

ЭННИКА
ГРАММАТА

Η οδοντόκρεμα ΚΟΛΥΝΟΣ καθαρίζει τους οδόντας, τὰ οὖλα τὸ στόμα ολόκληρον. Τὰ ἀντισηπτικά της συστατικά καταστρέφουν τὰς ἐπιμεινδύνους νοσογενεῖς ἐστίας καὶ διατηρεῖ τὸ στόμα εὐχάριστον, καθαρόν καὶ ὑγιεινὸν ἐπὶ ὥρας.

Ἀρκετὰ οἰκονομικὴ ἄλλωστε ἀρκεῖ ἡ κάλυψις τοῦ ἐνὸς τρίτου ξηρᾶς ψήκτρας.

ΚΟΛΥΝΟΣ
ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ

ΓΚΡΕΚΑ

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 8 ΙΟΥΝΙΟΥ 1929

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΕΧΝΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

ΕΤΟΣ Γ'. ΤΟΜΟΣ Ε'. ΑΡΙΘ. 51
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΑΓΕΡ 29

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ
Κ. ΜΠΑΣΤΙΑΣ
Β. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Ἐτησίᾳ Δρ. 200
Ἐξάμηνος » 100
Τρίμηνος » 50
Λίρα 1

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ ΤΗΣ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΟΣ ΤΟΥ

Ἡ πειρὴ γαλήνιος φυσιογνωμίας τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων εἶναι ὁ Μαρκορᾶς καὶ ὁ Παπαδιαμάντης. Ὁ πρῶτος εὐνοήθηκε ἀπὸ τὴ μοῖρα περισσότερο, ὥστε νὰ ἔχῃ τὴν ἀνεση στὴ ζωὴ του, πού χωρὶς αὐτὴν, ἀσφαλῶς θὰ τσακίζότανε ἡ εὐθραυστὴ λύρα του. Κοιτάζετε τὴν ὠραία του μορφὴν γιομάτῃ εἰρήνῃ, καλwsύνῃ, καὶ ἀπλότητι. Νομίζει κανεὶς πὼς κανένα σύννεφο δὲν σκίασε ποτέ αὐτὸ τὸ σεβάσμιο μέτωπο, πὼς καμμιά κακὴ σκέψῃ δὲν ἐτάραξε τὸ βλέμμα του. Σήμερα πού γιορτάζουμε τὰ ἐκατόχρονά του, μᾶς δίνεται καὶ ἡ εὐκαιρία νὰ διαπιστώσουμε πόσες μορφές σὰν αὐτὴ ἀνήκουν πειρᾷ σὲ ἐποχὴ πειρᾷ ἡρεμῇ, πειρᾷ ἀπλῇ καὶ πειρᾷ ἡθικῇ ἀπὸ τὴ δική μας.

Ὁ Μαρκορᾶς πέρασε τὴ ζωὴ του μέσα στὴν εὐγενικιά του ἀπομόνωση, χωρὶς νὰ τὸν ταράξῃ ἡ παραμικρὴ ἐπιθυμία τῆς δόξας· τὰ ποιήματά του ἦταν γι' αὐτὸν μιὰ ἀνάγκη ἐξ ἴσου ἀυθόρμητη καὶ ἐξ ἴσου χωρὶς ἀξίωση ἐπαίνου, ὅσο τὸ τραγοῦδι γιὰ τὸ πουλί. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ τραγοῦδι τὸ δικό του δὲν κάνει ἐντύπωση οὔτε γιὰ τὴ δύναμή του, οὔτε γιὰ τὴ βαθεῖα σύλληψή του, ἀλλὰ γοητεύει μὲ τὴν ἀγνὴ γλυκύτητά του. Μέσ' ἀπ' αὐτὸ ἡ ὁρμὴ λείπει σὲ σημεῖο πού ἐμποιεῖ στὸν ἀναγνώστη πολλές φορές τὴν ἐντύπωση ὅτι καὶ ἡ δύναμη εἶναι παραφορὰ ἀγνωστῇ σ' αὐτὸν τὸν πρᾶον καὶ ἀκκακὸν ἀγνωστὴ τῆς

κακῆς ἀποψῆς τῆς ζωῆς. Ἡ ποιήσις του εὐνόητη, προσιτὴ σὲ κάθε καρδιά, ὅπως συγκίνησε τοὺς γνωστούς του, τοὺς συντοπίτες του, συγκινεῖ καὶ κάθε αἰσθηματικὸ ἄνθρωπο τοῦ λαοῦ, κάθε

Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος ἐν' ἀγκάθῃ στὴν καρδιά. πέστε ἀζηλέντα· εἶναι τοῦτος ἐργασίας κληρονομιά.

Κ' ἐκεῖ πού πάει νὰ φιλοσοφήσῃ, φιλοσοφεῖ κατὰ τὸν ἀπλὸν, ἀνθρώπινον τρόπο του. Ἐχει ἐμπιστοσύνη στὰ πάντα, στὸ Θεό, στὴ ζωὴ, στὸν ἄνθρωπο. Ἡ ἐπιφύλαξη πού μπορεῖ νὰ ἔχῃ γιὰ τοὺς ἀγαθοὺς σκοποὺς τῆς μοῖρας, δὲν φτάνει παραπάνω ἀπ' ὅσο οἱ παρακάτω στίχοι, πού δείχνουν μᾶλλον καὶ ἐγκάρτερηση, παρὰ ἀπελπισία:

Στὸ δρόμο, ἢ βάτους εὐρωμε
ἢ μαλακὸ γρασίδι
ν' ἀλλάξουμε ταξεῖδι
δὲν εἶναι δυνατό.

Ἡ ποίησις τοῦ Μαρκορᾶ στρέφεται ἀδιάκοπα πρὸς τὴ Μοῦσα τοῦ Σομωμοῦ· παντοῦ βλέπει κανεὶς τὴν ἀπήχηση πού ἄφησε μέσα του ὁ μεγάλος δάσκαλος τῆς Ἑπτανησιακῆς σχολῆς. Τὸ ἰδανικό του δὲν θὰ φθάσῃ ἐκεῖ ψηλά, νὰ συμῶσῃ στὶς ἀπρόσιτες σκοπεῖες ἀπ' τίς ὁποῖες νὰ ἐποπτεύσῃ, παρὰ μονάχα ὁ θερμὸς του πόθος περιορίζεται, στὸ νὰ ταιριάξῃ τὴν ἀπαλὴ λύρα του ἐπάνω στὸν ἀντίκαλο πού πλαγιέται ἀκόμα ἀπὸ τὸ ἡχηρὸ δόνημα τῆς μεγάλης ἐκείνης ψυχῆς.

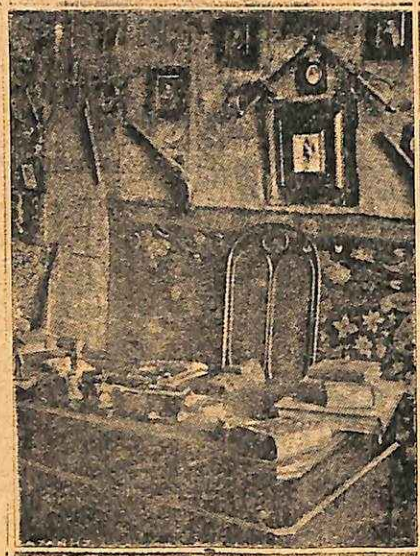
Ἡ ἰδέα τῆς πατρίδας τοῦ ἐνέπνευσε τὸν «Ὀρκο», ἓνα λυρικό ἔπος, στὸ ὁποῖο μιὰ παρθένα, ἡ Εὐδοκία, μαζί με ἄλλα γυναικόπαιδα κυνηγημένα, βγαίνει στὴν Κρήτη, πού τὴν ἔχουν σαρώσει οἱ Τούρκοι, καὶ ἐκεῖ μάταια ζητεῖ νὰ ὀρῇ τοὺς συγγενεῖς τῆς καὶ προπάν-

Γεράσιμος Μαρκορᾶς

ἀθῶο κορίτσι. Τραγοῦδεῖ τρυφερὰ τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν, τὸν ἔρωτα, τὴν ἀγάπην, τὴ θρησκείαν. Καμμιά προσπάθεια ἐγωϊστικὴ νὰ ἀντικρύσῃ τὰ λογιῶν λογίῃ προβλήματα, νὰ πῇ γνώμη γιὰ ταῦτα. ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΡΕΥΡΩΤΕΡΗΣ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧ. ΤΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΩΡΕΑ Χαλ. Χατζή
ΗΜΕΡΟΜ. 29-9-18
ΑΡΙΘ. 23485

Το γραφείο του Μαρκορά

των τόν αρραβωνιαστικόν της τόν Μάνθο. Αὐτὸς σκοτώθηκε στὸ φημισμένο Ἀρ-κάδι, τὸ ἡρωϊκὸ μοναστήρι, πού τινά-χθηκε στὸν ἀέρα γιὰ νὰ μὴν παραδοθῇ στοὺς Τούρκους. Πηγαίνει λοιπὸν γιὰ νὰ κλάψῃ ἀνάμεσα στὰ ἐρείπια, κ' ἐκεῖ, φανερώνεται μπροστά της ἡ ψυχὴ τοῦ Μάνθου πού της διηγεῖται πὼς χάλασε τὸ Ἀρκάδι.

Τὸ ποίημα αὐτὸ εἶναι μονότονο, κου-ραστικὸ καὶ στὴ σύλληψή του κάπως κατασκευαστὸ, σκηνοθετημένο, ἔχει ὁμοί-α μέρη πού ἀξίζουν πραγματικά, ὅπως π. χ. ἐκεῖ πού ὁ ἡγούμενος, πρὶν βάλῃ φωτιά στὴ μπαρούτη σκέπτεται, βλέπον-τας μπροστά του τὰ ἄθωα γυναικόπαι-δα ποὺναι μαντρισμένα μέσα στὸ μονα-στήρι:

Ἀχ, γιὰ τὰ μαῦρα πλάσματα τόσο ἡ
[ψυχὴ μου ἐπόνα,
Σὲ τόσο αὐτὰ μ' ἐβάλανε σφοδρότατον
[ἀγῶνα,
Ὅπου ὁ θλιμμένος λογισμὸς ἀρχίνα
[ν' ἀμφιβάλλῃ
Ἀν ἡ Πατρίδα ἐγύρευε τέτοια θυσία
[μεγάλῃ.
Κ' εἶχα τρομάρα δυνατὴ μὴ της προσ-
[φέρω μίαν
Γιὰ πειρασμοὺς φιλόδοξους, ἀνώφελῃ
[θυσία.

Ἀλλὰ τοὺς ἐντελέστερους στίχους πού ἔγραψε ὁ Μαρκορᾶς τοὺς βρίσκου-με στὸν «Ἀρίονα», ἀσυγκρίτως πειὸ πλούσιον ἀπὸ τὸν «Ὀρκο». Ὁ ἀναγνώ-στης θὰ μπορέσῃ νὰ κρίνῃ ἀπὸ τοὺς τε-λευταίους τούτους στίχους τοῦ ποιή-ματος.

Μέσ' ἀπὸ τότε εἰς τ' οὐρανὸν τὰ μέρη
Ἀστρο εἶν' ἡ λύρα, εἶν' ἄστρο τὸ δελ-
[φίνι,
Καὶ τοῦ Ἀρίωνα λαμπρὰ φέγγει τ' ἀ-
[στέρρι,
Γιατὶ κ' ἡ Ἑλένη ἀχιδα ὠραία τοῦ δίνει.
Ἀν κάμῃ αὐτὴ τὸ οὐρανικὸ της ταῖρι
Δίγῃ σ' ἐμὲ νὰ δέξῃ καλωσύνη,
Μιὰ κάποιαν ἀρμονία θίλει ἐπιτύχῃ
Νὰ κλείσω πάντα εἰς τὸν ἀπλὸ μου
[στίχο.

Εἶναι ὁ στεργὸς καὶ γιὰ αὐτὸ ἀκριβὺς ἀπαλότατος ἀντίλαλος πού φθάνει στ' αὐτιά μας ἀπὸ τὴν Ἑπτανησιακὴ ἀρμο-νία. Ἀν δὲν μᾶς ἐγγίζει ἡ γλυκύτητά της ὅσο ἀξίζει, ὅσο πρέπει, σ' αὐτὸ ἴσως δὲν φταίει ὁ ποιητής, ἀλλὰ τ' αὐτιά μας πού ἔχουν ἀμβλυνθῇ ἀπὸ πολὺ σκλη-ροὺς καὶ ἐκκωφαντικὸς διθυράμβους ποιητῶν ἐγκωκεντρικῶν πού ἀντιπροσω-πεύουν τὴν ἐποχὴ μας.

Ὅταν πέθανε ὁ Μαρκορᾶς συμπατριώ-της τοῦ λόγιους ἔγραφε στὴ διεύθυνση ἑνὸς περιοδικοῦ τῆς ἐποχῆς.

«Πάει λοιπὸν κ' αὐτὸς ὕστερος ἀπό-γονος μιᾶς γενεᾶς, λογίων, πού ἀφοῦ στὰ χρόνια τῆς νεότητος, ἐνθουσι-στηκαν μὲ τοὺς γενναίους ἀγῶνας τῶν ἀδελφῶν Ἰταλῶν καὶ ἀκουσαν ἀπὸ τὸ στόμα τῶν προσφύγων τῆς Ἰταλίας λόγια σοφίας καὶ θερμοῦ πατριωτισμοῦ ἀγωνίσθηκαν καὶ οἱ ἴδιοι ὅταν ἐγιναν ἄνδρες μὲ δλὴν τὴν δύναμῃ τῆς ψυχῆς τους γιὰ τὴν Ἑθνικὴ μας ἀποκατά-στασι.»

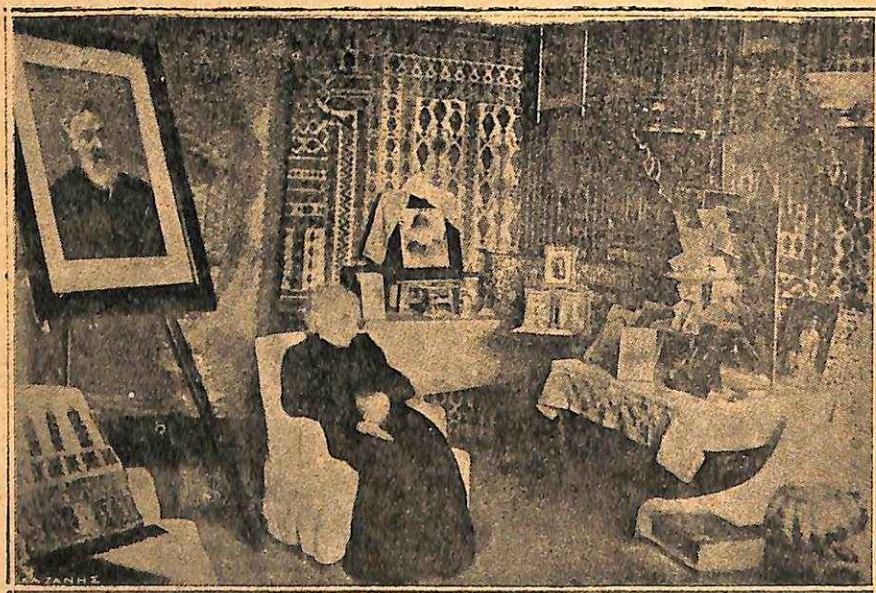
Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ὁ

ἴδιος ὁ Μαρκορᾶς μᾶς ἔδωσε ἕνα σύν-τομο ἐπιγραμματικὸ σχεδὸν πορτραῖτο τῆς ζωῆς του. Κάποιος Ἀθηναῖος λό-γιος τὸν εἶχε ρωτήσῃ σχετικὰ κ' αὐ-τὸς ἔστειλε τὴν ἀκόλουθὴ ἀπάντησι.

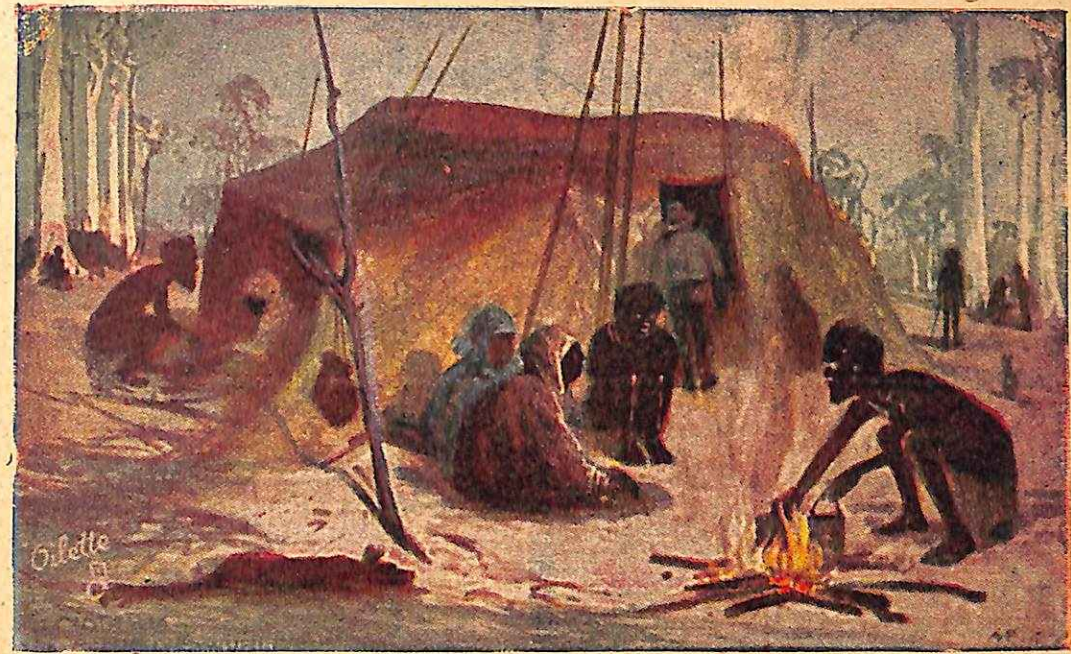
«Δὲν εὗρήκα στὸν τρόπο τῆς ζωῆς μου κανένα ἀξιοπαρατήρητο πρᾶγμα. Εἶμαι μικρὸς ἰδιοκτήτης ἀλλὰ ἡ φρον-τίδες τῆς ἐξοχικῆς μου περιουσίας μοῦ πέργουν σχεδὸν ὅλον μου τὸν καιρὸ. Δὲν συχνάζω εἰς λέσχαις χοροὺς καὶ μεγάλας συναναστροφὰς διαδίδω κανέ-να βιβλίον et voila tout. Σὰς φαίνε-ται ὅτι ἀξίζει ὁ κόπος νὰ γίνεσθαι λόγος γιὰ πράγματα τόσο κοινὰ;»

Αὐτὸς ἦταν μὲ λίγα λόγια ὁ Μαρκο-ρᾶς, ἀνθρωπὸς ἀγνὸς καὶ τεχνίτης εἰλι-κρινεὶς πού μᾶς ἀφῆσε μιὰ ἀξιόλογη κ' ἀξιοπρόσεχτη ἐργασία. Οἱ περισσότεροι δὲν γνωρίζουν παρὰ τὸν ὄρκον τοῦ ἐκ-τὸς ὅμως ἀπ' αὐτὸν ἔχει γράψῃ καὶ ἄλ-λα τραγούδια περίφημα καὶ ἕνα δεύτε-ρον λυρικὸν τὸν «Ἀρίονα» πιδ τε-χνικὸ ἀπὸ τὸν Ὀρκο ὅπως ἀναφέραμε πιδ πάνω. Ἐκεῖνο πού χαρακτηρίζει τὸ Μαρκορᾶ εἶναι ἡ μεγάλη ἀρετὴ τῶν ποιητῶν τῆς ἐπτανησιακῆς σχο-λῆς πού ἔδειξαν ὅσο λίγοι πὼς ἡ ζωὴ τους συμβάδισε μὲ τὸ ἔργο τους, πὼς σκέψῃ καὶ πράξῃ ἐτράδῃσαν τὸν ἴδιο δρόμο κ' ὅχι ὅπως ἐλτέπομε σήμερα σὲ πολλοὺς συγχρόνους μας πού συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Ὁ ταυτισμὸς αὐτὸς ἂν ὅχι τίποτε ἄλλο ἔδειξε τὴν εἰλικρίνεια τῶν ἀνθρώπων πού εἶχαν σοβαρευτεῖ μὲ τὴν τέχνην καὶ δὲν τὴ θεώρησαν ποτὲ ὡς μέσον ἀτομικοῦ ὕψωμο.

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Τὸ σαλόνι τοῦ κ. Μαρκορᾶ. Στὴ πολυθρόνα ἡ ἀδελφὴ τοῦ κ. Δούσμανη.

Ὁ Ταγὶ ἦταν φτωχὸς καὶ τὸ σπιτικό του φτωχό.

ROBERT · LOUIS STEVENSON

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΟΥ ΤΟΝ ΑΦΗΣΑΝΕ ΑΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΓΥΑΛΙΑ

βιβλία δλάκερα θὰ μπο-ροῦσε νὰ γράψῃ κανέ-νας γιὰ τὶς φυσικὲς ὁμορφίες τοῦ Ἀναχό. Θυμᾶμαι πού ἐμπνοῦσα πολλὰς φορὲς στὶς 3 ἡ ὥρα, τὴν αὐγὴ. Τὸ κα-ραντὶ (*) ἔμπαινε μέσα στὸ λιμάνι, τὸ γιόμιζε ἴσαμε ἀπάνω, κ' ὕστερα ἀποτραβιό-τανε. Τὸ καράβι μας ἀργοκουνώτανε, βαρειά, βουβά. Κάθε τόσο, κάποιος μικρὰς τοίριζε σὰν πουλί. Κατὰ τὸ μέρος τοῦ Ὁκεανοῦ, ὁ οὐρανὸς λαμ-ποκόπαγε γιομάτος ἀστέρια κ' ἡ θά-λασσα καθρέφτιζε τὶς ἀστροφεγγιές τους. Κοιτάζοντας κατὰ κεῖ μοῦ ὁρ-χό-τανε νὰ τραγουδήσω τοῦτο τὸ τρα-γουδι μαζί μὲ τὸ Χαβαγέξο ποιητὴ:

(*) ναυτικὴ λέξη πού σημαίνει τὸ σάλω τῆς θάλασσας, χωρὶς νὰ φυσᾷ ἀέρας, καὶ πλατεῖα κύματα βουβά, σὰν κ' ἐκεῖνα πού κάνει στὰ πλάγια τὸ μεγάλο βαπόρι τρα-βώντας μὲ πολὺν ἀτμόν.

Τὰ οὐράνια φεγγαβολοῦνε πάνον
[πάνον ἀπ' τὰ κεφάλια μας
Ἀμέριχτα εἶτανε τὰ μάτια τῶν
[ἀστεριῶν....
(Ὁὐα Μαομάο Καλωνί, οὐα Καχέα
[λοῦνα,
Ὁὐα πιπὶ καὶ μακά δ κα χοκού....)

Κ' ὕστερα γύριζα πὸς τὸ μέρος τῆς στεργιάς· ἀγοιεμμένα σύννεφα πλα-νιόντανε ἀπὸ πάνω μας· πέρα τὰ βουνὰ ἔκοβανε ἀπάνω στὸν ὀρίζοντα σὰν μαῦροι ὄγκοι, κ' ἄξαφνα μοῦ φαινό-τανε πὼς βοισκόμουνα μὲ μιᾶς δέκα χιλιάδες μύλια μακρὰ ἀπὸ δῶ, μέσα σὲ κάποια λίμνη τῆς Σκωτίας· χωρὶς ἄλλο, σὰν ξημέρωνε θάβλεπα πεῦκα, ρεῖκια, φτέρες καταποσίνες, καλῦβες σκεπασμένες μὲ χορτάτι, καὶ πὼς τὰ πρῶτα λόγια πού θ' ἀκουγότανε στ' αὐτιά μου δὲ θάτανε κανάκινα (**) μὰ σκοπέζικα,

Σὰν ἄρχισε νὰ ξημερώνῃ, τὸ μάτι ἔπιασε νὰ βλέπῃ καινούργια πράγματα.

(**) ἡ ντόπια γλῶσσα αὐτῶν τῶν νησιῶν,

ἀπ' τὸ μυαλὸ περνοῦσαν ἀλ-λες σκέψεις. Εἶδα τὸν ἥλιο νὰ βγαίῃ σὲ πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου· αὐτὸ τὸ θέαμα στά-θηκε πάντα μιὰ ἀπὸ τὶς πειὸ ζωηρὲς χαρὲς στὴ ζωὴ μου, μὰ τὴν αὐγὴ πού μοῦ ὤδωσε τὴν πειὸ βαθύτερη συγκίνη-ση, τὴν εἶδα στὸ λιμάνι τοῦ Ἀναχό.

Τὰ βουνὰ ζώνανε τὸ λιμάνι καὶ στεκότανε ἀποπάνω του δλόρθα, μὲ τὶς κορφὲς ψαλι-δισμένες παραξένα καὶ μὲ χί-λια δυὸ σχέδια σκεπασμένα ἀπὸ χορτάρι κ' ἀπὸ πυκνά δέντρα, καὶ κατεβαίνανε στὴ θάλασσα μ' ἄγρια βράχια καὶ μὲ γχορεμούς. Τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ εἶχε τὸ ἰδιαίτερο χροῶμα του: κίτρινα θειοφάνια, κερα-μιδιὰ ἢ τριανταφυλλιά. Ὁ ἀέρας χροιάφιζε σὰν ἀτλάζι· λεπτότατες ἀποχρώσεις πετού-σανε στὸ διάστημα, καὶ στὸ

μέρος πού σκουραίνανε πειὸ πολὺ περιμένες νανοῖξῃ κάποιο μπουμποῦκι καὶ νὰ φανερωθῇ ὁ ἥλιος. Τὸ φῶς εἶτανε ὅπως πάντα τὸ πρωῒνὸ φῶς, ἄχρωμο καὶ καθαρὸ, κ' ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ κατακάθαρο φόντο, ἔκοβανε (ἐχω-ρίζανε) κ' οἱ πειὸ μικρὲς λεπτομέρειες. Ὡστόσο, γύρω ἀπ' τὶς φοινικιές, μέσα στὸ γαλάζιο ἴσκιον, ποῦχε στρωθεῖ, ἕνα σωρὸ μικρὲς φωτιές καὶ κατὰ ψιλὰ φυ-τήλια καπνὸς μαρτυροῦσε πὼς τὸ χωριὸ εἶχε ξυπνήσει. Στὸ περιγυάλι πέρα πέρα γυρίζανε ἀπ' τὸ μάντιο ἄντρες καὶ γυναῖκες, παλληκάρια καὶ κορί-τσια τυλιγμένοι μέσα σὲ κατὰ χτυπητὰ πανιά, κόκκινα, μαβιά καὶ πράσινα, σὰν ἐκεῖνες τὶς ξωγραφιές π' ἀγαπού-σαμε νὰ βλέπουμε τότε ποῦμαστε μι-κρὰ παιδιὰ· σιγὰ σιγὰ, ὁ ἥλιος εἶχε ξεπεταχτεῖ πῶς ἀπ' τὰ βουνὰ τῆς ἀνα-τολῆς, καὶ τὸ φῶς τοῦ ἁπλῶναι πειὰ ἀπάνω στὸ κάθε τι.

Μὰ καὶ σὰν ψηλώσει πολὺ ὁ ἥλιος παῖει κάθε κίνηση καὶ κάθε δουλειὰ ἐξ αἰτίας τῆς ζέστης. Δυὸ φορὲς τὴ μέρα σηκώνοντανε μονάχα κατὰ τὰ βουνὰ πού φράζουν τὴ θάλασσα κά-ποιος σάλαγος ἀπ' τὰ κοπάδια μὲ τοὺς τοσπάνηδες. Κάπου κάπου ἔβγαινε στὸ πέλαγο κάποια βάρκα γιὰ ψάρεμα. Ποῦ καὶ ποῦ, μιὰ ἢ δυὸ γυναῖκες γιο-μίζανε κανένα κοφίνι μέσα στὰ χωρά-φια ποῦτανε φυτεμένα μὲ μπαμπάκι. Κάποτε ἀκουγότανε καμιά φλογέρα στὸν ἴσκιο κάποιας καλύβας, λέγοντας καὶ ξαναλέγοντας τρεῖς νότες, πού ὀλοένα γυρίζανε δίχως νὰ παραλλά-

ζουνε. Τέλος, κάποιον κάποιον, απ' τή μια μεριά του λιμανιού στην άλλη, δυο ιθαγενείς συνεννοούντουσαν ἀλά Μαρκιζάνικα, δηλαδή με σφυρίγματα σύμφωνα με τὰ συμφωνημένα σημάδιά τους. Τ' άλλα όλα ολοτρύγγυρα εἴτανε βουτημένα στὸν ὕπνο καὶ στὴ σιωπή. Τὸ κύμα ἔσπανε στὴν ἀκρογυαλιά, φωσφορίζοντας γύρ' ἀπὸ τὰ βράχια. Μιὰ μαύρη καραμπλάκα (θαλασσοπούλι) ψάρευε μέσα στὰ ταραγμένα νερά. Τὰ μαύρα γουρούνια μοναχὰ δὲν κατακαθίζανε, παρὰ τρέχανε ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ γιὰ τὶς δουλειές τους· ὅσο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, θάλεγε κανένας πὼς εἴτανε πεθαμμένοι, ἢ πὼς θὰ κοιμώτανε αἰώνια.

Τάραπτημένο μου καταφύγιο εἴτανε ἀπὸ τὴν πέρα μεριά τοῦ χωριοῦ, σὲ μιὰ γωνιά τοῦ κόρφου, στὰ πόδια ἐνοὺς βράχου πὺλ ἀποπάνω του κρεμόντανε ἓνα σωρὸ βάρτα καὶ κληματσούρες. Τὸ λιμάνι εἶχε ἓνα γύρω χονομαδιές κ' ἓνα εἶδος ἄλλα δέντρα πὺλ τὰ λένε πουράο, κατιτὶς ἀνάμεσα σκυὰ καὶ μουριά καὶ πὺλ κάνουνε ἓνα λουλουδι ἴδιο μεγάλη κίτρινη παπαρούνα με καρδιά καφετιά. Μεριές μεριές ξεφυτρώνανε κατὶ βράχια ἀπάνω στὸν ἄμμο: Τὸ λιμάνι εἶναι γιομάτο νερὸ ὡς ἀπάνω καὶ τὰ κύματα κλώθανε, ἔσπῃ σὰ νάτανε θεομῶς, ἴσαμε τὰ γονατά μου, παίζοντας με τὶς καρυδόρφουδες, ὅπως στὰ δικὰ μας μέρη ἢ θάλασσα παίζει με τὰ παλιὰ μαδέρια, με τὰ θαλασσοχόρταρα καὶ με τὶς μπουτίλιες. Τὶς ὥρες π' ἀποτραβητότανε ἢ θάλασσα, διαμάντια καὶ μαργαριτάρια, χρώματα καὶ σχήματα πὺλ νὰ σοὺ φύγη ὁ νοὺς, στριφογυρίζανε ἀνάμεσα στὰ πόδια μου· ἦθελα νὰ τὰ πιάσω· μοῦ ξεφύγανε· σὰν κατάφερα νὰ τ' ἀρπάξω, ἔβλεπα πὼς εἴτανε πότε πότε πειὸ ὥραϊα ἀπ' ὅτι εἶχα δῆ ἴσαμε τότε: κοχλία καμωμένα γιὰ νὰ στολίσουνε μιὰ βιτρίνα, ἢ γιὰ νὰ δεθοῦνε με χρυσάφι καὶ νὰ στολίσουνε τὰ δάχτυλα κάποιας ὁμορφῆς γυναίκας· κι' ἄλλη φορὰ, κάποιος ἀπιαστής ἀθέρας ἀπὸ χρωματισμένον ἄμμο: τρίμματα ἀπὸ βράχο ἢ χοχλάδα πὺλ μόλις στεγνώνανε, γλωμιάζανε, ξεθωριάζανε, καὶ γινόντανε σὰν τὰ συνηθεισμένα χαλίγια πὺλ στρώνουνε τὰ μονοπάτια στὰ περβόλια. Ἔτσι ἔπαιζα, ὥρες πολλές, σὰν μωρὸ παιδί, μέσα στὸν ἥλιο πὺλ μ' ἔκαιγε ἀλύπητα, βλέποντας τὴν ἀγία-τρεντή ἀμάθειά μου, μὰ με βαθύτατη φραγίστηση πὺλ μ' ἔκανε νὰ μὴν ντρέπουμε γι' αὐτή. Στὸ μεταξύ ὁ κό-τουφας (ἢ ὁ τροπικὸς ἀδελφός του) σφύριζε μέσα σὲ χαμόγελα, ἀπὸ

ἀπὸ τὸ κεφάλι μου.

Λίγο παραπέρα, στὸ στρίψιμο τοῦ λιμανιού ἓνα λεπτὸ κορδόνι νερὸ ἔτρεχε μέσα σὲ κάποια σπηλιά, κι' ἀπὸ κεῖ χυνότανε στὴ θάλασσα ἀπὸ μιὰ σκάλα πὺλ σχεδιάζανε τὰ βράχια. Κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα τὰ ρέματα εἰσχωρούσανε ἴσαμε τὸ βάθος τῆς σπηλιάς, κ' εἶχε τέτοια δροσιά κεῖ μέσα πὺλ λὲς καὶ βορσκότανε ἄνθρωπος μέσα στὸν παράδεισο. Τὸ μπᾶσιμό της ἀνοίγε πρὸς τὴ γαλανὴ θάλασσα πὺλ εἴτανε ἀραγμένο τὸ καράβι μας με τὴν τέντα του καὶ με τὰ γελαστὰ χρώματά του. Ἀποπάνω ἀπ' τὴ σπηλιά εἴτανε ἓνας θόλος ἀπ' αὐτὰ τὰ δέντρα, τὰ πουράο, καὶ πειὸ ψηλὰ ἀκόμα, οἱ φοινικιὲς σαλεύανε τὰ γυαλιστερά ριπίδια τους, ὅμοιες με κάποιον μεγάλο ποῦχα δεῖ, στολισμένο με σπαθὶ γύρω στὸ κεφάλι του σὰν νάβαζε ἀχτίδες! Γιατὶ σὲ τοῦτο τὸ μέρος τοῦ κόσμου, ἀπάνω σὲ μιὰ γλῶσσα χαμηλὴ στεριά στὰ πόδια τῶν βουνῶν, τὰ μελτέμια χυμίζουν μέσα στὸ λιμάνι τοῦ Ἀνωχὸ σὰν ἓνα ρέμα πὺλ δὲ μπορεῖ τίποτα νὰ τοῦ κόψη τὴ δύναμη καὶ τὴν τρομερὴ γληγοράδα, καὶ πὺλ φέρνει μιὰν οὐράνια δροσιά.

Μιὰ μέρα βορσκόμουνα στὴ στεριά, μέσα στὸ λιμάνι μαζί με τὴ γυναίκα μου καὶ με τὸ μάγερα τοῦ καραβιοῦ ἐκτὸς ἀπ' τὸ καράβι πὺλ εἴτανε φωνοταρισμένο (ἀγκυροβολημένο) λίγο παραπέρα, ἓνα κᾶν δυὸ θαλασσοπούλια, καὶ τ' ἀδιάνικο βοῦσιμα τᾶνέμου καὶ τῆς θάλασσας, ἢ ὅψη τοῦ κόσμου εἴτανε ἔρημη ὅπως στὴν προϊστορικὴ ἐποχὴ ἢ ζωὴ νόμιζε πὼς ἀπολιθώθηκε, κι' αὐτὸ τὸ αἶσθημα τῆς μοναξιάς σὲ ἐξοκούραζε. Ἀξαφνα, τὸ μελτέμι (*) χύμισε μέσα στὸ μπουγάτσι (στενὸ) κι' ἀναμπαμπούλιασε τὴ θάλασσα, ρίχτηκε στὰ φύλλα τῆς φοινικιάς πὺλτανε ἀποπάνω ἀπ' τὴ σπηλιά καὶ τὰ σάρωσε. Γιὰ κοίτα κεῖ ἀπάνω πὺλ σμίγανε τὶς κορφές του δυὸ χονομαδιές βορσκότανε ἓνας ἀράπης, καθισμένος δίχως νὰ σαλέψη, σὰν εἰδωλό, καὶ μᾶς παραφύλαγε. Μέσα σὲ μιὰ στιγμή τὸ δένδρο ἔκλεισε ξανὰ καὶ ἢ ὀπτασία χάθηκε. Αὐτὴ ἢ ἀνακάλυψη πὼς ὑπῆρχαν ἄνθρωποι ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας, σ' ἓνα μέρος πὺλ νομίζαμε πὼς εἴμαστε ὁλομόναχοι, οἱ σπιούντοι μᾶς πὺλ καθόντανε ἐκεῖ ψηλὰ δίχως νὰ σαλέψουν, κι' ἢ σκέψη πὼς ἴσως μᾶς παραφύλαγανε ἔτσι κάθε ὥρα καὶ στιγμή, ὅλα αὐτὰ κάνανε ὥστε νὰ περάσῃ μιὰν ἀνατριχίλα τὰ κορμιά μας.

(*) Σ' αὐτὰ τὰ μέρη φυσοῦνε ἄνεμοι δυνατοὶ πὺλ τοὺς λένε *περιοδικούς*.

Ἡ κουβέντα μας σταμάτησε. Ὅσο γιὰ τὸ μάγερα δὲν πάτησε πειὰ ποτὲς τὸ ποδάρι του στὴ στεριά, καὶ δυὸ φορὲς πὺλ ἔτυχε ἀργότερα νὰ ξεπέφτῃ (*) τὸ καράβι καὶ κόντευε νὰ πέσῃ ἀπάνω στὰ βράχια, κάναμε γούστο με τί προθυμία ἔβαζε κι' αὐτὸς χέρι καὶ βοήθαγε σὶς μανούβρες, ὄντας σίγουρος πὼς ὁ χάρος τὸν περιμένε ἂν πατοῦσε στὴ στεριά. Ἐναν χρόνον ὑστερώτερα, στὸ Ζιλμπέρ, ὅλα αὐτὰ τὰ μυστηριώδη πράγματα ξεκαθαρίσανε μοναχὰ τους: Ἐκεῖνοι οἱ ἀράπηςδες βγάζανε ἀπ' τὰ δέντρα τὸ λεγόμενο κρασί τῆς χουμαδιάς, πρᾶμα πὺλ ἀπαγορεύει ὁ νόμος, καὶ τὴ στιγμή πὺλ ὁ ἄνεμος μᾶς τοὺς ἐσεκέπασε ἑαφνικά, ἐκεῖνοι θὰ τὰ χάσανε πειὸ πολὺ κι' ἀπὸ μᾶς.

Ἀπὸ πάνω ἀπ' τὴ σπηλιά καθότανε ἓνας γέρος ψαρομάλλης καὶ μελαγχολικός, πὺλ τὸν λέγανε Ταρὶ Κοφφίν. Εἴτανε γεννημένος στὸ Ὁαχού, στὰ νησιά τοῦ Σάντβιχ, κ' εἶχε ταξειδεύῃ σ' ὅλες τὶς θάλασσες στὰ νεῖτα του μέσα στὰ ἀμερικάνικα καράβια πὺλ ψαρεύανε τὶς φάλινες· αὐτὴ ἔτανε ἢ αἰτία πὺλ τὸν φωνάζανε μ' αὐτὸ τῶνομα, ποῦξαιρε καὶ τὰ ἐγγλέζικα καὶ πὺλ στάθηκε ἄτυχος στὴ ζωὴ του γιὰτὶ εἴτανε ἄθως ἄνθρωπος. Ἐπειδὴ ἓνας καπετάνιος, ἀπὸ τὸ Νιού-Μπέτφορ, τὸν πῆγε στὴ Νούκα-Χίβα, καὶ κεῖ τὸν ἄφησε ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρωποφάγους· ὁ παληάνθρωπος τῶκανε αὐτὸ γιὰ νὰ κλέψῃ τὰ λίγα λεπτὰ πὺλχε βάλει στὴ μπάντα ὁ φουκαράς. Στὴν ἀρχὴ ἢ ζωὴ του κρεμότανε ἀπὸ μιὰ τρίζα. Ἀπ' τὸ φόβο κι' ἀπ' τὶς ἀγωνίες φαίνεται πὼς τρελλάθηκε· δὲ ξαίρω πὼς τὸν γλύτωσε ἓνα παιδί, κι' ἔτσι ἔφυγε καὶ πάλι, παντρεύτηκε στὸ νησί τοῦτο δῶ πὺλ βορσκόμαστε, καὶ τώρα εἴτανε γῆρος, μ' ἓνα γυνὶ παντρεμένον καὶ μ' ἓνα ἐγγονάκι. Μὰ ὁλοένα θυμότανε τὴν Ὁαχού καὶ δάκρυζε ἀπὸ τὴν ἀγάπη του γι' αὐτὸν ἐκεῖ εἴτανε τὸ βασίλειο τοῦ χοροῦ, τοῦ τραγουδιοῦ καὶ τοῦ γλεντιοῦ. Τί θάλεγε ἄραγε ἂν πῆγαινε πίσω κι' ἔβλεπε πόσο τὴν ἀλλάζανε τὰ χρόνια, μετὴν εὐρωπαϊκὴ πολιτεία τοῦ Χονολουλού, μετὴν παλάτι καὶ τὴν φρουρὰ πὺλ τὸ φύλαγε, μετὴν μεγάλο ξενοδοχεῖο, μετὴν δοχέστρα πᾶπαιζε μετὴν κείνα τὰ ξωτικά ὄργανα· τί θάλεγε βλέποντας πόσο εἴχανε καταντήσῃ τὰ σπᾶνια τὰ μελαχροινὰ πρόσωπα καὶ πόσο εἴχανε πληθύνῃ τὰ ἄσπρα, τ' ἀγαπημένο του χῶμα νὰ πουλιέται γιὰ νὰ μεταμορφωθῇ σὲ ζαχαλοκαλαμιῶνα, τὴ ράστα

(*) Νὰ παρασύρετε ἀπὸ τὰ ρεύματα.

του νᾶχει σκεδὸν σβύσει κι' οἱ τελευταῖοι ντόπιοι, γιομάτοι λεπρα, κοίτονται παρμένοι ἀνάμεσα στὰ κύματα καὶ στὰ βράχια τοῦ Μολακέ: . . .

Ὁ Ταρὶ εἴτανε φτωχός, καὶ τὸ σπῖτι του φτωχό. Μὰ ὁ Ταρὶ δὲν πολυκαθότανε μέσα κεῖ, γιὰτὶ βόσκαγε τὰ πρόβατα τοῦ κάβου. Μπορὼ νὰ σᾶς δώσω λίστα τί εἶχε μέσα στὸ σπῖτι του: τρία μικρὰ βαρέλια, ἓνα τενεκεδένιο μεγάλο κουτὶ ἀπὸ μπισκότα, μιὰ κατσαρόλα, ἓνα σωρὸ κοῦπες ἀπὸ καρύδες, ἓνα φανάρι καὶ τρεῖς μπουτίλιες μετὰ δάδι, καὶ κατὶ παλιοκούρελλα ριγμένα ἀπάνω στὰ δοκάρια τῆς σκεπῆς.

Ἀπὸ τὴν πρώτη φορὰ πὺλ γνωρίστηκαμε μ' αὐτὸν τὸν ἐξόριστο, με συμπάθεισε πολὺ χωρὶς καλὰ καλὰ νὰ ξέρῃ τὸ γιὰτὶ, μοῦδωσε νὰ φάω ἀραποκαρύδες, καὶ με πῆγε νὰ μοῦ δείξῃ τὸ σπῖτι του, τὴ μόνη διασκέδαση πὺλχε νὰ μοῦ προσφέρει Ἀγαποῦσε τοὺς «Ἀμερικάνους» ὅπως τοὺς ἔλεγε, καὶ τοὺς «Ἰγγλισμεν», μὰ συχαινότανε τοὺς «Φραντσέζους»· μάλιστα μᾶς ἐξηγήθηκε πὼς ἂν μᾶς ἔπερνε γιὰ Φραντσέζους, δὲ θὰ μᾶς ἔδινε καθόλου καρύδες καὶ δὲ θὰ βλέπαμε τὸ σπῖτι του. Τὴν ἀντιπάθειά του γιὰ τοὺς Φραντσέζους μπορὼ νὰ τὴν ἐξηγήσω λίγο πολὺ, μὰ δὲ μπορὼ νὰ ἐξηγήσω τὴν συμπάθειά του γιὰ τοὺς Ἀγγλοσάξωνες.

Τὴν ἄλλη μέρα μοῦ κουβάλησε ἓνα γουροῦνι, κ' ὕστερ' ἀπ' λίγες μέρες πὺλ βγήκαμε στὴ στεριά, ἀκόμα ἓνα. Λὲ ξαίρωμε ἀκόμα τὰ συνειθια τῶν νησιῶν καὶ συγκινημένοι ἀπὸ τὴν ἀνοιχτοχερὰ ἀτονοῦ τοῦ φτωχοῦ ἀνθρώπου, πὺλ στερούτανε γιὰ νὰ μᾶς κἀνὴ δῶρο ἀρνηθήκαμε νὰ δεχτοῦμε τὸ δῶρο του. Ἄν εἴτανε ὁ Ταρὶ ἀπὸ τὰ νησιά τῆς Μαρκίζας, δὲν θὰ τὸν ξαναβλέπαμε ποτὲς. Ἦξερα ἀπ' τὴν προσβολὴ πὺλ τοῦ κάναμε· μὰ ἐπειδὴ εἴτανε αὐτὸς πὺλ εἴτανε, ὁ πειὸ πρᾶος ἄνθρωπος, ὁ πειὸ σακατεμένος ἀπ' τὴν δυστυχία, ὁ πειὸ μελαγχολικός, ἐκδικήθηκε μ' ἓνα τρόπο πὺλ μᾶς πλήγωσε ἐκατὸ φορὲς πειὸ βαθεῖα: Μόλις εἶχε ξεμακρύνει ἀπ' τὸ καράβι ἓνα μονόξυλο μετὴν ἐννιά ἀράπηςδες πὺλ εἴτανε ὅλοι-ὅλοι οἱ ντόπιοι κι' εἴχανε ἔρθῃ νὰ μᾶς ἀφήσουν γειά, ἀπ' τὴν ἄλλη μπάντα τοῦ καραβιοῦ ἄραξεν ἓνα ἄλλο μονόξυλο. Εἴτανε ὁ Ταρὶ, κ' ἄργησε νᾶρῃ γιὰτὶ δὲν εἶχε δικὴ του βάρκα καὶ μετὰ χιλία δυὸ βάσανα κατάφερε νὰ δανειστῇ μιὰ ξένη. Εἴτανε μονάχος (ὅπως δὲ πάντα), γιὰτὶ εἴτανε ξένος μέσα στὸ νησί καὶ

πολὺ θλιμμένος γιὰ νὰ κἀνὴ παρὰ. Ὁ προσβλημένος φίλος μου ἔμεινε ἀπάνω στὸ καράβι περισσότερο ἀπὸ μιὰ ὥρα, δὲν ἤθελε νὰ φύγῃ! «Φεύγετε; Δὲ θὰ σᾶς ξαναδῶ πειὰ, σενιόρο!» ἀναστέναξε. «Τί ὁμορφο καράβι!» φώναξε θανατίζοντας. Ἔλεγε καὶ ξανάλεγε ὁλοένα γιὰ τὸ γουροῦνι πὺλ δὲν τὸ δεχτήκαμε. «Εἶχα τέτοια χαρὰ νὰ σοὺ φέρνω κανίσκια (*), ἔλεγε· δὲν εἶχα τίποτ' ἄλλο ἀπ' αὐτὸ τὸ γουροῦνι καὶ δὲν τὸ καταδεχτήκατε!» Εἴτανε ἓνας ἀμφοτῶχος ἄνθρωπος, δὲν εἶχε ἄλλα δῶρα νὰ μοῦ δώσῃ! Σπάνια κατάλαβα τὸν ἑαυτὸ μου τόσο δυστυχισμένον ὅσο τὴν ὥρα κείνη) πὺλ τὸν ἔβλεπα νὰ κἀθεται κεῖ χάμω, τόσο γέρο, τόσο ψαρομάλλης, ἐξουθενωμένον ἀπὸ μιὰ μοῖρα τόσο βαρεῖα, μετὴν ὅψη τόσο θλιβερή, κ' ἐγὼ, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, νὰ φαίνουμαι ἀκατάδεχτος! μὰ τὰ λόγια σ' αὐτὴ τὴν περίστασι δὲ μποροῦνε νὰ ἐξηγήσουνε τίποτα.

Ὁ γυνὸς τοῦ Ταρὶ εἴτανε ὁλοένα γελαστός κι' ὁλοῖσος· ἢ γυναῖκα του, εἴτανε ἓνα κορίτσι δεκάτῃ χρονῶ, ὁμορφο, συμπαθητικὸ καὶ σοβαρό, πολὺ ἔξυπνη καὶ μιλοῦσε καλὰ τὰ γαλλικά. Τὸ μικρὸ κοριτσάκι της, ἓνα ζουζουλό μιὰ σταλιά, ἀκόμα στὸ βυζί. Μιὰ μέρα εἶχα τρυπώσῃ στὴ σπηλιά τους· ὁ Ταρὶ ἔλειπε βρήκα μοναχὰ τὸ γυνὶ του πᾶπαιζε ἓνα σουβάλι, κ' ἢ Μαντάμ βύζαινε τὴ Μαντεμουαζέλ. Κάθησα κοντὰ τους χάμω στὸ χῶμα, κ' ἢ κοπέλλα ἄρχισε νὰ με ρωτᾷ γιὰ τὴν Ἀγγλία· προσπαθοῦσα νὰ τῆς δώσω μιὰ ἰδέα, στοιβάζοντας τὶς καρδιές ἀπάνω σὶς κατσαρόλες γιὰ νὰ παραστήσω τὰ σπῖτια καὶ νὰ τὶς περιγράψω ὅσο μποροῦσα καλύτερα μετὰ λόγια καὶ μετὰ νοήματα τὸν πολὺ κόσμο πὺλ φωτίζαμε μετὰ σὶς πολιτείες, τὴν πείνα, τὴν ἀδιάκοπη δουλειά. «Δὲν ἔχει ἐκεῖ ἀραποκαρυδιές; δὲν ἔχει ποποά;» με ρώτησε. Τῆς εἶπα πὼς ἔκανε πολὺ κροῦ καὶ μετὰ χειρονομίες ζωηρὲς πᾶσχισα νὰ τῆς δώσω νὰ καταλάβῃ. Μὰ κείνη καταλάβαινε πολὺ καλὰ μοῦπε πὼς αὐτὸς ὁ τόπος θάτανε πολὺ κακὸς γιὰ τὴν υγιεία, καὶ γιὰ μιὰ στιγμή ἀπόμεινε πολὺ σκεπτικὴ, ὀνειρενόμενῃ αὐτὴ τὴν ἀγνωστὴ καὶ θλιβερὴ ζωὴ. Αἰσθανότανε λύπη, γιὰτὶ ἔπναιγε μέσα της κάποια ἄλλη σκέψη πᾶχουε πάντα στὸ μυαλό τους οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Μαρκίζας: Ἀρχισε μ' ἓνα μικρὸ χαμόγελο καὶ μετὰ τὰ μάτια γιομάτα μελαγχολία, νὰ θρηνεῖ γιὰ τὸ χαμὸ τῆς

(*) Δῶρα.

ράστας της: «Ἐδῶ χάμω, δὲν ἔχει πειὰ Κανάκους» εἶπε, καὶ ξεκολλώντας τὸ μικρὸ ἀπ' τὸ βυζί της, μοῦ τῶδειξε κρατώντας τὸ μετὰ τὸ δυὸ της χέρι «Κοίτα,—ἓνα μωρὸ σὰν κι' αὐτό. κι' ὕστερα πέθανε. Ὅλοι οἱ Κανάκοι πεθαίνουνε ὕστερα πειὰ τίποτα.» Κεῖνο τὸ χαμόγελο, κείνη ἢ μητέρα πὺλτανε παιδί ἀκόμα προσφέροντάς μου σὰν παράδειγμα αὐτὸν τὸ μικροῦτσικο καρπὸ τῆς κοιτιάς της καὶ τοῦ αἱμάτου της, με συγκινήσανε κατὰ ἓνα παρᾶξενον τρόπο· ἐκφράζανε κάποια ἀπελπισία τόσο ἡσυχῇ! Στὸ μεταξύ, ὁ ἄντρας δούλευε τὸ σουβάλι του, ὁλοένα χαμογελώντας· καὶ τὸ ἄθωο νῆπιό τῆς θύελλας νὰ φτάξῃ κάποιο βάζο μετὰ κομπόστα, πὺλ τῶχα πᾶει δῶρο στὴ σπηλιά τους. Καὶ μέσα στὸ δρόμο τοῦ καιροῦ κοίταξα ἀπὸ τώρα τὴν τύχη τους, ὅμοια σ' ὅλα μετὰ τὴ δική μας, τὸ θάνατο π' ἀνέβαινε σὰν πλημμύρα, καὶ τὴ μέρα πὺλ εἴτανε κίόλας γραμμένη, πὺλ δὲν θὰ ὑπάρχει πειὰ μήτε Μπερτάνι, μήτε φυλὲς καμμιὰς λογῆς, μήτε βιβλία, μήτε ἄνθρωποι γιὰ νὰ τὰ διαβάζουνε.

Διασκευή Φ. Κ.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ (ΣΦΑΚΙΩΝ) ΤΟ ΠΕΘΥΜΙΟ

Πότε θὰ κἀμὴ ἑσπεριά,
Πότε θὰ Φλεβαρίση,
Νὰ πάρω τὸ ντουφέκι μου
Τὸ περδικόπανό μου (*)
Καὶ ν' ἀνεβῶ στὸν Ὀμαλό,
Στὴ στράτα τοῦ Μουσούρη,
Νὰ στέσω τὸ καλὶβί μου,
Στὸν καθαρὸν ἀέρα.
Καὶ πότε λίγο χαμηλὰ
Νὰ κἀμω μιὰ σπεράδα (**)
Νὰ βρῶ δικούς καὶ ἀδελφοντούς (***)
ψωμί, κρασί νὰ φέρουν,
Κι' ἂ λάχῃ ἐχτροὺς νὰ παῖξωμε
Σημάδι με σημάδι,
Νὰ κἀνω μάνες δίχως γιουὺς,
Γυναῖκες δίχως ἄνδρες,
Κι' ἂν κἀμω καὶ τὴν ἀγαπῶ
Τὰ μαῦρα νὰ φορέσῃ . . .

* Ἀπὸ τὴν ἀνεξοστὴ συλλογὴ τοῦ κ.

ΝΙΚ. Σ. ΚΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

(*) σκέπασμα χρωματιστὸ (**) περίπατο
(***) ἀδελφοποιτοῦς.

Θ. ΣΟΛΟΓΟΥΜΠ

ΤΟ ΑΡΝΑΚΙ

ΔΙΗΓΗΜΑ

ήν ημέρα εκείνη στο χωριό Χοτιμίριτσι έωρταζεν ο προφήτ' Ήλίας. Έφθαναν από τα περίχωρα οί πανηγυριώτες κι' οί πανηγυριώτισες προσκυνοῦσαν, έτρωγαν και έπιναν και γλεντούσαν μια μέρα, δυό μέρες, τρεις μέρες από σπίτι σέ σπίτι.

Ο Βλάσης, πλούσιος χωρικός, άρχισε λίγες μέρες πριν έτοιμάζε μπίρα, άγόραζε ούζο και έσφαζε ένα άρνι.

Όταν πήρε τὸ μαχαίρι κ' έπληγε νά σφάξη τὸ άρνι, τὰ παιδιά του, ή Άνίσκα και ο Σιέγκας, τὸν άκολούθησαν και στάθηκαν νά ίδουν, Ή Άνίσκα τελείωνε τὰ πέντε γρόνια, ο Σιέγκας έμπαινε στα τέσσερα, και καθετί ήταν γιά τὰ δυό παιδιά καινούργιο και διασκεδαστικό.

Τὸ άρνι ήταν κατάσπρο σάν τὰ μαλλιά τὼν παιδιῶν, ποὺ στέκονταν κρατούμενα από τὸ χέρι, και έβλεπαν με άπορία άνοίγοντας μεγάλα τὰ μάτια τους. Τ' άρνι έφώναζε, έπειτα έτρεξε τὸ αίμα, κόκκινο και πηχτὸ αίμα. "Ω, τί διασκεδαστικό ποὺ ήταν!...

Μὰ οί φωνές τὼν παιδιῶν, ή παρουσία τους, ένοχλοῦσε τὸν πατέρα, και τὰ μάλωσε, και τὰ παιδιά έφυγαν γελώντας.

Ο πατέρας πήγε στο χωράφι, ή μητέρα φρόντιζε γιά τὸ νοικοκυριό, και τὰ παιδιά έπαιζαν στήν αυλή.

Και ή Άνίσκα εἶπε τοῦ Σιέγκα: — Σιέγκα, παίζουμε τὸ άρνάκι; Ο Σιέγκας άρχισε νά γελᾷ και μι-

σοεἶπε, — γιάτι δέν μπορούσε άκόμη νά μιλήσει καθαρά:

— Παίζουμε. Έγὼ θάμαι τὸ άρνάκι.

— Ναί, εἶπε ή Άνίσκα εὐθὺς θάσαι

Και θά τρέξη αίμα, ρώτησε ο Σιέγκας, κόκκινο και πηχτό;

Θά τρέξη αίμα, εἶπε ή Άνίσκα.

Και γελοῦσαν και τὰ δυό γεμάτα από χαρά.

— Και ποῦ θά βροῦμε μαχαίρι; ρώτηε ο Σιέγκας.

— Θά βροῦμε, άποκρίθη ή Άνίσκα, θά τὸ πάρουμε τῆς μαμάς.

Και μπήκαν σιγά-σιγά στο σπίτι. Η μητέρα δέν άκουσε τίποτε· γέμιζε τὸ φούρνο με ξύλα γιά νά μαγειρέψη και νά ψήση πῆτες γιά τὸς πανηγυριώτες. Και τὰ παιδιά πήραν ένα μεγάλο, μεγάλο μαχαίρι, από κείνα ποὺ κόβουν τὸ μαῦρο ψωμί— και ή μητέρα δέν τὰ εἶδε. Δέν εἶχε τώρα καιρὸ νά φροντίσει γιά τὰ παιδιά.

Και έτρεξαν στήν αυλή και χώθηκαν σέ μιὰ γωνιά.

— Γρήγορα, κόβε, εἶπε ο Σιέγκας.

Και άρχισε νά στενάξει παραπονετικά σάν άρνάκι, και έπειτα γελοῦσε, κ' έγέλασε και ή άδελφούλα του. Τότε ή Άνίσκα τὸν έπιασε από τὸν ὄμο και τὸν έρριξε χάμω— και ο Σιέγκας ὀλοένα έβέλαζε σάν τὸ άρνι.

Και ή Άνίσκα έκοψε με τὸ μαχαίρι τὸν λαιμὸ τοῦ Σιέγκα— και ο Σιέγκας τινάχτηκε και ψυχομαχοῦσε. Και τὸ αίμα— κόκκινο και πηχτό— έπήδηξε κ' έτρεξε πάνω στο άσπρο πουκάμισο και στα χέρια τῆς Άνίσκας. Και ήταν ζεστό και κολλοῦσε... Ο Σιέγκας δέν κινήθηκε πιά.

— Άρνάκι, άρνάκι! — έφώναζε ή Άνίσκα κ' έγέλασε. Μὰ αἰσθάνθηκε ξεαφνα άνατριχίλα.

Έφθαναν οί πανηγυριώτισες και προσκυνοῦσαν

τὸ άρνάκι, κι' έγὼ θά κάνω άπάνω στο λαιμό σου με τὸ μαχαίρι τὸίς— τσίχ.

ΓΥΡΩ ΑΠ' ΤΟΝ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

ὁ βράδυ ποὺ κάθουμαι στο μικρὸ καφεενάκι τοῦ χωριοῦ, κοντὰ στήν άκρογιαλιά, μούρχεται στο νοῦ μου ή σεβάσμια μορφή τοῦ μπάρμπα Αλέκου, και φτερουγίζοντας τριγύρω μου, με κάνει ν' άναπολήσω τή ζωή του, τή ζωή τοῦ χωριοῦ και τή ζωή ποὺ τή ζωγράφισε με τόσο άπλές μὰ και μυριόχρωμες άποχρώσεις.

Θεός σωχρέσ' τον, μοῦ φαίνεται πὼς τὸν βλέπω καθισμένο σέ μιὰ γωνιά τοῦ μικροῦ καφετειοῦ, άπλοντυμένο, με χέρι σταυρωμένα, μ' ὄψη Αγίου και με τὸ κεφάλι λίγο σκυμμένο πρὸς τὰ κατωῦ ποὺ και ποὺ νά σκορπᾷ καμιά κουθέντα στήν παρέα του, ν' άκούη προσεχτικά, νά συμπονῇ στο πόνο, νά παρηγορῇ στο παράπονο:

— Αὐτὰ έχει ο κόσμος, κουμπάρε Δημήτρη.

Και πάλι έρριχνε τὸ βλέμμα του κάτω και σιωποῦσε.

Σηκώνονταν πολὺ πρωτῶ, έφερνε μιὰ βόλτα στήν άκρογιαλιά κι' ὕστερα άργά-άργά έμπαινε στήν έκκλησιά.

Εἶχε γυρίσει ὅλα τὰ μέρη τοῦ νησιοῦ· ή χαρά του ήταν νά ψέλνει στίς λειτουργίες, στα ξωκκλήσια. Σχεδὸν κάθε κυριακή χαράματα θάδλεπες ὀλόκληρη παρέα συγκεντρωμένη στή θέση «καλὸ πηγάδι» ἔξω ἀπ' τὸ χωριὸ νά ξεκινᾷ γιά κάποιο ξωκκλήσι:

— Ο παπᾶς μπροστὰ καθάλα στο γαϊδουράκι μ' ὅλα τὰ πράματα· έπειτα ὁ μπάρμπα— Αλέκος κουκουλομένος μ' ένα φτωχικὸ μεγάλο πανωφόρι, μ' ένα ραβδί στο χέρι και πίσω τὸ συγγενολοῖ ποῦχε τάξει νά λειτουργήσῃ συνήθως στὸν Αἰ Νικόλα τοῦ Κάστρου, γιά τὸν έρχομὸ κάποιου καπετάνιου, ποῦχε άρ-γῆσει νά ρθῇ.

Η συντροφιά βάδιζε άργά· κάποτε ὁ μπάρμπα— Αλέκος έμπαινε στή κουθέντα, εἶπε κάτι κι' άμέσως σιωποῦσε.

Η παρέα σταματοῦσε στήν κορφή τοῦ βράχου τοῦ Κάστρου, στῆς «άναγκιάς τὸ κανόνι» ποὺ λέγε· ξεφόρτωναν τὸ γαϊδουράκι, έτοιμαζόντουσαν κι' έμπαιναν εἰσβολικά στήν έκκλησιά νά λειτουργηθοῦν, ἐνῶ ὁ ἥλιος έρριχνε τίς πρώτες άχτίδες του στο τζάμι τοῦ ξωκκλησιοῦ.

Όταν τελείωναν, καθόγντουσαν ὅλοι σ' ένα κύκλο και «κολάτσιζαν» κι' ὕστερα ή θειὰ Μαλῶ ή ὁ μπάρμπα— Δη-

μήτρης θάλεγαν κάτι ντόπιο σὰ παραμῦθι νά ποῦμε γιά τὸς Καστρινοῦς, γιά τὸ ένα γιά τάλλο γιά τὰ δικὰ τους.

Η ζωή τοῦ χωριοῦ ήταν ή ζωή του, κι' οί παλμοί τῆς καρδιάς τὼν συγχωριανῶν του ήταν παλμοί δικοί του, γιάτι εἶχε ζήσει μαζί τους σάν άδερφὸς κι' ἀπ' ὅλα τοὺς εἶχε νοιώσει, εἶχε συγκινηθῇ.

Και τώρα ρίχνω ένα λόγο στή παρέα μου.

— Θεός σωχρέσ' τον, εἶπε ένας, αὐτὸς ὁ άνθρωπος θά μοῦ μείνῃ ὡς ὅτου νά πεθάνῃ· αλήθεια σάν ἅγιος ήταν ὁ μακαρίτης, εἶχα μιλήσει πολλές φορές μαζί του.

— Κι' έγὼ τὸν έφτασα εἰπ' ένας ἄλλος· σάν έρχόταν βράδυ— βράδυ ή τράτα με τὰ ψάρια κι' ὁ κόσμος έτρεχε νά προφτάσῃ, αὐτὸς τελευταῖος σηκώνώταν ἀπ' τή καρέκλα και πλησίαζε τή βάρκα:

— Ε! κουμπάρε Νικολό, έχει τίποτα;

— Κάτι μαριδίτσες μπάρμπα— Αλέκο περίσσεψαν, δέν έρχόσουν βλοχημένε προτήτερα! εἶχα καλὰ ψάρια. Έπερνε ἑκατὸ δράμια μαριίδες και τραβοῦσε γιά τὸ σπῆτι. Πολὺ φτωχὸς ὁ μακαρίτης, δυστυχοῦσε τὸ σπῆτι του. Έχει και άδερφές μ' άκόμα ἔτσι μένουν, δέν αξιῶθηκε νά τίς παντρέψῃ· μὰ τί παντριά νά κάμουν; ποῦ προικιά; στερεύουνται και τὸ ψωμί.

— Άγιος άνθρωπος εἶπε τρίτος: μιὰ φορά ήμασταν παρέα, και λόγο στο λόγο ήρθαμε στα οικογενειακά· τοῦπα τὸν πόνο μου, κι' αὐτὸς ἔδωλε και μούδωσε ένα εἰκοσιπεντάρικο· γιά μένα ήταν σωτήριο κείνο τὸν καιρὸ. Τί κά-νεις μπάρμπα— Αλέκο τοῦ λέω.

— Δέν πειράζει παιδί μου, μοῦ εἶπε αὐτὲς τίς μέρες ἔχω λεπτά, κάνε κι' εὐὲ τή δουλειά σου.

Κ' ὕστερα έρριξα τὸ βλέμμα στή προτομή του: κοιμήσου γαλήνια μπάρμπα— Αλέκο, δὲ πέθανες, ζῆς και θά ζῆς ἀφοῦ ζοῦν και χτυποῦν άκόμα οί παλμοί τῆς ζωῆς σου κι' ἀφοῦ τοὺς ξε-χυσες τόσο πιστὰ στο ἔργο σου, ποὺ αναδύζουν σὰ κρουσταλένιο νερὸ και συναντιοῦνται και γέγονται ένα με τοὺς παλμούς τῆς ζωῆς τὼν συγχωριανῶν σου.

Κι' ἐκείνος κύτταζε δδιάκοπα τὸ χωριὸ με τὰ κατάσπρα σπίτια ποὺ ὀψώνονται σὰ δυό μεγάλες πυραμίδες ἑπάνω στοὺς δυό λοφίσκους.

Ζ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Μετάφρ. Α.

πό την πρωτεύουσα, είχ' έρθει, σ' αυτό τ' αλαργινό χωριουδάκι, που τ' άσπρα του σπιτάκια σκαρφάλωναν θαρρετά στην πευκόφυτη βουνοπλαγιά, γλωμός, αδυνατισμένος, μια σκιά του ιδιανού του έαυτού του!

Με τί καρδιοχτύπι, με τί κρυφό πόνο κι' αφανέρωτη απογοήτευση, τον συνόδεψε η μάνα του σ' αυτό του τό ταξίδι!

Περάσανε δυο μήνες κιόλας... Καί στο διάστημα αυτό η κατάσταση του βελτιώθηκε ως το σημείο που η κ. Σισάνη, η μάνα του, αποφάσισε να τον αφήσει εκεί και να γυρίσει πίσω, κοντά στ' άλλα της παιδιά που, σαν μικρότερα είχαν ανάγκη από την επίβλεψή της.

Μ' άφησε τάχα το Θέμη της σέ ξένα χέρια;

Η θειά Μέλπω, δευτεραζάδερφη του κ. Σισάνη από τη μάνα του που ήταν από κείνο το χωριό, ήτανε τόσο καλή, τόσο περιποιητική. Άσε η κόρη της, η Άννέτα!

Αυτή, μωρέ μάτια μου, και στη φρονιά να της λέγανε θάπερτε για τόν «ξάδερφό της από την Αθήνα»!

«Ο ξάδερφός μου τούτο...» ο ξάδερφός μου κείνο...» Πάντα κι' ολόυθε ο ξάδερφος!

Κ' ύστερα, όταν πήρε πιά καλυτέρευση και μπόρεσε να βγαίνει δίχως φόβο, τόν συνόδευε στους περιπάτους του, πήγαιναν, μαζί, στις καταπράσινες και μυρωμένες έξοχες και τού έλεγε, με μια χαριτωμένη ξεγνοιασιά, κάποιο ξευπνο θρύλο για τις τοποθεσίες που επισκέπτονταν, ή π' αντίκρυζαν από μακριά.

Τά όμορφα βράδια καθόντανε στον κήπο, κοντά στην τετράγωνη στέγα με τ' χρυσόψαφα, ανάμεσα στις ανθισμένες τριανταφυλλίες.

Εκείνος διάβαζε κάποιο από τ' όμορφα βιβλία που είχε φέρει μαζί του από την Αθήνα. Διάβαζε με φωνή κρυστή, αργή και ήρεμη,

μ' έναν τρόπο που τήνε γοήτευε, σταματώντας κάποτε για να της εξηγήσει μια φράση, ή κάποια λέξη δυσκολονόητη...

Τότ' εκείνη παρατούσε το πλέξιμο της κάλτσας ή της δαντέλλας της, κι' αποκοιμότανε, κοιτώντας τον στα μάτια δειλά, σαν το βλέμμα του να μαγνητίζει το δικό της, σαν ή πνοή της να κρεμόταν από τ' αχίλλειο του!

Α! πόσο παρόξενα φάνταζε ή σκοτεινή του σιλουέττα στο φωτεινό φόντο που έπλεκε το φως της λάμπας, καθώς ήτανε βαλμένη σχεδόν πίσ' από τις πλάτες του!

Κι' άλλοτε πάλι πλανιόντανε, κάτου από τ' όχρο φως του φεγγαριού, σ' στενά δρομαλάκια του περβολιού, ανασέροντας τις μεθυστικές πνοές των λουλουδιών, δροσιάς και χλόης, ενώ ή σκιές τους αγκαλιαζόντανε, μυστικά, ανάμεσα στις βαρυφορτομένες πορτοκαλιές...

Εκείνος έμπαινε στα είκοσιτρία, εκείνη άφηνε τ' δεκαφτά.

Είχ' έρθει κατά τ' μέσα της άνοιξης. Τώρα ζύγωνε το χινόπωρο. Τ' πρώτα σκούρα σύγνεφα, κάποια λιγόστιχη διαβατική μπόρα, το φυλλορροΐσμα των δένδρων, ή κούραση, ή χαύνωση ύστερ' από τ' όργιασμα της άνοιξης και τη φλόγα του καλοκαιριού, σημάδευαν τον έρχομό του.

Και στο διάστημ' αυτό είχαν έρθει τόσα γράμματα από τους γονιούς του Θέμη.

Ρωτούσανε, βέβαια, για την υγεία του, για ένα σωρό άλλες λεπτομέρειες, και αν ήταν ανάγκη να γυρίσει πάλι εκεί ή μάνα του, γιατί ο πατέρας του ήτανε μπλεγμένος μ' ένα σωρό υπόθεσες και τού ήταν αδύνατο να τις αφήσει όλες στη μέση.

Όλ' αυτά τ' αχίλλειο του Θέμη τα διάβαζε της θειάς Μέλπως και της Άννέτας γιατί, επί πλέον, γράφανε και τού κόσμου τις ευχαρίστιες για τη γρηά θεία και τη νέα ξαδέερφη, λόγια που τις ευχαριστούσαν πιότερο κι' από το πιο ακριβό δώρο. Έρχονταν και

γράμματα που μόλις τ' αχίλλειο τα διάβαζε τ' αχίλλειο αμέσως, κι' ακόμα κι' άλλα, αρωματισμένα κλεισμένα σ' ερμής φάκελλα, γραμμένα με όμορφους λεπτούς χαρακτήρες...

Τί αντίθεση, αλήθεια, με τ' ακανόνιστο γράψιμο της Άννέτας, που ήταν κι' ανορθόγραφη γιατί μόνο το δημοτικό είχε τελειώσει στο σχολείο τού χωριού όπου εδιδάσκονταν, αγόρια και κορίτσια μαζί, από ένα γέροντα γραμματοδόσκαλο!

Αυτά τ' αχίλλειο τα διάβαζε μιά, δυό, πολλές φορές, κι' όλο, μετά το διάβασμα, γινότανε μελαγχολικός κι' αποτραβιότανε, κάπου, όλομόναχος, για ώρες...

Όταν ο ταχυδρόμος έφερνε κανένα τέτοιο γράμμα, οι μέρες και τ' αχίλλειο κυλούσανε μονότονα, σιωπηλά, σαν κάτι θλιβερό ν' άπλωνε τη μαύρη σκιά του απάνω στις ψυχές τους.

Ένα πρωί ή Άννέτα ανέβηκε στην κάμαρα τού Θέμη να συγυρίσει. Εκείνος είχε βγει, από νωρίς, με την πρόφαση τού κυνηγιού. Απάνω στο τραπέζακι, που χρησιμοποιούσε για γραφείο, μέσ' σ' ένα φτηνό κρουσταλλένιο βάζο σιγομαραίνονταν κάποια όψιμα λουλούδια και, κάπου εκεί στο πλάι τους, κάποιο από τ' αχίλλειο εκείνα γράμματα ήτανε λημονημένο...

Κι' ενώ, με βουρκομένα μάτια, διάβαζε τ' όλ' όλο γράμμα, την έπνιγε ο πόνος, ένας πόνος άπέραντος και πικρός. Κάτι έσπασε μέσα της ξαφνικά, ένας όμορφος κόσμος, που τόν αγαπούσε κι' αυτή ή ίδια, σωρηάστηκε σ' χαλάσματα και τώρα την έζωνε, απ' όλες τις μεριές, το άδειο, ένα άδειο άπέραντο κι' όδυνηρό...

Χρυσό μου αγόρι,

Να υποθέσω πως δέ μ' αγαπάς πια; Να πιστέψω πως με λημονήσες; Ω! όχι... όχι! Μου γράφεις πως είσαι τέλεια καλά τώρα πιά—μα τότε γιατί δέν έρχεσαι; Γιατί; Κακέ, σκληρό, άπανε! Αχίλλειο λοιπόν ήσαν οι

όρκοι σου; Κακέ! Σ' περιμένω... Φαντάζεσαι, χρυσό μου αγόρι, πόσο μου στοιχίζει αυτός ο χωρισμός; Σου στέλνω χίλια φιλιά.

Η Στάσα σου.

Η Άννέτα θάρρεψε πως της ήρθε κατάστηθα μιά μαχαιριά. Τώρα μόνο καταλάβαινε, ή δυστυχημένη, τώρα μόνο... Α! Πόσο μισούσε τη γυναίκα που αγαπιόταν από τόν άντρα που αυτή αγαπούσε, αυτή την άγνωστή της «Στάσα» που έγγραφε τόσο όμορφα...

Φτωχή Άννέτα!

Καταλάβαινε πως τίποτε δέν μπορούσε να κάμει και κατέβηκε και κλείστηκε στην κάμαρά της. Εκεί έκλαψε... έκλαψε... έκλαψε πολύ...

Την επόμενη ο Θέμης είπε πως θ' αχίλλειο, με πρώτην ευκαιρία.

Η Άννέτα άκουσε την είδηση μ' αδιαφορία—έτσι φαινότανε τούλάχιστο—χωρίς να πη το παραμικρό. Η θειά Μέλπω ήταν άπαρηγόρητη για την άξαφνη αναχώρηση τού αγαπημένου της άνεπιού και δέν εύρισκε λόγο να έκφραση τη θλίψη της γι' αυτό.

Κ' ή μέρα της αναχώρησης ήρθε πολύ γοργά.

—Άννέτα... έχε γειά... θ' αχίλλειο θυμάμαι πάντα!...

—Στο καλό!... Θέμη... Θέμη... θ' αχίλλειο μου γράφεις;

—Ναί... ναί...

—Ευχαριστώ!

Η απόγνωση την έπνιγε και για να μη φανούνε τ' αχίλλειο της έτρεξε και κλείστηκε ξανά στην κάμαρά της.

Κι' ενώ εκείνος έφευγε χαρούμενος, πηγαίνοντας ό,που ή γοητευτική φωνή της αγάπης του τόν καλούσε, εκείνη εγκαταλείπονταν στον πικρόστιχο πόνο της, κλαίοντας τη δική της χαμένη αγάπη και σφίγγοντας, απάνω στα παρθενικά της στήθεια, ένα μπουκέτο μαραμένα λουλούδια...

ΓΕΩΡΓ. Π. ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ

Παρακαλούμε όσους μ' αχίλλειο στέλνουν χειρόγραφα να τ' αχίλλειο καθαρογράφουν και να τ' αχίλλειο γράφουν καθαρά γιατί χειρόγραφα κακογραμμένα και ή τ' αχίλλειο δυσανάγνωστος δέν δ' αχίλλειο λαμβάνονται τ' αχίλλειο.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΞΕΡΩ ΜΙΑ ΠΟΛΗ...

Ξέρω μιά πόλη μαγεμένη που άνθρωπον δέν τη γγίζουν μάτια, ξέρω μιά πόλη μαγεμένη Πούχει σμαράγδινα παλάτια.

Ξέρω μιά πόλη της Χιμαίρας που κελαιδούν πουλιά γαλάζια, την πνέει μιάς άνοιξης άγέρας, καημούς δέν έχει και μαράζια.

Ξέρω μιά πόλη εύτυχημένη, κανείς δέ θ' αχίλλειο μαντέψει πούνε! που της ζωής οι αδικημένοι μονάχα αυτοί την κατοικούνε.

Φίλημ' ατέλειωτο μιάς πρώτης αγάπης ή ζωή τους όλη, έχει τόν Έρωτα θεό της προστάτη ή όνειρεμένη πόλη.

Τού κάκου πάσκουν να τη βρουνε άμαρτωλοί ταξιδευτάδες την πόλη αυτή που κελαιδούνε πουλιά γαλάζια οι ποιητάδες.

Ξέρω μιά πόλη τού Έυερεπέρα Που έστησε ή σκέψη ή τριςβαθή μου και που θενά ταφεί μιά μέρα μέσα σ'όν τάφο μου μαζί μου.

Απ' την ανέκδοτη συλλογή «Κολχίδες»

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

ΝΥΧΤΕΡΙ

Την κόρη της προσμένει ή μάνα και ράβει άργά στη μηχανή. Με καρδιοχτύπι αναρωτιέται: —Θέ μου, τί νάγινε ή Φανή; τού μεσονύχτιου ή καμπάνα χτυπάει κι' ακόμα να φανή!

Μην πάλι άπόψε έχει νυχτέρι, στο που δουλεύει μαγαζί; Διπλό ψωμί θ' αχίλλειο μου φέρη, το κοριτσάκι μου, να ξη! Σ' αν κάτι ν' άκουσα... Τ' αχίλλειο θάταν, αλήθεια, είμαι χαζή!

Αξαφνα ή πόρτα μισανοίγει κι' όχρη προβάλλει κοπελιά: ταραίζουν τ' αχίλλειο της οίγης κι' έχει άνω-κάτω τ' αχίλλειο με την ψυχή που πάει να φύγη, στέκει βουβή, χωρίς λαλιά.

—Αχ! έλα κόρη μου, κορούλα!... Μ' αχίλλειο τάχα είσαι χλωμή; Τί να σου πω, γλυκειά μανούλα! Θάχουμε τώρα πιά ψωμί, δέ θ' αχίλλειο σ' αχίλλειο μιά δουλα, και θ' αναι π' αχίλλειο γλυκειά ή ζωή.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

ΠΕΤΑΝ ΚΙ' ΟΙ ΣΚΕΨΕΙΣ ΜΟΥ

Πάν' απ' τ' αχίλλειο κατάσπρω χωριό σου με τ' αχίλλειο καμπαναριό, τ' αγαπημένο καμποχώρι πούναι τ' αχίλλειο σου τ' αχίλλειο.

Πετάν κοπάδια ή σιταρίθρες κι' οι μέλισσες, χρυσές πετάν κι' άραδαριά ή χρυσές τρυγώνες πότες γυρίζουν πότες π' αν.

Πάν' απ' τ' αχίλλειο κατάσπρω χωριό σου με τ' αχίλλειο καμπαναριό, τ' αγαπημένο καμποχώρι πούναι τ' αχίλλειο σου τ' αχίλλειο.

Πετάν κι' οι σκέψεις μου έμένα και οι έλπίδες μου πετάν κι' όλο τ' αχίλλειο σου θυμούμαι άχ! να μαυρίζουν, να κυτάν.

Χαλκίδα, Άπριλ' 22

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΤΑΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΜΕΓΑΛΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ

ΑΠΟ ΤΑ ΛΥΡΙΚΑ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΜΠΙΝΤΡΑΝΘ ΤΑΓΚΟΡ

LXXXI

Πολές ημέρες του κάκου ἐθρήνησα
γιὰ τὸν καιρὸ μου πὺν μάταια ἀσώτεψα.
Καὶ ὅμως δὲν χάνεται, ὦ Κύριέ μου,
ποτέ! γιατί' ἔχεις, Ἐσύ, μαζέψει

ἀπὸ τὴ ζωὴ μου μέσα στὰ χέρια σου
κάθε στιγμὴν. Στὴν καρδιά κρύβεσαι
τῆς πλάσης καὶ τοὺς σπόρους τρέφεις
γιὰ νὰ βλαστήσουν, τὰ μπουμπουκάκια

ν' ἀνθίσουν, τάνθη καρποὶ νὰ γίνουνε.
Ἀποσταμένος, νωθρὰ ἐκοιμώμουννα,
καὶ στὸ κρεβάτι ἐφραταζόμουν
πὼς ἡ δουλειά μου πὰ ἐτέλειωσε ὅλη.

Μὰ τὴν αὐγούλα, μόλις ἐξύπνησα,
βοῆκα καὶ πάλι τὸ περιβόλι μου
γεμάτο δάκρυα ἀπὸ πλῆθος
δαύματα ἀπίστευτα λουλουδιῶνε.

LVIII

Ἄς σμίξῃ κάθε χαρὰς ἐκδήλωση
στὸ τελευταῖο τὸ τραγουδάκι μου:
χαρὰ τῆς γῆς, πὺν ξεχειλίζει
μέσα στ' ὁλότρεμο χορταράκι

χαρά, πὺν κάνει γιὰ νὰ χοροῦνε
στὸν πλατὺ κόσμον ἡ ζωὴ, κι' ὁ θάνατος:
αὐτὰ τὰ δίδυμα ἀδερφάκια
χαρά, πὺν πέφτει σὰν τρικυμία,

μὲ τὴν ὁρμή της καὶ μὲ τὸ γέλοιο της,
τὴ ζωὴ ξυπνώντας καὶ συγκλονίζοντας
χαρά, πὺν κάθεται καὶ κλαίει
ἀκίνητη, ἡσυχῇ, μπρὸς στοῦ πόνου

τὸ λωτό, πὺν ἔχει κόκκινα λουλούδα
κι' ἡ χαρὰ ἀκόμα, πὺν ρίχτει ἀδιάκοπα
μέσα στὴ σκόνῃ ὅ,τι κι' ἂν ἔχῃ,
χωρὶς νὰ ξέρῃ νὰ πῇ μιὰ λέξη.

ΑΠΟ ΤΑ ΤΡΟΠΑΙΑ ΤΟΥ ΙΩΣΙΑ-ΜΑΡΙΑ ΝΤΕ ΕΡΕΝΤΙΑ

Ο ΓΙΔΟΒΟΣΚΟΣ

Ὡς πότε τὸ ἀνυπόταχτο θὰ κυνηγᾷ τραγί,
πὺν στ' ἄγρια βράχια ἀναπηδαίει, βοσκέ, καὶ προσδια-
[βαίνει;
Τοῦ κάκου ἐλπίζεις. Ἡ νυχτιὰ γοργὰ-γοργὰ ἀνεβαίνει
στοῦ Μέναλου τὸν ἐγκρεμό, πῶχουμε ἐξορισεῖ.

Θέλεις ἐδὼ νὰ μείνωμε; Ἐχὼ σῦκα καὶ κρασί.
Ὅποιος περνᾷ κακοτοπιές, τὴ μέρα ἄς περιμένῃ.
Μὰ σιγομίλας Μνάσυλε. ἐδὼ οἱ Θεοὶ εἶνε σκορπι-
[σμένοι!
Μὲ τὸ θεϊκὸ τὸ βλέμμα της ἡ Ἐκάτη μᾶς θωρεῖ.

Σπῆλιο εἶνε ἡ τρύπα αὐτὴ ἡ ἱσκερή, καὶ μέσα ἀπο-
[τραβιέται
ὁ Θεὸς ἀπ' τὰ ψηλῶματα, πὺν Σάτυρος λογιέται
Μπορεῖ, ἂν δὲν τὸν τρομάξωμε, νὰ ξεπροβάλλῃ αὐτός.

Νάτος! στὸ διπλοκέρατο λαμποκοπᾷ οἱ ἀχτίδες.
Ἀκοῦς; Λαλεῖ στὰ χεῖλῃ του ἡ φλογέρα. Ἐμπρὸς του
[οἱ γίδες,
γιὰ κύττα! ὅλες χορεύουνε στοῦ φεγγαριοῦ τὸ φῶς.

Ο ΖΕΥΓΟΛΑΤΗΣ

Τὸ ἀλέτρι, τὸ δισάκι του, ὁ ζυγός, τὰ ὄραϊα γενιά.
τὸ καρπολόδι, ἡ βουκέντρα, τὸ δρεπάνι, πὺν μιὰ
[μόνη
μέρα τὰ στάχυα ἐθέρριξε γιὰ νὰ στορωθῇ ἓνα ἀλώνι,
καὶ τὸ δικριάνι, πὺν μ' αὐτὸ σκορπάει ἡ ἀθεμιωνιά,

τὰ γνώριμά του σύνεργα, τώρα τοῦνε βαρειά
κι' ὁ γέρω - Πάρμης πάει στὴ Θεὰ τὴ Ρέα καὶ τ' ἀφιε-
[ρώνει,
πὺν ἀπ' τάγια χόματα βλογαίει τὸ σπόρο νὰ φυτρώνῃ.
Μὰ τὸ ψωμί του τ'ἔφαγεν. Εἶνε ὀγδοηντάρης πιά.

Ὡς ἓναν αἰῶνα, πάντοτε φτωχός, μὲς στὴν λι-
[κάδα
βαθεῖα βυθίζει τὸ γενὶ καὶ ὀργώνει τὴ χερσάδα.
Δίχως μιὰ τύψη ἐγέρασε, ἂ δὲ γνώρισε χαρά.

Μὰ ἀπόστασε τὶ ἐδούλεψε πολὺ τὸ μαῦρο χῶμα
καὶ λέει πὼς μέσα στοὺς νεκροὺς μπορεῖ νὰ ὀργώνῃ
[ἀκόμα
τοῦ ἱσκιου τὴ γῆ πὺν βρέχουνε τοῦ Ἐρεβου τὰ νερά.

Μεταφρ. ΑΝΑΣΤ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗΣ

ΠΕΙΝΑΤΕ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ; - ΟΧΙ ΕΦΕΝΤΗΜ

ΔΙΗΓΗΜΑ

τὴ μέση τοῦ ἀνηφο-
ρικοῦ δρόμου πὺν ὠ-
δηγοῦσε ἀπὸ τὸ προά-
στιο στὸ μικρὸ βου-
ναλάκι ὁ λόχος προ-
χωροῦσε γιὰ γυμνάσια
μὰ χωρὶς κομιὰ ὄ-
ρεξι καὶ χωρὶς κουρά-
γιο.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ μιὰ
σφυρίχτρα καλοῦσε τοὺς ἄνδρες σὲ
τάξη καὶ λίγο ἀργότερα ποδοβολητὸ
ἀλόγου σημείωνε τὴν ἀφίξι τοῦ ἀξιω-
ματικοῦ:

— Καλημέρα στρατιῶτες.

— Καλημέρα ἐφέντημ.

— Πεινάτε στρατιῶτες;

— Ὁχι, ἐφέντημ.

— Λιψάτε στατιῶτες;

— Ὁχι, ἐφέντημ. Οἱ τοῦχοι στρα-
τιῶτες οὔτε πεινᾶνε, οὔτε διψᾶνε.

Οἱ ἄνδρες τραβούσανε τώρα μπρὸς
μὲ περισσότερη τάξη. Ὁ ἀνήφορος
τοὺς κούραζε πολὺ. Πεινασμένοι ὅπως
ἦτανε μὲ χωρὶς κανένα προῖνὸ ῥώ-
φημα μὲ δίχως ψωμί στὸ σακκίδιο,
πὼς νὰ προχωρήσουν;

Νεοσύλεκτοι, μόλις δέκα ὀχτὼ χρο-
νῶν δύσκολα μποροῦσαν νὰ προσαρ-
μοσθοῦνε στὴ στρατιωτικὴ ζωὴ. Χω-
ριατόπαιδα δὲν κατορθώνανε εὐκόλα
νὰ φέρουνε τὸ ἓνα πόδι κοντὰ στ'
ἄλλο καὶ νὰ τὰ τακτοποιήσουνε ὥστε
νὰ περπατᾶνε μὲ ρυθμό. Τοὺς ἦτανε
πολὺ δύσκολο νὰλλάξουνε ζωὴ κι' ἐξ'
ἄλλου δὲν καταλαβαίνανε γιὰ ποῖο
λόγο νὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ δουλειά. Οὔτε
καλαμπόκια, οὔτε στάγια, οὔτε καρ-
πούζια θάχανε περισσότερα ἂν μαθαί-
νανε τό: ἐν-δυνὸ ἐν-δυνό. Τοὺς φέρανε
ἐκεῖ μὲ τὴν βία καὶ ποτέ τους δὲν
σκεφθῆκανε νὰ γίνουνε ἥρωες. Τὸ
μυαλό τους πὺν μποροῦσε νὰ λειτουρ-
γήσῃ πολὺ καλὰ ἂν τοὺς ἔβαζες νὰ σοῦ
ποῦνε τί πρέπει νὰ σπείρῃς σ' αὐτὸ τὸ
χῶμα καὶ τί σὲ κείνο, εἶχε σταματήσῃ
ὁλότελα.

Ὁ λοχίας τοὺς εἶπε πὼς ὅσες φορὲς
ὁ ἀξιωματικὸς τοὺς ρωτᾷ ἂν πεινᾶνε ἢ
ἂν διψᾶνε ν' ἀπαντοῦνε ὅλοι μαζί:
πὼς οἱ Τοῦχοι στρατιῶτες οὔτε πει-
νᾶνε οὔτε διψᾶνε. Καὶ τὸ λέγανε. Τὸ
λέγανε ὅπως τὸ γραμμόφωνο λέγει ἓνα
ὁποιοδήποτε τραγοῦδι.

Μιὰ καλὴ βροχὴ τὸν καιρὸ τῆς σπο-
ρᾶς μποροῦσε νὰ τοὺς κάνει νὰ χα-

ροῦνε. Ἐνας κατακλυσμὸς ἀπὸ βροχὲς
νὰ τοὺς καθήλωσῃ ὥρες ὁλόκληρες
στὴν πόρτα τοῦ σχολειοῦ, πὺν χρησί-
μευε γιὰ στρατωνισμό, καὶ τὰ τοὺς
κάνῃ ν' ἀδημονοῦνε λὲς καὶ βλέπανε
τὰ χωράφια τοὺς νὰ γεμίζουνε νερὰ
καὶ νὰ χάνονται οἱ κόποι τοὺς.

Μόλις νύχτωνε χωρίζονταν σὲ
μικρὲς μικρὲς παρέες καὶ κεῖ καθισμέ-
νοι σταυροπόδι λέγανε ἀτέλειωτες
ἱστορίες γιὰ τὰ χωριά τους γιὰ τὰ
σπίτια τους, γιὰ τὰ βώδια τους. Ποιὸς
εἶγε τὸ καλύτερο βῶδι στὸ χωριὸ
ποιὸς τὸ καλύτερο ἄλογο, ποιὸς τὰ
περσσότερα χωράφια, ποιὸς τὸ μεγαλύ-
τερο σπήτι.

Θαρεῖς καὶ συνομιλοῦσανε. Θαρ-
ρεῖς καὶ κάνανε προσευχές.

— **Χαῖντάρ, ἔ Χαῖντάρ!** Φώναζε
κατὰ τὴ παρέα ἓνας ἀπ' αὐτοὺς σ' ἓνα
χωριανό του σὲ τρόπο πὺν νὰ μὴν
ἀκούσῃ ὁ λοχίας.

— Γιὰ δὲς ἐκεῖνο κεῖ τὸ σιτάρι. Δὲν
σοῦ φαίνεται πὼς εἶναι χαλασμένο;

Καὶ μέσα σὲ δυὸ λεπτὰ ἄναβε μιὰ
τρικυβερτὴ συζήτηση γι' αὐτὸ τὸ σι-
τάρι, γιὰ τὸ πλαινό του, γιὰ πειὸ κον-
τινὸ κ.τ.λ.

— **Λόχος "Ααλτ!"**

Ἀκουγότανε δυνατὴ καὶ βροντερὴ
καὶ ἄγρια ἡ φωνὴ τοῦ ἐπιλοχία. Τὴν
ἀνοιχτόκαρδη συζήτηση τὴν διαδεχό-
τανε μιὰ θλιβερὴ σιωπὴ. Τὰ χαρού-
μενα νεανικά μούτρα πέραναν τώρα
ἓνα προσποιητὸ σοβαρὸ ὕφος. Τὸ
στόμα κλειστὸ, τὰ μάτια ἀγριωπά.

— Νὰ στέκετε σὰν ἄνδρες! ἔλεγε ὁ
ἀξιωματικὸς.

Κι' αὐτοὶ στεκόντουσαν σὰν πραγ-
ματικοὶ ἄνδρες, σὰν κατὰ δηλαδὴ πὺν
δὲν ἦτανε, οὔτε καὶ θέλανε νάνε.

Τὸν ἀξιωματικὸ τὸν ἀκούγανε μὲ
φόβο καὶ εὐλάβεια. Ἦτανε νέος κι'
ἔβριζε πολὺ. Μὰ ἔβριζε ἔτσι πὺν αὐτοὶ
δὲν καταλαβαίνανε. Στὸ χωριὸ τους
δὲν λέγανε ποτέ τέτοιες βοϊσιές. Δεχό-
τανε τὸ ξύλο μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πὺν
καὶ τὸν ἔπαινο. Τοὺς φαίνονταν πὼς
δλ' αὐτὰ εἶναι κατὰ τὸ κανονικόν, κατὰ
τὸ ἀναπόσπαστο ἀπὸ τὴν στρατιωτι-
κὴν ὑπηρεσίαν. Δὲν βγάζανε μιλιὰ ἀπὸ
τὸ στόμα τους. Μὰ δὲν ἦτανε ξῶα. Τὸ
μυαλό τους δούλευε πολὺ καλὰ. Κι'

ὅσες φορὲς ὁ λοχίας ἄνοιγε τὸ βράδυ
κι' ὕστερα ἀπ' τὰ γυμνάσια καμμιὰ
συζήτηση γιὰ χωράφια καὶ σπορές, γε-
νότανε ἄλλοι ἄνθρωποι. Μάζευότου-
σαν ὄρθιοι τριγύρω του κι' ὁ καθέ-
νας τοὺς ἔσπρωχνε τὸν ἄλλον γιὰ νὰ
φθάσῃ πειὸ κοντὰ στὸ λοχία, νὰ προ-
κάνῃ κι' αὐτὸς νὰ τοῦ πῇ μιὰ κου-
βέντα γιὰ τὸ χωριὸ του. Τὰ μάτια τους
ἀστράφτανε ἀπὸ χαρὰ, φυσικὴ χαρὰ
πὺν ἡ στρατιωτικὴ ζωὴ δὲν μποροῦσε
νὰ τὴ καταπνίξῃ.

**

Πεινάγανε πολὺ. Μέσα σὲ λίγους
μῆνες τὰ μούτρα τους ἀλλάξανε χρώ-
μα. Δὲν ἦτανε οἱ ἴδιοι ὅπως στὴν
ἀρχή. Τὸ καθημερινὸ συσσίτιο δὲν
τοὺς ἔφτανε. Μισὸ κοιλὸ ψωμί τὴν
ἡμέρα. Τί νὰ τοὺς κάμῃ μισὸ κοιλὸ
ψωμί;

Ἀπ' τὸ βραδυνὸ συσσίτιο δὲν ἔτρωγε
κανεῖς. Δὲν πρόκανε ποτέ νὰ φάγῃ.
Ἐνα μέρος τὸ τρώγανε στὸ δρόμο
ἐκεῖνοι πὺν πηγαίνανε νὰ κουβαλή-
σουν τὸ συσσίτιο — τὸ μαγειρεῖο ἦτανε
λίγο μακρὺν ἀπ' τὸ σχολεῖο — ἓνα μέ-
ρος, τὸ καλλίτερο, τῶπερνε ὁ λοχίας
μὲ τοὺς δεκανεῖς. Ἐμενε τὸ νερὸ μὲ
κάκι κόκκαλα ψαριοῦ.

Τί νὰ φᾶς;

Μὰ κι' αὐτὸ τὸ λίγο χυνότανε τίς
περισσότερες φορὲς. Καθισμένοι χάμου
— σὲ μικροὺς κύκλους — σταυροπόδι
ὀχτὼ-ὀχτὼ, περιμένανε μὲ ἀγωνία
νάρθῃ ἡ καραβάνα. Οἱ πειὸ πολλοὶ
ἦτανε χωρὶς ψωμί. Τῶχανε φάγῃ ἀπὸ
τὸ μεσημέρι ἢ τὴν ὥρα πὺν περιμέ-
νανε νάρθῃ τὸ συσσίτιο. Μόλις ἡ κα-
ραβάνα ἀκουμποῦσε χάμου — στὴ μέση
τοῦ κύκλου — ὀχτὼ χέρια βουτάγανε
κι' ὅ,τι σοῦ πέσῃ.

Σὲ δυὸ λεπτὰ σηκώνονταν νηστικός
ὅπως καὶ πρὶν. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ
πρὶν στὴ μέση τοῦ ἀνηφορικοῦ δρό-
μου πὺν ὀδηγοῦσε στὸ βουναλάκι, ὁ
ἀξιωματικὸς ἐφθάνε τρεχάτος:

— Καλημέρα στρατιῶτες!

— Καλημέρα ἐφέντημ.

— Πεινάτε στρατιῶτες;

— Ὁχι, ἐφέντημ.

— Λιψάτε στρατιῶτες;

— Ὁχι, ἐφέντημ. Οἱ Τοῦχοι στρα-
τιῶτες οὔτε πεινοῦν οὔτε διψοῦν.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΛΟΝΙΚΙΩΤΗΣ

ΟΙ ΣΗΜΕΡΙΝΟΙ ΓΥΦΤΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΙ ΘΡΑΚΟΠΕΛΑΣΓΟΙ

Μια παροιμία που έτυχα να την ακούσω στην Ήπειρο λέγει: «όπου άρχοντάδες και Γύφτοι κοντά». Και επειδή δεν υπάρχει τόπος χωρίς να έχη τους άρχοντάδες του, πρέπει να συμπεράνουμε, κατά την παροιμία, τουλάχιστον, ότι γύφτοι βρίσκονται σε όλα σχεδόν τα μέρη της Ελλάδος. Ο συμπερασμός αυτός δεν είναι και πολύ μακριά από την πραγματικότητα. Γύφτοι υπάρχουν σε μεγάλο αριθμό και στην Πελοπόννησο, και στην Στερεά Ελλάδα, και στην Θεσσαλία, και στην Ήπειρο, και στην Μακεδονία και στη Θράκη. Γύφτοι ακόμη υπάρχουν σε μικρότερο αριθμό και σε πολλά νησιά, εκτός από την Εύβοια όπου ο αριθμός των γύφτων είναι πολύ σεβαστός.

Αν ήθελα να κάνω άπολογισμούς στηριζόμενος στις παρατηρήσεις μου θα έδωσα τον αριθμό των γύφτων της Ελλάδος σε όδόντα με εκατό χιλιάδες. Ο αριθμός αυτός θα φανή σε όλους υπερβολικός γιατί καμιά στατιστική ή απλώς δημοσιογραφική έργασία δεν έχει γίνει έως τώρα γύρω από τους γύφτους της Ελλάδος, και γιατί ο περισσότερος κόσμος έχει ύπ' όψει τους πλανοδίους γύφτους που κυρίζουν φτιάνοντες κόσκινα, κάνοντας ανταλλαγή ζώων και τις γυναίκες τσιγγάνες που λένε την μοίρα. Τό ίδιο και ή κρατική στατιστική έχει ύπ' όψει μόνο τους σκηνίτες γύφτους που σημειώνονται στην επίσημη γλώσσα ως Αθίγγανοι και οι οποίοι βγαίνουν ελάχιστα μόνον χιλιάδες. Ο δλικός αριθμός όμως της φυλής των γύφτων και στην Ελλάδα, και σε όλα τα άλλα κράτη της Βαλκανικής, και στην Ουγγαρία και στην Τσεχοσλοβακία, είναι άπιστευτως μεγάλος. Μόνο που δεν φαίνεται από καμιά στατιστική. Αιτία του φαινομένου αυτού, είναι όπως νομίζω, ή εξέχης:

Αν εξαίρεση κανείς τους σκηνίτες γύφτους οι οποίοι διατηρούν την συνείδηση της φυλής χωρίς να την κρύβουν, οι άλλοι γύφτοι, οι μονίμως εγκατεστημένοι στα χωριά και στις πολιτείες, κρύβουν την καταγωγή των, δεν έχουν ξεχωριστήν εθνική συνείδηση, και εμφανίζονται ως Έλληνες στην Ελλάδα, τουρκοί εις την Τουρκίαν—όταν είναι Μωαμεθανοί—βούλγαροι εις την Βουλγαρία και ούτω καθεξής. Αν είχαν κανένα δικό των συγγραφέα οι γύφτοι που να έσκέπτετο να ξυπνήση την φυλή, θα παρουσιάζετο σε όλη την Ευρώπη—γιατί και ή Ρωσία, και ή Πολωνία, και ή Γερμανία, και ή Ισπανία, και άλλα κράτη έχουν πυκνούς γύφτικους πληθυσμούς—ζητήμα γύφτικης μειονότητας από τα πιδόσβαρά. Αλλά κανένας γύφτος εθνικός συγγραφέας φαίνεται ότι δεν παρουσιάσθη ως τώρα: αυτό δέ, άσφαλώς, είναι και ή μεγαλύτερη αίτια που ή φυλή των γύφτων από όλους κυνηγιέται και κανείς σχεδόν δεν της βρίσκει το δικίο της.

Προσωπικώς πιστεύω ότι ή σύγχρονη ιστορική έρευνα που τείνει να βασισθή στις επαγγελματικές ιδιότητες των λοιπών δεν θα άργήση να ασχοληθή με τους γύφτους ως παράγοντος ιστορικού, εξαίρετικής, μοναδικής μάλιστα, σημασίας. Τουλάχιστον οι δικές μου έρευνες και παρατηρήσεις που δεν είναι σημειρινές, και που δεν στηρίζονται μόνο στα βιβλία, μου δίνουν το θάρρος να είπω ότι στους γύφτους πρέπει να ζητήσωμε τους παλιούς θρακοπελασγούς που έφεραν στην Ευρώπη τον πολιτισμό του μετάλλου, της μουσικής, της θρησκείας και τόσων άλλων κεφαλαίων πολιτισμού. Στους γύφτους με άλλα λόγια, πρέπει να αναζητήσωμε την λεγομένη Άριαν φυλή, που κατά τους εθνολόγους έχωρίσθη σε τόσους κλάδους, για να δώση την γέννησι σε μιά άπειρία λαών και πολιτισμών. Τα υπολείμματα της φυλής αυτής, που θα ήτο όρθότερο αν την ελέγαμε Καϊνική φυλή,

γιατί γενάρχη της φαίνεται ο Κάιν—ο πρώτος τεχνίτης και ο πρώτος γεωργός της γης—είναι οι σημερινοί γύφτοι. Αλλά δεν πρόκειται να έκθέσω εδώ τα ιστορικά, γλωσσολογικά και λαογραφικά δοκουμένα τα οποία από το Κάιν του πλάνητος και κολασμένου και μαύρου γεωργού και τεχνίτου που θεωρείται συγχρόνως και πατήρ της λεγομένης μαύρης μαγείας, και των εγγόνων του δημιουργών των τάξεων «των εν σκηναίς βιούντων κτηνοτρόφων» χαλκίων και των οργανοπαικτών μέχρι των γύφτων, κρατούνται σφιχτότατα και αποτελούν μιάν άρρηκτον αλυσίδα. Τό θέμα αυτό είναι αντικείμενον άλλης μελέτης μου, που άργότερα θα δημοσιευθή. Στην τωρινή μικράν έρευνα θα προσπαθήσω να δώσω μιάν γενικήν εικόνα των γύφτων της Ελλάδος και των μερών εις τα οποία κατά μεγαλείτερες μάζες βρίσκονται.

Αν άρχίσωμεν από την Πελοπόννησο την έρευνα θα σταματήσωμε πρώτα-πρώτα στας Πάτρας που έχουν πολύ μεγάλον αριθμό γύφτων, και που θεωρούνται οι παλαιότεροι κάτοικοι της πόλεως. Οι γύφτοι των Πατρών ασχολούνται με την καλαθοπλεκτική, την σιδηρουργική, την οργανοπαικτική. Πολλοί επίσης κάνουν τον τσαμπάση και ένας μεγάλος αριθμός κάνει διάφορα χειρωνακτικά επαγγέλματα. Κάθονται σε μικρά σπίτια σε ιδιαίτερη συνοικία που λέγεται γύφτικα.

Αί Πάτραι πρέπει να θεωρηθούν ότι αποτελούν την άρχή της ζώνης των γύφτων της Πελοποννήσου, αλλά τό τέρμα της ζώνης αυτής.

Η Ήλεια ή πατρίς των Καυκίωνων Πελασγών, και Καυκωνία ή Καυκωνίς έπονομαζομένη, είναι και σήμερα πατρίς μεγάλου αριθμού γύφτων ασχολομένων με την γεωργία, την αλιείαν εις τάς λίμνας και τους ποταμούς, την οργανοπαικτική, την καλαθοπλεκτική, ολόκληρος ή περιφέρεια Ήλιδος και Όλυμπίας εις την οποίαν δίδεται τό γενικόν όνομα Ήλείας, είναι τόπος που

άφθονον οι γύφτοι. Μόνιμοι κάτοικοι εις τα χωριά, θεωρούνται από τους άλλους κατοίκους όχι απλώς ως γηγενείς αλλά ως αρχαιότεροι κάτοικοι των χωριών αυτών. Οι Παλαιοί Πισίται της Ήλείας, οι ιδρυταί των ολυμπιακών αγώνων θα ήδύναντο να βοηθήσουν κάπως με τό όνομά των εις τό να υποπτευθώμε συγγένειαν πιθανήν μεταξύ αυτών και των τωρινών γύφτων της Όλυμπίας. Άρκεί να σκεφθή κανείς ότι πισάτης δύναται να σημαίνη τον σκούρον άνθρωπο, τον άνθρωπο που έχει τό χρῶμα της πίσας, για να φαντασθή την συγγένειαν γύφτων και πισάτων. Και σήμερα ακόμη οι γύφτοι κατασκηनोंν εις τα έρείπια της αρχαίας Όλυμπίας, όπου, πιθανώς κατεσκήνωναν και οι πρόγονοί των καυκωνες. Γύφτους εις την περιφέρειαν Όλυμπίας μονίμως εγκατεστημένους έχομεν εις την Άγουλινίτσα, τό Σαμικό, τα Κρέσταντα, τα Μακρύσια, την Βολάντσα και άλλου.

Από την Μεσσήνη, θεωρουμένην επίσης χώραν των Πελασγών Καυκίωνων έχομεν πλείστους γύφτους μονίμως εγκατεστημένους εις τα χωριά Σαντάνη, Μάλτα, Γαντονίκος του Δήμου Άντανίας, και εις τα χωριά Μελιγαλά, Μερόπη, Λουτρό, Φιλία, Τσαούσι, Άλειτούργο, του Δήμου Οίχαλίας.

Παλαιότερα ή περιφέρεια Οίχαλίας, ή οποία από τον Στράβωνα θεωρείται ως τόπος Καυκίωνων, άπετελείτο κατά τό πλείστον από γύφτους.

Εις την Πυλία, τό χωριό Λέξαγα είναι άπ' άκρου εις άκρον γυφτοχώρι. Εις την δυτική πλευρά της Πελοποννήσου από των Πατρών μέχρι της Πύλου υπάρχουν και κλείστα άλλα χωριά γεμάτα από γύφτους που έχουν γλώσσα μόνον την ελληνική, που ζούν κυρίως από τις γεωργικές δουλειές, από την καλαθοπλεκτική και την οργανοπαικτική και που είναι δύσκολο να μάθη κανένας τα κατ' αυτούς αν δεν κάνη άπολύτως επιτόπιο έρευνα. Όλοι αυτοί οι γύφτοι παρουσιάζονται ως Έλληνες, έχουν πλήρη πολιτικά δικαιώματα, παντρεύονται όχι σπανίως με τους άλλους κατοίκους της Πελοποννήσου, και μόνο στην περιοχή των ξεχωρίζονται

από τον κόσμο ως γύφτοι. Από την Στερεάν Ελλάδα έχομε πολλούς γύφτους στο Μεσολόγγι, στο Άργείο, στην επαρχία Ναυπακτίας, στο Καρπενήσι, στην Λαμία, στη Σκρικού της Λεβαδείας. Όλοι αυτοί είναι μόνιμοι κάτοικοι που μιλούν ελληνικά και ασχολούνται με τις γεωργικές και χειρωνακτικές δουλειές, τό παίξιμο μουσικών όργάνων, την σιδηρουργική. Εις την Λαμία ο αριθμός των γύφτων είναι πολύ μεγάλος. Η πόλις της Λαμίας έχει δούμιση τουλάχιστον χιλιάδες μόνιμων έλληνογύφτων, οι οποίοι θεωρούνται ως οι παλαιότεροι κάτοικοι. Έξω όμως από την Λαμία και σε όλη την έκταση των εκβολών του Σπερχειού κατασκηनोंν οι πλάνητες γύφτοι οι νομαζόμενοι τσιγγάνοι ή τουρκόγυφτοι. Οι πλάνητες αυτοί γύφτοι, που είναι καλαθοπλέκται, ζωέμποροι, κοσκινάδες, ζητιάνοι, και που κυρίζουν την μισήν Ελλάδα, θεωρούν ως πατρίδα των την Λαμία στην οποίαν συγκεντρώνονται κατά την έορτή του Αγίου Γεωργίου. Τα χωριά της Λαμίας λέγονται κοροΐ-δευτικά Τσαγκανοχώρια.

Τσαγκάνι δέ στην γλώσσα των γύφτων σημαίνει τό κόσκινο. Χωριά κοσκιναδών επομένως λέγονται τα παρά τάς εκβολάς του σπερχειού χωριά της Λαμίας. Αλλά και τό παλιό όνομα της Λαμίας, Ζητούνη, ευκολύνει εις τό να εύρωμεν αρχαιότατην την ύπαρξιν των γύφτων αυτού. Ζητούνι, δεν είναι άφύσικο να σημεινή τόποι ζητιάνων—οι γύφτοι έχουν ένα από τα κυριώτερα των επαγγέλματα την ζητιανεία—όπως Αιτωλία διόλου άπίθανον να σημαίνη και αυτή τόπον ζητιάνων, και Αιτωλός τό ζητιάνο. Εις την νεοελληνικήν ό ζητιάνος λέγεται και ζήτορας ή ζήτοιαράς, οι δέ Αιτωλοί οι λεγόμενοι και Γκαθαρίτες έχουν την γνωστήν φήμην των ζήτουλαρδών. Από την Εύβοιαν έχομεν πλείστους γύφτους εις την Χαλκίδα—τόν τόπον του χαλκού—εις τό Μαντουδι, εις τό Ξηροχώρι, εις την περιφέρειαν Αδωναρίου, Άλιβερίου, Κύμης. Νομίζω ότι μεταξύ των γύφτων της Εύβοίας και των Θρακών Αδάντων που κατοίκησαν εις Εύβοιαν αρχαιότατα, είναι πιθανόν να υπάρχη

ή ίδια συγγένεια, ή οποία υπάρχει μεταξύ των Καυκίωνων της Ήλείας και των σημερινών Γύφτων κατοίκων της.

Οι Γύφτοι της Εύβοίας, έλληνοποιηθέντες και αυτοί, είναι άκτήμονες καλλιεργηταί, οργανοπαικται, σιδηρουργοί, ζητιάνοι, πτωχαί έλληνίδες έπήραν Γύφτους και ή φυλή άνακατεύτηκε. Τό Μαντουδι θεωρείται ότι είναι γύφτικη τοπωνυμία, παραγόμενον από τό μαντώ που γύφτικα σημαίνει ψωμί.

Εις την Θεσσαλίαν ο αριθμός των Γύφτων είναι πολύ μεγάλος. τα Τρίκαλα, ή Καλαμπάκα, ο Τύρναβος, ή Δεσκάτη, ή Κατερίνη, τό Καζακλάρι, ή Καστανία, έχουν μέγιστον αριθμόν Έλληνογύφτων. Η Λάρισα έχει πολλές οικογενείας Τουρκόγύφτων, οι οποίοι έφυγαν τό 1924 με την ανταλλαγήν, επίσης και ο Βόλος.

Τα χωριά της Θεσσαλίας όλα σχεδόν έχουν τον Γύφτο σιδηρουργό και οργανοπαικτη. Η Κατερίνη θεωρείται καθάρως γύφτικο στόλισμα και λέγεται Γυφτο-Κατερίνη. Οι παλαιότεροι κάτοικοι της Κατερίνης καθώς και του Τυρνάβου, κατά την ιδίαν την όμολογίαν των έντοπίων, είναι οι Γύφτοι. Οι Γύφτοι της Κατερίνης, ή οποία εύρίσκεται μεταξύ Όλύμπου και Περίων δεν είναι διόλου άπίθανον να είναι άπόγονοι των Περών Θρακών, οι οποίοι ίδρυσαν επί των Περών Όρέων την λατρείαν των Μουσών.

Οι γύφτοι της Θεσσαλίας είναι έλληνογλωσσοί και έχουν μόνιμους κατοικίας. Άσχολούνται και αυτοί εις την οργανοπαικτική, την καλλιέργεια της γης, την σιδηρουργική, την πλινθοποιία. Από τάς γυναίκας των τουρκόγύφτων της Θεσσαλίας που ήσαν πρό του 1880 σε μεγάλο βαθμό και που έμεναν πολλοί και ως τό 1924, έδγαιναν οι χορεύτριες το καροίλαμα. Ο καροίλαμας θα ήτο δυνατόν να σχετισθή με τον αρχαίο χορό σικινίδα για τον όποιον γράφει ο Εύριπίδης στον Κύκλωπα και ο Δουκιανός εις τό «περί όρχήσεως». Οι τσιγγάνες που χορεύουν τον χορόν αυτό σήμερα λέγονται τσιγγάστρες.

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

Γνώμες για το Μαρκορά

ΟΤΑΝ τον Αύγουστο του 1911 πέθανε ο Γεράσιμος Μαρκοράς πολλές εφημερίδες και περιοδικά δημοσίευσαν γνώμες διαφόρων λογογράφων για τον άνθρωπο και το έργο του. Δημοσιεύουμε δυό απ' αυτές του ποιητού 'Ι. Γρυπάρη και του συγγραφέως κ. Παύλου Νιρβάνα, που χαρακτηρίζουν, όσο καμιά άλλη ίσως, τη σημασία και τη θέση του έργου του Μαρκορά.

Ο κ. 'Ι. Ν. Γρυπάρης

Η Έπτανησιακή ποίηση, που αρχηγόν και κορυφήν έχει τον Σολωμόν και τελευταίον ίσως αντιπρόσωπον τόν σεβάσμιον νεκρόν της χθές, τόν Γεράσιμον Μαρκοράν, κατά τοῦτο ξεχωρίζει ὀρθά και κοφτά ἀπὸ τὴν ἄλλην, τὴν Ἑλλαδικὴν νὰ τὴν εἰποῦμεν, ποίησίν μας, ὅτι παρουσιάζεται ἐντοπισμένη τέλεια εἰς τὸ περιβάλλον ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη. Ἀπὸ μίαν πηγὴν καὶ μὲ μίαν κατεύθυνσιν γυμνάζει ἀνετα καὶ ἀδιάστα τὴν περιοχὴν πού τῆς ἐδόθηκε νὰ γεμίσει καί, ὅπως κάθε ὑγιὲς ὁργανισμός, ἤρχισε νὰ ἀποσώρευται ὅταν ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν οἱ ὅροι πού ἀπετέλεσαν τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναι τῆς. Ἐὰν ἐξαίρεση κανεῖς ἀκόμη σήμερα τὸν μοναδικὸν Μαβίλλην, κάθε ἄλλος ἑπτανησίος ποιητὴς θὰ εἶναι πολὺ πλησιέστερος πρὸς τὸν Παλαμᾶν καὶ ἐμᾶς καὶ τοὺς ἄλλους ροῦτας minores, πού μνησκαζόμεν γύρω του, παρὰ πρὸς τὸν Σολωμόν.

Δὲν θὰ ἤμπορευσα ἐγὼ ἔτσι πρόχειρα τώρα νὰ διατυπώσω τὰ ἐσωτερικώτερα γνωρίσματα, πού χαρακτηρίζουν τὴν οὐσίαν τῆς τέχνης τοῦ Μαρκορά· ἀλλὰ γενικῶς θὰ εἶχε κανεῖς νὰ εἶπῃ, ὅτι εἶναι τέχνη τελείως ὑγιὲς καὶ εὐρωστη, χωρὶς ματαιὰς καὶ σπαρμαδικὰς προσπάθειας πέραν τῶν δυνάμεων τῆς καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς τέχνης μὲ τὰ εὐγενέστερα ἐλατήρια πού, μὲ ὅσα καὶ ἂν λέγουν, θὰ θονοῦν πάντοτε τὴν καλυτέραν μερίδα τῆς ψυχῆς μας, τέχνη μ' ἕναν λόγον τέτοιο, ὅπως θὰ ἐχρειάζετο διὰ νὰ παιδαγωγῇ ἕνα ἔθνος, μὲ συνειδήσειν ἀνωτέρου προσορισμοῦ, πολὺ καλύτερα ἀπὸ κάθε αἰσθητικὸν ραφφινισμόν, εἰς τὸν ὁποῖον θυσιάζομεν τόσον πρῶτον μὲν σήμερα· διότι χωρὶς νὰ παραγνωρίσῃ κανεῖς τὴν ἀνάγκη καὶ τὴν σημασίαν κάθε ἄλλης τεχνουργίας, ἤμπορεῖ ἀδιστάκτως νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἐπιβάλλεται εἰς τὴν τέχνην μας ἡ ἐπιστροφή πρὸς ἕνα νεοῦδανισμόν σκοπιμώτερον, δηλαδὴ συμφωνώτερον πρὸς τὰ ἔθνη καὶ μᾶς ἰδεώδη· τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῆς ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀσφαλεστέρους ὁδηγούς θὰ ἦτο δίχως ἄλλο ὁ Μαρκοράς.

Καὶ ὅχι μόνον τοῦτο· ἀλλὰ καὶ τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τῆς τέχνης του, πού προβάλλουν κτυπητὰ εἰς ὅλον του τὸ ἔργον καὶ ξεχωριστὰ εἰς τὸν «Ὅρκον», τὸν ὑποδεικνύουν ὡς τοιοῦτον. Ἡ τελεία ἀντίληψις τῆς συμμετρίας καὶ ἀκόμη περισσότερον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς κατασκευῆς τοῦ ποιήματος, θὰ ἔκαμναν τὸν Μαρκοράν τὸν τελειότερον διδάσκαλον διὰ τοὺς νέους μας ποιητάς, ἂν δυστυχῶς δὲν ἀγεννηετο ὁλόθεν καὶ ἀπελπιστικώτερον ἢ τὰς νὰ θεωροῦνται τὰ προσόντα αὐτά, ὅχι μόνον δευτερεύοντα καὶ ἀσήμαντα, ἀλλὰ καὶ ἀντιποιητικὰ ἀκόμη.

Ο κ. Παύλος Νιρβάνας

Ἀγαπῶ περισσότερο τὸν Μαρκορά στὰ μικρὰ λυρικά του κομμάτια. παρὰ στὸν «Ὅρκον». Ἀπ' τοὺς στίχους, πού

τοῦ υπαγόρευσε ἕνας θάνατος, μὴ χαρά, ἕνας χωρισμός, τὰ χίλια μικρὰ περιστατικὰ τῆς ζωῆς τῆς δικῆς του καὶ τῆς ζωῆς τῶν δικῶν του, βγαίνει ἕνας λυρικός ποιητής, ξεχωριστός, γιὰ τὴν εὐγένεια τῆς ἐμπνεύσεως, τὸ ἀγνὸ τοῦ πάθος καὶ τὴν ἀνυψωμένη ποιητικὴ του ἔκφραση.

Ὁ λυρισμός του, ἀριστοκρατικὸς καὶ συγκρατημένος, θυμίζει κάποτε τοὺς Ἑλληνας λυρικούς. Μακριὰ ἀπὸ ἀγῶνες σχολῶν καὶ προσπάθειες νεωτερισμῶν, ταίριασε τὴν τέχνην του μὲ τὴ ζωὴ του, ἀπλὴς καὶ ἀθόρυβος καὶ τίς δύο. Ἔτσι ἀπομένει στὸ στερέωμα τῶν ἑπτανησίων ποιητῶν, ἕνα ἀπὸ τὰ λαμπρότερα καὶ πιὸ γλυκῶς ἀστέρια. Φτασμένος σὲ πατριαρχικὰ χρόνια ζωῆς, ἀξιώθηκε νὰ μὴν ἐπιζήσει ἀπ' τὸ ἔργο του, χάρισμα ζηλευτὸ καὶ μοῖρα τῶν ὀλίγων. Πιεθμένος τώρα, φαίνεται νεώτερος!

«Μέχρις ἐμβάδος»

ΠΟΛΥΣ λόγος γίνεται τελευταῖα γιὰ κάποιο ἄγαλμα τοῦ Φιλιππότη, τὸ ὁποῖο παριστάνει ἕνα παιδί πού ψαρεῖται, καὶ πού ἔχει στηθεὶ στὸ Ζάππειο. Τὸ θέμα τῆς συζητήσεως καὶ τῆς ἐπιστολογραφίας εἶναι τοῦτο: ἂν ὁ ψαράς αὐτὸς κρατοῦσε ἀρχικὰ καλάμι ἢ ἂν τὸ βάλανε ἐπὶ αὐθαίρετα κατόπι. Οἱ μὲν ὑποστηρίζουν τὸ πρῶτο, οἱ δὲ, τὸ δεύτερο.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἀσχολούμεθα ὅλο καὶ περισσότερο μὲ τὰς εἰκαστικὰς τέχνας. Ἀλλὰ, ἀπὸ ὑπερβολικὸν ζήλον, ἔχομε περάσει τὰ ὅρια τῆς λογικῆς καὶ ἐγγίσαμε στὰ ὅρια τοῦ κωμικοῦ. Αὐτὸ μᾶς θυμίζει κάποιο καλὸ ἀνέκδοτο σχετικὰ μὲ τὸ πῶς ἐπεκράτησεν ἡ φράσις πού θέτομε ὡς τίτλο τοῦ σημειώματός μας:

Κάποιος ἀρχαῖος γλύπτης εἶχε τὴν ἰδιοτροπία νὰ ἐκθέσῃ ἕνα ἔργο του, στὸ πρόπλασμα ἀκόμη, εἰς κοινὴν θέαν, καὶ γιὰ νὰντιληφθῇ τὴν γνώμη εἶχε ὁ κάθε θεατὴς, κρύφθηκε κάπου κοντὰ στὸ ἄγαλμά του, καὶ ἀρουνγκάζοτανε τὰς διαφόρους κρίσεις: ὁ ἕνας ἔλεγε τοῦτο, ὁ ἄλλος ἐκεῖνο. Πέρασε καὶ ἕνας σανδαλοποιὸς καί, σὰν εἰδικὸς πού εἶτανε, περιώρισε τὴν κριτικὴν του στὰ παπούτσια τοῦ ἀγάλματος, στὰ ὁποῖα βοήθησε κάποιο σφάλμα. Ὁ τεχνίτης, ὅταν νύχτωσε, μετέφερε τὸ ἔργο του, καὶ ἐπειδὴ ἀνεγνώρισε ὅτι εἶχε δίκιο ὁ παπουτσοῦς, διόρθωσε τὶς «ἐμβάδες» τοῦ πλάσματος του. Τὴν ἄλλην ἡμέρα τὸ ἐξέθεσε πάλιν εἰς κοινὴν θέαν. Ὅπου, ὁ παπουτσοῦς, σὰν ἔμαθε ὅτι αὐτὸς ὁ σπουδαῖος τεχνίτης συμμορφώθηκε μὲ τὴν παρατήρησίν του γιὰ τὰ παπούτσια, ἐπῆγε πάλι μπροστὰ στὸ ἄγαλμα, καὶ ἔκλεισε τώρα πάλιν νὰ βροῖσῃ σφάλματα παντοῦ, καὶ ἐκεῖ πού δὲν εἶχε τὴν παραιμωρὴν ἰδέαν, στὴ μύτη, στὰ χέρια, στὰ πόδια. Τότε, δὲν βάσταξε καὶ ὁ γλύπτης καὶ τοῦ λέγει: «Μέχρις ἐμβάδος», δηλαδὴ «ἕως ἐκεῖ ποῦναι ἡ δουλειά σου».

Αὐτὸ τὸ ἐπιγραμματικὸ «μέχρις ἐμβάδος» ἄς τὸ λέμε οἱ ἴδιοι στὸν ἑαυτὸ μας, ὅταν δὲν ὑπάρχει ὁ πνευματώδης ἀρχαῖος τεχνίτης νὰ μᾶς τὸ εἰπῇ, καὶ νομίζουμε ὅτι τότε θὰ εἴμεθα πιὸ σοφοὶ καὶ πιὸ δίκαιοι.

Ἱστοριογραφία

Η ἱστοριολογία στὴν ὁποίαν κατέφυγε μὴ μὲν μεγάλη μερίς τοῦ τύπου γιὰ λόγους καθαρά κυκλοφορικούς, πρὲς πει νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴ τῶν διανοομένων πού πι-

στεύουν πῶς ὁ τύπος ἔχει σκοπὸν ἐξυγιαστικόν. Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει πο-ὸ ὥραϊο πρᾶγμα τοποθετοῦν ὡς σκοπὸ τῶν διεκδικήσεων τοὺς μερικοὶ δημοσιογράφοι. Αὐτὸ γιὰ μᾶς δὲν ἔχει καμιά ἀπολύτως σημασία. Ἐκεῖνο πού ἐνδιαφέρει εἶναι ἡ πραγματικότης καὶ αὐτὴ κάθε ἄλλο παρὰ ἐν-θαρρυντικὴ εἶναι. Τὸ πρόβλημα τῆς ἱστορίας εἶναι τόσο σοβαρὸ καὶ τόσο μεγάλο, πού μὲ ἀπόλυτο δέος τὸ ἀντίκρουσαν οἱ ἰσχυρώτερες φυσιογνωμίες τῆς παγκοσμίου διανοήσεως. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο δὲν εἶναι ἐπιτετραμένο νὰ παρέχεται κατὰ ὁποιοδήποτε τρόπο ἡ ἱστορία, νὰ παραπλανᾶται μὴ κοινὴ γνώμη, νὰ διαφθείρεται μὴ μελλοντικὴ γενεά. Ὑστερα ὁποῖος πείσσει σήμερα στὰ χέρια του μὴ ἐφημερίδα βλέπει πῶς κρατεῖ ἕνα ἐντυπον στὰ χέρια του πού μοιάζει περισσότερο μὲ δελτίον ἱστορικῶν ἀναζητήσεων παρὰ μὲ ἐφημερίδα πού ὁ πρῶτος καὶ βασικὸς προσορισμὸς τῆς εἶναι νὰ μεταδώσῃ τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας, νὰ πληροφωρίσῃ, νὰ διαφωτίσῃ καὶ τέλος νὰ υποστηρίξῃ τὴν τακτικὴν ἐκείνην στὴ διαχείρισιν τῶν κοινῶν πού νομίζει πῶς θὰ ἐξυτηρηθῇ τὸ λαὸ. Τὸ νὰ πλανηθῇ εἶναι φυσικὸ καὶ ἀνθρώπινο. Τὸ νὰ φεύγῃ ὅμως τόσο ἀπὸ τὸν καθαρὸ προσορισμὸ τῆς καὶ νὰ μεταβάλλεται σὲ κακογραμμένο καὶ ἀρχιτεκτονικὰ ἀναρχοῦμενο ἱστορικὸ ἀνάγνωσμα γεμάτο ἀνεξέλεγκτες πληροφορίες, γραμμένο ἀπὸ ἀνθρώπους φύσει καὶ θέσει ἀναρμοδίους, δὲν νομίζομε ὅτι συντελεῖ στὴν ἐξύψωσιν τοῦ τύπου, στὴν πρόδοσ τῆς ἐφημερίδος. Στὸ πρᾶγμα αὐτὸ μὴ καὶ μόνον θεραπεία ὑπάρχει: Νὰ διαφωτισθῇ μὲ ἐπίμονη προσπάθεια τὸ κοινὸν ὥστε νὰ ξέρῃ νὰ ξεχωρίσῃ καὶ νὰ ἐκτιμᾷ τὸ κάθε τι πού τοῦ προσφέρεται ἀναλόγως τῆς πραγματικῆς του ἀξίας καὶ σημασίας καὶ νὰ μπορῇ νὰ διακρίνῃ τοὺς ἀπώτερος σκοποὺς πού ἐπιδιώκουν ὅσοι τοῦ προσφέρουν παρόμοια πνευματικὰ ἐδέσματα.

Τί μᾶς λείπει ωραματικά

ΣΤΗΝ Ἑλλάδα εἶναι πολὺ δύσκολο ἂν ὄχι ἀδύνατον νὰ γίνῃ ἀπλή καὶ καλὴ χρῆσις ἐνός θεομοῦ. Σίγουρα ἕνας θεομὸς πού σὲ ἄλλη χώρα ἀποβαίνει πρὸς τὸ καλὸ τῶν πολιτῶν καὶ γενικὰ τὸν τόπον ἐδῶ παραμορφώνεται γίνεται ἀγνωρίστος καὶ στὸ τέλος μεταβάλλεται σὲ πληγὴ. Πολὺ φοβούμεθα πῶς κατὰ τέτοιο θὰ συμβῇ μὲ τὸ συμβούλιο τῆς ἐπικρατείας. Ὁ κάθε Ἑλληνας πού θὰ θεωρῇ τὸν ἑαυτὸν ὡς ἀδικημένον ἀπὸ τὴν ἄλφα ἢ τὴν βῆτα διοικητικὴ ἀρχὴ θ' ἀπευθύνεται μὲ μίαν κόλλα χαρτὶ χωροσημασμένη στὸ συμβούλιο τῆς ἐπικρατείας. Ἐπειδὴ δὲ ὅλοι οἱ Ἕλληνες θεωροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀδικημένων γι' αὐτὸ ὅλη ἡ Ἑλλὰς θὰ καταφύγῃ στὸ συμβούλιο αὐτὸ καὶ στὸ τέλος θὰ καταλήξωμε νὰ μὴ μπορῇ νὰ σταθῇ καμιά πρόξεν τῆς διοικήσεως καὶ δὲν θὰ γνωρίζῃ τὸ σκυλὶ τὸν ἀφέντην του. Θὰ μᾶς ποῦν ἴσως ὅτι ὑποστηρίζομε νὰ καταργηθῇ τὰς τὸ συμβούλιο. Καλὰ καλὰ καμὴ ἀπάντησιν δὲν μποροῦμε νὰ δώσωμε. Γιατὶ ἂν ποῖμε νὰ πρέπει νὰ καταργηθῇ ἴσως καὶ ἡ ἀστυνομία πού καὶ αὐτὴ πολὺ συχνὰ ἀπὸ θεομὸς προστατευτικὸς τοῦ πολίτου γίνεται θεομὸς τυραννικὸς, ἀπόδειξιν τρανὴ πῶς πολιτισμὸς δὲν ὑπάρχει στὸν τόπο. Κανεῖς ὅμως δὲν θάνα φρονιμὸς ἀνθρώπος ἂν ὑποστηρίξῃ τὴν κατάργησιν τῆς. Γι' αὐτὸ οἱ θεομοὶ θὰ γίνονται, θὰ λειτουργοῦν καὶ θὰ παριστάνομε τὸν προηγμένο καὶ τὸν πολιτισμένο λαὸ καὶ μόνον ἕνα θὰ μᾶς λείπει. Ἐνα σκολειὸ πού νὰ μὴν πλουτίζει μυαλὰ ἀλλὰ νὰ φαίνεται χαρκτητὴς, γιατί χωρὶς αὐτοὺς οἱ πῖο καλοὶ θεομοὶ, καὶ οἱ πῖο σοφῆς νομοθεσίαις καταντοῦν Καραγκιοζελίκια.

Ἡ ωραματικότης

ΠΟΛΛΕΣ ἐφημερίδες καὶ μερικῆς κρατικῆς ὑπηρεσίας διαμαρτυροῦνται συνεχῶς ἐναντίον τῶν ξένων σχολῶν καθὼς καὶ μερικῶν φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων διευθυνομένων ἀπὸ μὴ ὀρθόδοξους. Τὸ νὰ διαμαρτυροῦνται καὶ νὰ φωνασκῇ κανεῖς εἶναι ἄθλος πολὺ εὐκολός. Τὸ νὰ περιθάλλῃ χιλιάδες ὀρφανὰ πού ἀλητεύουν, πού εἶναι ἐκτεθειμένα εἰς τὴν σωματεμπορίαν καὶ τὴν ἐπίδρασιν ἀπει-

ρῶν κακοποιῶν στοιχείων, αὐτὸ εἶναι τὸ δυσχερὲς καὶ κάποτε τὸ ἀκατόρθωτον. Καὶ προκειμένου νὰ τεθῇ τὸ ἐρώτημα ἕνα παιδί τί εἶναι προτιμότερον νὰ γίνῃ ἀλήτης καὶ κοινωνικὸν ἀπόβρασμα ἢ χρηστὸς πολίτης πιστεύων ὅμως εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Ἑκκλησίαν ἢ τὸν προτεσταντισμὸν ἢ τὸν Καθολικισμὸν δὲν χρειάζεται νομίζομεν πολὺ γιὰ ν' ἀποφανθῇ κανεῖς ὅτι προτιμᾷ ἕναν καλὸν πολίτην ἔστω καὶ ἀνήκοντα εἰς χριστιανικὴν θρησκείαν ἔχουσαν κάποιες διαφορὰς ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξον.

Τὰς σκέψεις αὐτάς μᾶς ἐνέπνευσαν καὶ ὁ σχετικὸς ἐκάστοτε θόρυβος, ἀλλὰ καὶ μὴ ἐπιστολὴ πού ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς ἐφημερίδας τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ζαννεῖου ὀρφανοτροφείου Πειραιῶς κ. Γ. Οἰκονόμου, τὴν ὁποίαν ἀνευ οὐδενὸς ἄλλου σχολείου ἀναδημοσιεύομεν

Κύριε Διευθυντά.

«Τὸ Κράτος ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐορτάς τοῦ παιδιοῦ καὶ ἐπανδληγμένων ἐδήλωσεν ὅτι θὰ προστατεύσῃ τοῦτο.

«Ἐν τοῖς πράγμασιν ὅμως, οὐ μόνον δὲν ἐνισχύει τὰς πρὸς προστασίαν τοῦ παιδιοῦ φιλανθρωπικὰς ὁργανώσεις, ἀλλὰ καὶ φορολογεῖ ταύτας εἰς τρόπον ὥστε καθιστᾷ πλέον ἀδύνατον τὴν ὑπαρξίν των.

«Εἰς τὸν Πειραιᾶ ὑπάρχει μία καὶ μόνη φιλανθρωπικὴ ὁργάνωσις πρὸς προστασίαν τῶν ὀρφανῶν παίδων, τὸ Ὁρφανοτροφεῖον Ἑλένης Ν. Ζάννη. Πόροι τοῦ ἰδρυματος τοῦτου εἶναι αἱ δωρεαί, αἰτινες ὁλονέν σπανίζουσι, καὶ τὰ εἰσοδήματα ἀπὸ ὀλίγα μικρομάγαζα καὶ μικραποθήκας καὶ ταῦτα διὰ ὑποῖκοις στάσιον. Οἱ πόροι οὗτοι μὲν εἰσπράττει διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ὀρφανῶν καὶ ὅμως τὸ Κράτος ἀντὶ νὰ ἐνισχύσῃ οἰκονομικῶς τὴν φιλανθρωπίαν, ζητεῖ παρὰ ταῦτης διὰ φόρον οἰκοδομῶν χρήσεως 1927—28 καὶ 1928—29 δραχμὰς 250.000!! καὶ ἐπειδὴ ἡ πληρωμὴ τοιούτου ποσοῦ παρὰ πτωχῆς φιλανθρωπικῆς ὁργανώσεως εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον, ἐπὶκεῖται κατάσχεσις τῶν εἰσοδημάτων καὶ κατὰ συνέπειαν πέταγμα εἰς τοὺς δρόμους 100 ὑπάρξεων.

Εἶμαι βέβαιος κ. Διευθυντά ὅτι ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως διατελεῖ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς καταστάσεως ταύτης καὶ εἶμαι πεπεισμένος ὡς καὶ ὅλη ἡ κοινωνία, ὅτι εὐθὺς ὡς πληροφωρηθῇ τοῦτο ἀσφαλῶς θὰ ἐκπλαγῇ καὶ θὰ σπεύσῃ νὰ διατάξῃ τὰ δέοντα πρὸς σωτηρίαν τοῦ κινδυνεύοντος νὰ διαλυθῇ Ὁρφανοτροφείου».

Οἱ ἀρχαῖες τραγωδίαι

ΑΝ καὶ δὲν γνωρίζομε ἐπακριβῶς πῶς παίζονται οἱ ἀρχαῖαι τραγωδίαι στὸ Ἀρσάκειο, πολυτάτα μποροῦμε νὰ φαντασθῶμε ἐπάνω κατ'ὸν τὴν εἶδος θὰ εἶναι ἡ ἀπόδοσις. Μαθητὴς ντυμένος ὅχι μόνον μὲ γυναικεῖα κοστούμια, ἀλλὰ καὶ μὲ πανοπλίαι πολεμιστῶν, μετρηφιέμενες σὲ ἄνδρας μὲ γένεια, κυρίως δὲ σὲ γέροντας καὶ ἀσπρὴν γενειάδα, ἀσφαλῶς θάνα ὅχι πολὺ εὐχάριστες καὶ φρικτῆς, λ. γ. τὸν μάντιν Κάλχαντα, γέρον μὲ βιβλικὴ μορφή, νὰ ἐκφωνεῖ μὲ μίαν γυναικεῖα φωνὴν καὶ ὅχι εἰς... ἀρχαῖαν ἐλληνικὴν γλῶσσαν. Φοβούμεθα ὅτι δὲν θὰ ὑπάρχουν πολλοὶ θεαταί, πού θὰ μπορούσαν νὰ ἀνταποδῶν σὲ μίαν τόσο παράξενη ἀρχαιοπρέπεια. Ὅσο σεβαστὴ καὶ ἂν εἶναι αὐτὴ ἡ παράδοσις τοῦ ἀνωτέρου τοῦτου γυναικεῖου σχολείου, δὲν μποροῦμε νὰ μὴν ἐκφράσωμε τὶς σκέψεις μας γι' αὐτὴς τὶς ἀρχαιοπρεπεῖς ἀλλὰ καὶ παραδόξαις παραστάσεις.

Τὸ ἐξώφυλλό μας

Η εἰκόνα τοῦ ἐξωφύλλου μας εἶναι ἔργον τοῦ ζωγράφου Γιούλιαν Βέρνερ. Τὸ θέμα δὲν ἔχει βέβαια μεγάλην πρωτοτυπίαν, ἀλλὰ ἡ χάρις καὶ ἡ παρυσιαστικότητα, μὲ τὴν ὁποία εἶναι ἐκτελεσμένο αὐτὸ τὸ ἔργο, τὸ κάνει εὐχάριστο καὶ τεχνικῶς ἀρκετὰ ἀξιόλογο, ὥστε ἡ ἀξία του νὰ μὴ περιορίζεται εἰς τὸ θέλημα τοῦ θέματος, ὅπως γίνεται συνήθως μὲ τὰ ταμπλό πού εἶναι φτιαγμένα μὲ ἀνάλογο ἀνεκδοτικὸ πνεῦμα.

Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ

11

 κάμαμε λόγο εἰς τὸ
 προηγούμενον σημεί-
 ωμά μας διὰ τὸ μέγα
 Σχίσμα τῆς Δύσεω
 καὶ τὸν συνεπείρᾳ αὐτοῦ
 χειμασμόν τῆς Ῥωμαϊ-
 κῆς Ἐκκλησίας. Εἰς
 τὸ τέλος ὅμως ἡ Ἐκ-
 κλησία ἐξῆλθε νική-
 τρια καὶ ὁ θεσμός τῆς παπwsσύνης ἔμει-
 νεν ἀκλόνητος παρὰ τὰ λεπτά ζητή-
 ματα, τὰ ὁποῖα ἐτέθησαν εἰς τὰς συνό-
 δους τῆς Κωνσταντίας καὶ τῆς Βασι-
 λείας καὶ τὰ ὁποῖα ἐφάνησαν πρὸς
 στιγμὴν ὅτι θὰ τὸν ἐκλόνιζαν. Ποντί-
 φηκες μὲ φωτεινὴν διάνοιαν καὶ μ' ἐξαι-
 ρετικὴν δραστηριότητα, ὅπως ὁ Πίος
 Β', ὁ Σίξτος ὁ Δ', καὶ ἄλλοι, συνετέ-
 λησαν εἰς τὸ νὰ ἐπανεύρῃ τὴν ἡθικὴν
 ἰσορροπίαν τῆς ἡ Χριστιανowsσύνης τῆς
 Δύσεως.

Φθάνομεν, εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς ἀφηγήσεώς μας, εἰς μίαν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἱστορία τῶν Παπῶν συνδέεται στενῶτα μετὰ τὴν Ἱστορίαν τοῦ Γένους μας. Θὰ διηγήσωμε διὰ τὸν σύνδεσμον αὐτόν, ἀλλὰ θὰ προσπαθῶμε νὰ περιορισθῶμε εἰς τὰ γενικὰ σημεῖα, εἰς ἐκείνα ποὺ ἀμεινίστα μαῶς ἐνδιαφέρουν, διότι διὰ νὰ τ' ἀναφέρωμε ὅλα μετὰ ὅλες τῶν τίς λεπτομέρειες θὰ ἐχρειάζοντο τόμοι δόξυλχοι.

Τὴν 29 Ἰουλίου 1453, ἔλα ἀκριβῶς
μῆνα μετὰ τὴν συμφορὰν, ἔφθασεν εἰς
τὴν Ἑνετίαν ἡ εἰδησις τῆς ἀλώσεως
τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρ-
κων. Ἀνῆγγελε τὸ γεγονός ὁ Ἑνετὸς
ποποτηρητὴς τῆς Εὐβοίας καὶ ἡ ἀνα-
φορὰ του ἐλήφθη τὴν ὥραν πρὸς συνε-
δρίαξιν τὸ Συμβούλιον τῶν Δέκα εἰς τὸ
Δουκικὸν Ἀνάκτορον. Ἀμέσως ἀνεχώ-
ρησεν εἰδικὸς ἀπεσταλμένος διὰ νὰ με-
ταδώσῃ τὴν εἰδησιν εἰς τὸν Πάπαν. Ὁ
ταχυδρόμος τῆς Γαλινοτάτης ἔφθασεν
εἰς τὴν Ρώμην εἰς τὰς 8 Ἰουλίου καὶ
ἀμέσως ὠδηγήθη ἐνώπιον τοῦ «ἀγίου
Πατρὸς» Νικολάου Ε'. Ἦτο «ἄγας ἀπὸ
τοὺς «ὀυμανιστάς» πάπας καὶ ἡ ἐν γέ-
νει δράσις του, πρὸ τῆς πτώσεως καὶ
μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Βασιλευούσης,
τὸν ἀνέδειξεν ἄξιον τῆς εὐγνωμοσύνης
ὅλων τῶν γενεῶν τῶν Ἑλλήνων. Μολο-
γόντι εἶχε γηράσει πρὸ τῆς ὥρας του
καὶ ὑπέφερε τρομερὰ ἀπὸ ποδάγραν,

κατελήφθη ἐν τούτοις ἀπὸ ἀληθινὸν γεανικὸν μένος καὶ ἐκήρυξε σταυροφορίαν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς «Θεοφύλακτου Πόλεως» ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν ἀπίστων. Ἡ καμπάνες τῶν ἐκκλησιῶν ἐσήμαιναν πένθημα τὴν ἡμέραν ποὺ ὁ ἐγγλυπτότερος ἀπὸ τοὺς ῥήτορας τοῦ Βατικανοῦ, ὁ ἀδελφὸς Ροβέρτος, ἀνήγγειλε κατ' ἐντολὴν τοῦ πάπα εἰς τὸν λαὸν τῆς αἰωνίας Ρώμης τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ποὺ ὠγομάζετο, ὡς γνωστὸν, «νῆα Ρώμη». Συναμά ἀπεσταλμένοι (λεγάτοι) τοῦ πάπα ἐπεσκέφθησαν ὅλους τοὺς ἡγεμόνας τῶν διαφόρων Ἱταλικῶν καὶ ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν καὶ κρατιδίων διὰ νὰ τοὺς πείσουν νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν σταυροφορίαν. Ὁ μεγάλος αὐτὸς οὐμανιστὴς πάπας δὲν περιορίζετο εἰς τὸ νὰ ὑπόσχεται μόνον ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς ὅσους θὰ συμμετείχαν εἰς τὴν ἐκστρεῖαν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ εἰς ὅσους θὰ ὥπλιζαν στρατιώτας δι' αὐτήν. Ὅπως πρὸ τῆς ἀλώσεως εἶχε στείλῃ τριάντα πλοῖα διὰ νὰ βοηθήσουν τὴν «Θεοφύλακτον» (ἐνάντιον ὅμως ἄνεμοι τὸν ἡμπόδισαν καὶ ὅταν ἐφθασαν εἰς τὴν Εὐβοίαν, ἔμαθαν ὅτι ἡ πόλις εἶχεν ῥῆθ (πῆση) ἔτσι καὶ τώρα προσέφερε τ' ἀπαιτούμενα χρήματα διὰ νὰ ἐξοπλισθοῦν τρεῖς τριήρεις καὶ ἔστειλε τὸν Γενοβέζον Ἀγγελοῦ Ἀμβροζίνι ἐπὶ κεφαλῇ τριῶν παπικῶν γαλερῶν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ὕδατα. Ὁ Ἀμβροζίνι ὅμως εὗρήκε τὴν Μεσόγειον γεμάτην ἀπὸ τουρκικὰ πλοῖα ποὺ ὀλίγον ἔλειπε νὰ τὸν αἰχμαλωτίσουν μαζὶ μὲ τὸν στολίσανον του.

Εἰς τὸ ἔργον του, εἰς τὴν σταυροφορίαν του, ὁ μεγάλος Ποντίφξ εἶχε συνεργοὺς Ἑλληνας κληρικοὺς, τοὺς καρδινάλιους Ἰσίδωρον καὶ Βησσαρίωνα. Ὁ τελευταῖος εἶνε ὁ ὑπέροχος Ἑλλήν πατριώτης, ποὺ τόσον ἄγρια, ἔως μίαν ἐποχὴν, ἐσυκοφαντήθη. Ἦτο πεπεισμένος ὅτι διὰ τὰ σωθῆ ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπρεπε γὰ ἐνωθῆν αἱ δύο Ἑκκλησίαι: ἡ Ἀνατολικὴ καὶ ἡ Δυτικὴ. Εἶχε λάβῃ μέρος μαζί μὲ Πατριάρχην Ἰωσήφ καὶ αὐτοκράτορα Ἰωάννην Παλαιολόγον, ὡς ἀρχιεπίσκοπος Νικαίας, εἰς τὰς συνόδους τῆς Φερράρας καὶ τῆς Φλωρεντίας. Καὶ ὅταν εἶδεν ὅτι ἡ Ἑνωσις τῶν Ἑκκλησιῶν τῆς ὁποίας τὸν ὁρον ὑπέ-

γραψεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν Φλωρεν-
 τίαν, δὲν ἐγένετο δεκτὴ ἀπὸ τὸν κληρὸν
 καὶ τὸν λαὸν Κων/πόλεως, ἔμεινεν εἰς
 τὴν Ρώμην, διαπρέφας ὡς κορδινάλιος
 (ὀλίγον ἔλειπε μάλιστα νὰ ἐκλεγῇ ἀργό-
 τερα καὶ Πάπας) ἀλλὰ διαπρέφας κυ-
 ρίως ὡς Ἑλλήν πατριώτης. Ἡ χριστιαν-
 νικὴ ὁμῶς Δύσις ἐλάχιστα ἐφαίνετο δι-
 ατεθειμένη νὰ δώσῃ προσοχὴν εἰς τὰς
 ἐπικλήσεις τοῦ οὐμανιστοῦ Πάπα. Οἱ
 ἀρχηγοὶ τῶν Κρατῶν τῆς ἐδοῦλευαν εἰς
 τὸν Μαμμωνᾶ. Ἐνετία καὶ Γένουα, τὰ
 δύο μεγάλα καὶ ἰσχυρά ναυτικὰ κράτη
 τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὀχιμόνον δὲν ἐδο-
 ῖθήσαν τὸν Νικόλαον Ε' εἰς τὸν ἀγῶ-
 νά του διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κων-
 [πόλεως ἀλλὰ καὶ ἔσπευσαν νὰ συνά-
 ψουν μὲ τοὺς Τούρκους συνθήκας, πού
 θυμίζουσιν τὰ σημερινὰ «σύμφωνα φιλίας
 καὶ μὴ ἐπιθέσεων». Ἡ γαλιηνοτάτη Δη-
 μοκρατία τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἀνελάμ-
 βανε εἰδικῶς τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ
 βοηθήσῃ «οἰονόηποτε χριστιανικὸν κρά-
 τος τὸ ὁποῖον θὰ ἐστρέφετο ἐναντίον
 τῶν Μουσουλμάνων» καὶ συνάμα νὰ
 παράσχη ἄσυλον μέσα εἰς τοὺς λιμένας
 τῆς εἰς τὸν Τουρκικὸν στόλον «ἂν ἤθε-
 λε καταδιωχθῇ ἀπὸ ἄλλον στόλον ἐχ-
 θρικόν» δηλαδὴ χριστιανικόν. Ἀπὸ τὰ
 ἄλλα κράτη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἡ
 Ἀγγλία εὕρισκετο εἰς παραμονὰς πολέ-
 μου (τοῦ πολέμου τῶν δύο Ῥόδων, πού
 ὠνομάσθη ἔτσι λόγῳ τῶν ἐμβλημάτων
 τῶν δύο ἀντιπάλων μερίδων καὶ διήρ-
 κωσεν ἀπὸ τὰ 1455 ἕως τὰ 1485) ἡ
 Γαλλία μόλις εἶχεν ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸν ἐκα-
 τονταετῆ πόλεμον (1337—1453) καὶ
 δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐπουλώσῃ τὰς πληγὰς
 τῆς καὶ ἡ Γερμανίαν εἶχε παύσῃ νὰ παί-
 ζῃ ρόλον ἰσχυρᾶς Μεγάλης Δυναμείας.
 Ἀνάμεσα στὴν ἐγωϊστικὴ αὐτὴ ἀδιαφο-
 ρίαν τῶν ἰσχυρῶν τῆς χριστιανικῆς Δύ-
 σεως, ἡ φωνὴ τοῦ Πάπα ἀντηχοῦσε ὡς
 ἄλλη «φωνὴ βοῶντος ἐν ἐρήμῳ.»

Ὁ Μωάμεθ Β΄, ὁ Πορθητὴς ἐπληροφόρηθη τὰς ἐνεργείας τοῦ Νικολάου Ε΄ καὶ δι' ἐνὸς τῶν Εὐρωπαίων, τοὺς ὁποίους εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, ἔγραψεν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Χριστιανισύνης τῆς Δύσεως μίαν ἐπιστολήν, συντεταγμένην εἰς λατινικὴν γλῶσσαν, ποῦ ἀποτελεῖ ἕνα πρώτης τάξεως ψυχολογικὸ «ντοκουμέντο.» Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀναπτύσσει εἰς τὴν ἐπιστολήν,

αὐτὴν ὁ Μωάμεθ, διὰ τοῦ λατινομαθοῦς γραμματέως του, τὴν εὐγενῆ του καταγωγὴν καὶ λέγει — οὔτε πολὺ εὐτε ὀλίγον — ὅτι εἶνε ἀπόγονος τῶν βασιλέων τῆς... Τροίας! Οἱ Ἕλληνες ἐφόνευσαν ἕνα ἀπὸ τοὺς ἐνδοξοτέρους προγόνους του, τὸν Ἑκτορα. Διὰ τὰ ἐκδικήσῃ τὸν φόνον αὐτόν, ἐφόνευσε καὶ αὐτός με τὴν σειράν του, τὸν Ἕλληνα αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος τοῦ εἶχεν ὑφάρπασαι τὰ δικαίωμάτα του. Ἀπαριθμεῖ κατόπιν τὰς δυνάμεις του καὶ τοὺς λαοὺς, τοὺς ὁποίους ἔχει ὑποτελεῖς καὶ προσκαλεῖ ἐν τέλει, με ὕψος ὅμως μᾶλλον ἱκετευτικόν, τὸν Πάπαν, τοὺς καρδινάλιους του, τοὺς ἱερεῖς του καὶ τὸν λαόν του νὰ ὑποταχθῶν ἐἰς αὐτόν (εἰς τὸν Μωάμεθ) διὰ τὰ ἀποσοδηθῇ μία νέα αἱματοχυσία. Ὑπόσχεται πλήρη ἐλευθερίαν εἰς κάθε θρησκείαν καὶ καταλήγει ὡς ἐξῆς: «Θὰ ἦτο ἰσως δυνατόν, ἂν ποῦ ἀποκαταστήσω τὴν τάξιν ἐν τῷ κόσμῳ, φωτιζόμενος ἀπὸ σέ καὶ τοὺς μεγάλους ἱεροκληρικούς σου ἐπὶ τῆς ἁγίας ζωῆς καὶ τῶν μεγάλων θαυμάτων τοῦ Χριστοῦ σας, ν' ἀπασθῶ τὴν θρησκείαν σου, πρᾶγμα ἄλλως τε ποῦ ὅπως λέγουν οἱ μεγάλοι ἀστρολόγοι μου, εἴμπορει νὰ θεωρηθῇ σχεδὸν βέβαιον. Ἄλλ' ὅσον ἀφορᾷ ἐμένα προσωπικῶς, ἐπειδὴ εὐρίσκομαι εἰς ἀμφιβολίαν ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν ποῦ πρέπει νὰ κάμω, θὰ συμμορφωθῶ με τὰς ἐξ ὑποδείξεως τῶν ἀστρων, πρὶν λάβω ὁριστικὴν ἀπόφασιν». (1)

Εἰς μίαν πολὺ ἀξιοπρεπὴ ἀπάντησιν, ὁ Νικόλαος Ε΄, λέγει εἰς τὸν Μωάμεθ Β΄. ὅτι αἱ δικαιολογίαι του διὰ τοὺς διωγμοὺς τῶν χριστιανῶν εἶνε ἀστήρικτα καὶ ὅτι τὰ σχέδιά του, ὅπως ὅλα τὰ παράνομα σχέδια, εἶναι προωρισμένα ν' ἀποτύχουν. Χαρακτηρίζει ὡς γελοίους ὅλους τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ Σουλτάνου σχετικῶς μὲ τὰ δῆθεν δικαιώματά του ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Βυζαντίου καὶ προφητεύει ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀγίας Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας θὰ συντρίψῃ τὰ Μουσουλμανικὰ στρατεύματα, διότι «εἰς τὴν δύναμιν τῶν Μουσουλμανικῶν ὀρδῶν θ' ἀντιτάξῃ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν σύμπραξιν τῶν χριστιανῶν ἡγερμένων.» Βεβαιώνει εἰς τὸ τέλος ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ παρακαλῇ τὸν Θεὸν «νὰ φωτίσῃ τὸν Σουλτάνον τῶν Τούρκων καὶ νὰ τὸν κάμῃ ἱκανὸν νὰ ἐννοήσῃ τὴν μόνην ἀλήθειαν ποῦ θὰ

(1) Περισσότερα σχετικά στοιχεία εμπο-
 ρούν να εύρουν, όσα θέλουν, εις την γαλλί-
 στί έκδοθεσαν εντάκτως ενδιαφέρουσας ιστο-
 ρικήν μελέτην του κ. Κώστα Καρυφύλλα:
 Le Vatican contre la Turquie.— Aux
 Editions de la Nouvelle Revue d'Ita-
 lie. Paris, 1922.

εἰμποροῦσε γὰρ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὸν Ἄδην
καὶ γὰρ τὸν ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἀληθινὴν
δόξαν τῆς αἰωνίου ζωῆς».

Ἐν τούτοις, μολοντοὶ ὁ Νικόλαος Ε'. ἐργάσθη με ὄλας του τὰς δυνάμεις καὶ με ἔλην τὴν εὐκρινείαν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κων/πόλεως ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν βαρβάρων, εὐρέθησαν οὐμανισταὶ οἱ ὅποιοι τὸν κατηγοροῦσαν ὅτι δὲν ἀνέπτυξε τὴν δραστηριότητα ποῦ ἔπρεπε. Τὰ ὀλίγα ποῦ ἐξεθέσαμεν ἀρκοῦν γὰ φανῆ ὅσον ἡ κατηγορία αὐτὴ ἦτο ἀστήρικτος. Ἐνας ἀπὸ τοὺς διαπρεπεστέρους οὐμανιστὰς καὶ τὸν σφοδρτέρους συνάμα κατηγοροῦς τοῦ Νικόλαου Ε'. ἦτο ὁ καρδινάλιος Αἰνεῖας Πικολόμιν, ὁ κατόπιν πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Πίος ὁ Β'. Κατηγορεῖ τὸν Νικόλαον Ε'. ὅτι ἦτο πολὺ ἐπιεικεὶς ἀπέναντι τῶν Τούρκων. Ἄλλ' ὁ μεγάλος Ποντίφηξ δὲν ἦτο ἐπιεικεὶς—ὥπως ἀπεδείξομεν—ἀπέναντι τῶν Τούρκων, ὥπως δὲν ἦτο οὔτε ἀπέναντι τῶν Εὐρωπαίων, εἰναὶ γνωστότατα, διότι ἀναφέρονται ἀπὸ πολλοὺς ἱστορικοὺς, ὅσα εἴπε διὰ τὰς παρεκτροπὰς τῶν Σταυροφόρων. «Ἐπει' ἀπὸ ὅσα διεπράχθη εἰς τὴν Κων/πολιν, ἔχουν διακρίων οἱ Ἕλληγες καὶ τοὺς ἀποχαλοὺν σκυλόφραγκους.»

Εἰς τὴν ὁμίλιαν πού ἀπρῦθουν, ἀπὸ τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην του, πρὸς τοὺς Καρδινάλιους, ὁμίλιαν τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀπεκάλεσε «διαθήκην», ἐξέθεσε καὶ τὰς προ- σπαθείας του διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κων]πόλεως. «Μόλις ἐμάθαμεν — εἶπεν ἐπὶ λέξει ὁ ἐτοιμοθάνατος — ὅτι ἡ ὀνομαστὴ Κωνσταντι- νόπολις ἐπολιορκεῖτο κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἀπὸ τὸν Μωάμεθ, ἀπε- φασίσαμεν ἀμέσως νὰ βοηθήσωμεν τοὺς Ἕλληνας πού ἐκινδύνευαν. . . . Καὶ ἐπειδὴ ἡ δύναμις μας δὲν ἦτο ἀρκετὴ ὥστε νὰ ὑποστώμεν ὅλον τὸ βάρος ἐνὸς τόσοῦ τρομεροῦ πολέμου, ἐξητήσαμεν τὴν συνδρομὴν καὶ τὴν βοήθειαν τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν χριστιανικῶν δημοκρατιῶν. . . . Ὅταν ἦλθαν εἰς τὴν Ρώμην οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλέως διὰ νὰ μᾶς ζη- τήσουν βοήθειαν, προσεφέραμεν ὅ, τι εἴχομεν ἤδη ἐτοιμάσῃ εἰς χρήματα, γα- λέρas καὶ στρατιώτας. . . . Καὶ ἐπειδὴ αἱ Χριστιανικαὶ δυνάμεις δὲν ἔδιδαν ἱκανοποιητικὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς ἐπι- κτήσει μας, διὰ νὰ μὴ ἐπέρχεται περισ- σοτέρα ἀργοπορεία, ἐστείλαμεν τὸν στό- λον μας εἰς τὰ ὕδατα τῆς Ἀνατολῆς. ὅπου ὅμως δὲν ἐφθασαν ἐγκαιρως. . . . Ὁ Θεὸς ἄς κρίνῃ τὴν δρασίν μας ἀπέ- ταντι τοῦ ἐχθροῦ τῆς θρησκείας, ὅστις κατέστρεψε τὴν χριστιανικὴν Αὐτο-

κρατορίαν τῆς Ἀνατολῆς».

Αὗται ὑπῆρξαν αἱ τελευταῖαι λέξεις τοῦ μεγάλου οὐμνιστοῦ, μεγάλου φιλέλληνος καὶ μεγάλου ἀνθρώπου, τοῦ πάπα Νικολάου Ε΄, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα ὀφείλου ν' ἀναφέρουν μ' εὐγνωμοσύνη ὅλοι αἱ γενεαὶ νῶν Ἑλλήνων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάπα αὐτοῦ ἐφάνη διὰ μίαν στιγμὴν, ὅπως εἶπαμε, σχεδὸν βεβαία ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ καρδινάλιου Βησσαρίωνος ὡς ἀρκυοῦ ἀρχιερέως. Ἐπολέμησαν ὅμως σφοδρότατα τὴν ἐκλογὴν αὐτὴν ὁ ἐπίσκοπος Αὐινιῶνος (Ἀδινιόν) καρδινάλιος Ἀλαῖν ὁ ὁποῖος ἡγήθητ᾽ ἐν μέσῳ τῆς καταταγῆς ὅλων τῶν λοιπῶν καρδινάλιων ποῦ, μάλιστα εἶχαν ἐπικαλεσθῆ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐθεώρουν δὲ ἐκ τῶν προτέρων σχεδὸν βέβαιον ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα θὰ τοὺς ἐφώτιζε νὰ ὑποδείξουν τὸν τέως ἀρχιεπίσκοπον Νικαίας.

— Θὰ δώσωμεν εἰς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν ἕνα Ἑλληνα ὡς ἄκρον ἀρχιερέα; Ὁ Βησσαρίων ποῦ ἀκόμη δὲν ἔκοψε τὰ ἀνατολίτικα γένηα τοῦ θὰ γίνῃ ἀρχηγός μας; Ἕϊνε τόσοσ πτωχὴ εἰς ἀνθρώπων οὐλὸν ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία ὥστε νὰ παρίσταται ἀνάγκη νὰ προσφύγῃ εἰς ἕνα Ἑλληνα!

Πρώτος ὁ Βησσαρίων ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ ὅτι δὲν ἐξήτησεν ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ υποδείξῃ αὐτὸν ὡς Πάπαν. Ὁ Ἕλλην καρδινάλιος ὑπεστήριξεν ἕνα Ἰσπανὸν συνάδελφόν του, τὸν ἐπίσκοπον τῆς Βαλεντίας Ἀλφόνσου Βοργιάν, ὅστις τὴν 8 Ἀπριλίου 1455 ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἀγίου Πέτρου μετὰ τὸ ὄνομα Πάπας Κάλλιστος Γ'. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ὁ νέος Πάπας ὤρκισθη «εἰς τὸ ὄνομα τῆς Παναγίας Τριᾶδος τῆς Παρθένου Μητρὸς τοῦ Θεοῦ, τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου καὶ ὅλων τῶν οὐρανίων στρατιῶν» νὰ θυσιάσῃ «καὶ τὸ αἷμά του ἐὰν παρίστατο ἀνάγκη» διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ «μὲ τὴν βοήθειαν τῶν σεβασμιωτέων ἀδελφῶν του», τὴν Ἁγίαν Κωνσταντινούπολιν. Ἐτελείωσε τὸν ὅρκον του μὲ τὴν ποιητικὴν ἀλλὰ καὶ τρομακτικὴν αὐτὴν γραφικὴν ἐπίκλησιν: «Ἄς χάσω τὸ δεξιόν μου χεῖρ ἂν σὲ λησμονήσω, Ἱερουσαλήμ, καὶ ἄς παραλύσῃ ἡ γλῶσσά μου εἰς τὸ στόμα μου ἂν, διὰ νὰ ἔχω τὴν ἡσυχίαν μου, σὲ ἀφίσω χωρὶς προστασίας. Ἔστω μοι δὲ ὁ Θεὸς βοηθὸς καὶ τὸ ἱερὸν Αὐτοῦ Εὐαγγέλιον. Γένοιτο».

Ὁ Κάλλιστος Γ' ἐτήρησε τὸν ὅρκον του καὶ παρὰ τὰ ὀρθόδοξα χρόνια τοῦ ἀνέπτυξε νεανικὴν δραστηριότητα διὰ

αυξάνει γενική δραστηριότητα δια

τὴν ὀργάνωσιν τῆς σταυροφορίας πού ἀρχικῶς εἶχεν ἀποασίση ὁ προκατόχος του. Εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Βατικανοῦ σώζονται οἱ κατάλογοι τῶν πολυτίμων ἀντικειμένων καὶ ἀκόμη καὶ τῶν ἐπαύλεων, πού ἀνήκουν εἰς τὸ Βατικανόν καὶ ἐπωλήθησαν εἰς τὰ 1456 ἀπὸ τὸν Κάλιστον Γ'. εἰς τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως διὰ τὰ ἐξοικονομηθῶν τὰ χρήματα τ' ἀπαιτούμενα δι' αὐτὴν τὴν σταυροφορίαν. Πράγματι, βοηθούμενος ἀπὸ τὸν Βησσαρίωνα, ἀπὸ τὸν προμνησθέντα καρδινάλιον Ἀλαίν, ἀπὸ τὸν καρδινάλιον Αἰνείαν Σύλβιον Πικκολόμινι καὶ ἀπὸ ἄλλας ἐξεχούσας μορφὰς τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, ετοίμασε τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον, τοῦ καὶ τὸν συνεκέντρωσεν εἰς τὴν Τσιβιταθέκκιαν μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ ἐνώνετο μὲ τὰς δυνάμεις τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως καὶ τοῦ συμμάχου τοῦ Πέτρου Οὐρρέα καὶ θ' ἀπέπλεε διὰ τὴν Ἀνατολήν. Ἀτυχῶς οἱ δύο ἄνθρωποι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ Πάπας ἐστηρίχθη — ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως καὶ ὁ Ντ' Οὐρρέα — τὸν ἐπρόδωσαν μὲ τὸν πλέον ἐλεεινὸν τρόπον. Ἀντὶ τὰ πλεύσουν πρὸς τὸ Αἰγαῖον, ἐπλευσαν πρὸς τὴν ἀντίπαλόν των Γένουαν, τὴν ὁποίαν ἐλεηλάτησαν, ἀφοῦ ἐπυρπόλησαν τὸν λιμένα της, εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν παπικῶν πλοίων διὰ τὰ καύσουν καὶ αὐτὰ, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ κατορθώσουν. . . . Τὴν ἡμέραν πού ὁ Κάλιστος Γ' παρέδιδε τὸ πνεῦμα, αἱ Ἀθηναὶ ἐπιπταν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Μωάμεθ. Ἡ ἐρυθρὰ σημαία μὲ τὴν ἡμισέληνον ὑψώνετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ὁ Παρθενών — πού ἔως τότε ἦτο Ἐκκλησία καὶ ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας τῆς Ἀθηνωτίσσης — μετετρέπετο εἰς τέμενος τοῦ Προφήτου. Ἐνῷ συνέβαιναν τὰ γεγονότα αὐτά, ἐξελέγετο Πάπας ὁ καρδινάλιος Αἰνείας Σύλβιος Πικκολόμινι μὲ τὸ ὄνομα Πίος Β'. Αὐτὸς δὲν ἦτο ἀπλῶς φιλέλλην, ἦτο κυριολεκτικῶς ἐλληνοπαθής καὶ ἐλληνολάτρης. Ἐγγύρῳζεν ὅλους τοὺς κλασσικούς, εἰς τὴν νεότητά του εἶχε γράψει ἐρωτικά τραγούδια κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Ἀνακρέοντος καὶ τοῦ Πετράρχου καὶ ἕνα μυθιστορικὸν τιτοφορούμενον «Ἱστορία δύο ἐραστῶν». Ἀργότερα ἔγραψεν ἄλλου εἶδους βιβλία, ὅπως τὰ «Σχόλια ἐπὶ τῆς Συνόδου τῆς Βασιλείας». Λέγει εἰς αὐτὰ μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἀκόλουθα «Ὁ πάπας εἶνε εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅτι ὁ βασιλεὺς εἰς μίαν μοναρχίαν, καὶ εἶνε γνωστὸν ὅτι κανεὶς βασιλεὺς δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε περισσότερον ἰσχυρὸς ἀπὸ ὅλον τὸ βασίλειόν του. Ὅταν ἕνας μονάρχης κυβερνᾷ ἄσχημα ἢ ἐξᾶσκει τυ-

ραννίαν, ἐξεγείρεται ὁ λαὸς καὶ τὸν ἐκδιώκει. Κατὰ ἀνάλογον τρόπον ἡ Ἐκκλησία, δηλαδή ἡ Οἰκουμένη (γενικῇ) Σύνοδος, δύναται νὰ καθαιρέσῃ τὸν ὑπαὶτον Ποντίφηκα.» Εἰς τὸ ἴδιο σύγγραμμά του ἔγραψεν ἐπίσης: «Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον νὰ ἴδωμεν πολλοὺς ἱερεῖς νὰ νυμφεύωνται. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐσώζοντο εὐκολώτερα.» Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὅταν τὰ ἔγραψεν αὐτὰ ὁ Αἰνείας Σύλβιος δὲν εἶχε χειροτονηθῇ ἀκόμη κληρικὸς. Αὐτὸ δὲν ἡμπόδισε τοὺς ἀντιπάλους του καὶ ἰδίως τοὺς προδρόμους τῆς Μεταρρυθμίσεως νὰ τοῦ ὑπενθυμίσουν, ὅταν ἔγεινε Πάπας, ὅσα ἔλεγε καὶ ἔγραφε τὴν ἐποχὴν πού ἦτο λαϊκός. Ἐναγκάσθη, διὰ τοῦτο, νὰ ἐκδώσῃ εἰς τὰ 1463 μίαν βούλλαν (ἐγκύκλιον) εἰς τὴν ὁποίαν ἔλεγε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου, σὰς συνιστῶμεν νὰ μὴ δίδετε πίστιν εἰς ὅσα τοῦχόν ἐγράψαμεν ἄλλοτε, θίγοντες τὰ πρωτεῖα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ρώμης. . . . Εἰς τὸν Πέτρον μόνον ἔδωκεν ὁ Σωτὴρ τὴν παντοδυναμίαν. . . . Τὰ πρωτεῖα ἀνήκουν μόνον εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς νομίμους ἀντιπροσώπους του. Ἐὰν εὐρετε, εἴτε εἰς τοὺς διαλόγους μας, εἴτε εἰς τὰς ἐπιστολάς μας, εἴτε εἰς τὰ ἄλλα ἔργα μας — διότι ἐγράψαμεν πολλὰ κατὰ τὴν νεότητά μας — ὅτι, δήποτε τὸ ἀντιτιθέμενον εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτὴν, ἀπορρίψατέ το καὶ περιφρονήσατέ το. Συμμορφωθῆτε μὲ ὅτι ἐντελλόμεθα σήμερον. Πιστεύσατε τὸν λόγον τοῦ γέροντος καὶ ὅχι τοῦ νέου. Μὴ ἐκτιμᾶτε τὸν λαϊκὸν περισσότερον ἀπὸ τὸν Πάπαν, ἀποκηρύξατε τὸν Αἰνείαν καὶ ἀκολουθήσατε τὸν Πίον.» Ἦτο, φυσικὰ, εὐκολον νὰ τοῦ ἀπαντήσουν — καὶ τοῦ ἀπήντησαν — ὅτι αἱ νέαι αὐταὶ ἰδέαι τοῦ εἶχαν ἔλθῃ μαζὺ μὲ τὴν Παπικὴν τιάν. Μὲ τὴν ἴδιαν εὐκολίαν ὁ Πίος Β', ἀπέδειξε ὅτι εἶχεν ἀποκτήσῃ τὴν «ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας» πρὶν γίνῃ πάπας, ἀμέσως μάλιστα ἔγεινε κληρικὸς. Ἰσως ὅμως τὰ ὠραιότερα πού ἔγραψεν ὡς λαϊκὸς εἶνε τὰ λόγια αὐτά, περιεχόμενα εἰς τὴν ἐπιστολήν του πρὸς κάποιον φίλον του: «Νὰ ξεῦρῃ κανεὶς νὰ πεθαίνῃ! Αὐτὴ εἶνε ἡ μεγάλη ἐπιστήμη, ἡ μόνη σοφία, ἡ ἀληθινὴ φιλοσοφία. Ὁ θάνατος εἶνε ἡ τελευταία πράξις τοῦ ἀνθρώπου. Ἐὰν ὅλα τὰ ἐκτάφερε ἕνας ἄνθρωπος θαυμάσια μέχρι τέλους καὶ δὲν κατ' ὀρθὴν ν' ἀποθάνῃ καλὰ, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἔχει ἀποτύχη εἰς ὅλα. Μοιάζει μὲ ποιητὴν πού ἔχει παραμυθίῃ τὴν τελευταίαν πράξιν τοῦ ἔργου του.» Σὰν ἀληθινὰ μεγάλος ποιητὴς πού ἦτο, ὁ Αἰνείας Σύλβιος Πικκολόμινι,

μᾶς παρουσιάζει μίαν ἀριστοτεχνικὴν «τελευταίαν πράξιν» ἀποτελουμένην ἀπὸ τὴν περίοδον τῆς παπασύνης του. Βοηθούμενος ἀπὸ τὸν Βησσαρίωνα καὶ τοὺς ἄλλους συνεργάτας του ἔκαμεν ὅ,τι ἦτο ἀνθρωπίνως δυνατόν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς σταυροφορίας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Κωνσταντινέως. «Ἐκάμαμεν — λέγει εἰς μίαν ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Βησσαρίωνα — ὅχι μόνον ὅ,τι ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν μας, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι ὑπερέβαινε ἀκόμη τὰς δυνάμεις μας. Ἐγεμίσαμεν τὸν κόσμον ὀλόκληρον μὲ τὴν ἐπιθυμίαν μας ν' ἀπελευθερωθῇ ἡ Κωνσταντινούπολις.»

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὅμως εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ κάμωμεν ἀκόμη μίαν φορὰν τὴν θλιβεράν διαπίστωσιν τῆς ἀντιζηλίας μεταξὺ τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς (ὑποδουλωμένης πλέον εἰς τοὺς Τούρκους) καὶ τῆς Χριστιανικῆς Δύσεως, ἀντιζηλίας εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλονται τὰ μεγαλότερα ἴσως δεινὰ τοῦ Γένους μας. Διεδόθη τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὅτι ὁ Μωάμεθ Β' εἶχε ζητήσῃ ἀπὸ τὸν μέγαν Ἕλληνα, Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, Γεννάδιον τὸν Σχολάριον νὰ τοῦ καταρτίσῃ ἕνα εἶδος ὑπομνήματος ἐπεξηγηματικοῦ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἐλέγετο τότε διὰ τὸν Μωάμεθ τὸν Πορθητὴν τὸ ἴδιο πού λέγεται σήμερον διὰ τὸν «Γαζήν» (Νικητὴν) Μουσταφᾶ Κεμάλ. Ὅπως διὰ τὸν τελευταῖον λέγουν (μοῦ τὸ εἶπον, ἐμένα τοῦλάχιστον, Τούρκοι τῆς Σμύρνης) ὅτι, ἐπειδὴ ἡ μητέρα του καταγόμην ἀπὸ τὴν Λάρισσαν ὁ Γαζής συμπαθεῖ κατὰ βάθος τοὺς Ἕλληνας, ἔτσι διὰ τὸν Μωάμεθ τὸν Β' ἔλεγον ὅτι, ἐπειδὴ ἦτο υἱὸς χριστιανῆς, ἡσθάνετο κρυφῶν συμπαθεῖαν πρὸς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ ἔτσι πρέπει νὰ ἐξηγηθῶν τὰ προνόμια πού ἔδωκεν εἰς τὸν Ἕλληνα Πατριάρχην. Ὁ μέγας Πατριάρχης Γεννάδιος παρουσιάζει διὰ τὸν ἀμερόληπτον μελετητὴν τοῦτο τὸ κοινὸν μὲ τὸν Πάπαν Πίον Β'. Ὅτι μετέβαλε καὶ αὐτὸς γνώμην καὶ ὡς κληρικὸς ἀπεκήρυξεν ἐκεῖνα πού ἐπρέσβευεν ὡς λαϊκός. Πράγματι, ὡς λαϊκός, ὅταν ὠνομάζετο ἀκόμη Γεώργιος Σχολάριος, μετέσχε τῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας καὶ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν πρωτεῖων τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ρώμης. Ὡς κληρικὸς ὅμως εἶπεν ἡ μάλλον ἔγραψε τὸ ἱστορικόν, καὶ πασίγνωστον: «Ἀθλιοὶ Ρωμαῖοι, εἰς τί ἐπλανήθητε καὶ ἀπεμακρύνετε ἐκ τῆς ἐλπίδος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡλπίσατε εἰς τὴν δύναμιν τῶν Φράγκων καὶ σὺν τῇ πόλει, ἐν ᾗ μέλλει φθαρεῖναι, ἐχάσατε καὶ τὸ πατροπαρά-

δοτον καὶ ὠμολογήσατε τὴν ἀσέθειαν; Οὐαὶ ὑμῖν ἐν τῷ κρίνεσθαι». Καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ (ὅστις εἶχε μεταβῇ εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ὑπογράψῃ τὸν ὅρον τῆς ἑνώσεως) ὁ μοναχὸς Γεννάδιος ἔγεινε ὁ ἀρχηγὸς τῆς μερίδος τῶν ἀνθενωτικῶν, ἐνῷ ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ΙΑ' ὁ Παλαιολόγος (Δραγάσης) ἦτο ἐκ τῶν προσκειμένων εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἐνώσεως, εἶχε δεχθῇ τὸν προαναφερθέντα καρδινάλιον Ἰσίδωρον ὡς ἀπεσταλμένον τοῦ Πάπα καὶ εἶχε παραστῇ εἰς ἐνωτικὴν Λειτουργίαν, τὴν τελεσθεῖσαν εἰς τὸν Ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας τὴν 12 Δεκεμβρίου 1452 ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ «Ἱταλῶν καὶ Γραικῶν». Παρέστησαν εἰς τὴν Λειτουργίαν ἐκείνην, ἐκτὸς τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Συγκλήτου, καὶ τριακόσιοι περίπου ὀρθόδοξοι κληρικοί, οἱ δὲ διάκονοι ἐμνημόνευσαν «τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως Νικολάου, Πάπα Ρώμης καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου. (1)

Ἦδη, μετὰ τὴν ἀλωσιν, ὁ Γεννάδιος ἦτο Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Μόλις ὁ Πίος Β' ἐπληροφόρηθη ὅτι ὁ Πατριάρχης τῶν ὀρθοδόξων κατήρτιζεν προωρισμένον νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀπὸ τὸν Σουλτάνον, ἔσπευσε νὰ γράψῃ εἰς τὸν Μωάμεθ Β', συνιστῶν εἰς αὐτὸν νὰ πιστεῦσῃ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, νὰ βαπτισθῇ καὶ νὰ γείνη Χριστιανὸς καὶ ὑποσχεόμενος ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ γείνη αὐτοκράτωρ «τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Ἀνατολῆς» καὶ θ' ἀποκτήσῃ νομίμως τοὺς τίτλους, τοὺς ὁποίους ὑφῆρπασεν. Ἦθελε μὲ ἄλλους λόγους ὁ Πάπας νὰ δείξῃ εἰς τὸν Σουλτάνον ὅτι αὐτὸς, ὁ διάδοχος τοῦ Πέτρου ἀρχιεπίσκοπος Ρώμης καὶ ὅχι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινέως ἦτο ὁ ρυθμιζὼν τὰ τῆς Χριστιανότητος καὶ ἡ ἰδική του ἔγκρισις ἦτο ἀπαραίτητος διὰ νὰ ἔχῃ κύρος οἰαδήποτε πράξις ἀφορῶσα τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν. Δὲν εἶνε ἐξηκριθὲν ἂν ὁ Σουλτάνος ἔλαβε τὴν τὴν ἐπιστολήν αὐτὴν τοῦ Πάπα καὶ τὴν ἀπῆντησεν. Γεγονὸς μόνον εἶνε, ὡς γνωρίζουν ὅλοι, ὅτι ὁ Μωάμεθ Β' δὲν προσεχώρησεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ὁ θάνατος τοῦ Πίου Β' καὶ ἀργότερα τοῦ Βησσαρίωνος ἐσήμαναν τὸ τέλος

(1) Ἀπαντῶντες εἰς τὰς κατηγορίας τῶν ἀνθενωτικῶν, οἱ ἐνωτικοὶ ἔλεγον: «Ἀφετε, ἕνα ἀπαλλαγμένον ἀπᾶς τοῦ ἐπικρατήσαντος κινδύνου (τῶν Τούρκων) καὶ τότε ὁφείθε εἰ τοῖς ἀξιώματις ἡμεῖς ἐνωθώμεν».

τῆς οὐμανιστικῆς κινήσεως διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κωνσταντινέως. Μετὰ ἕνα ὀλόκληρον αἰῶνα (7 Ὀκτωβρίου 1571) οἱ Ἑνωμένοι Χριστιανικοὶ στόλοι, μὲ ἀνθρώπινον ὕλικὸν ἀποτελούμενον κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ Ἑλλήνων καὶ ἰδίως ἀπὸ Κρήτας, ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου, ἀλλὰ αἱ ζηλοτυπίαι μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν συμμάχων ἐματαιώσαν τ' ἀποτελέσματα τῆς περιλάμπρου ἐκείνης νίκης.

Ὁ Ἀλφόνσος Βοργίας ὁ ὁποῖος, ὑποστηρικτὴς ἀπὸ τὸν Βησσαρίωνα, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πέτρου ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάλιστος Γ', εἶχεν, ὅπως ἦτο ἐπόμενον, πολλοὺς ἐχθρούς. Καὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ τὸν κατηγόρησαν ὅχι μόνον διὰ τὰ νόθα τέκνα του ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ νεποτισμὸν του, τὴν σκανδαλώδη δηλαδὴ προστασίαν τὴν ὁποίαν παρεῖχεν εἰς τοὺς συγγενεῖς του καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς ἀνεψιούς του (λατινικὰ ὁ ἀνεψιὸς λέγεται νέπος, ἐξ αὐτοῦ δὲ προέρχεται ἡ λέξις νεποτισμός). Λουδοβίκον, Ἰωάννην καὶ Ροδρίγον. Ὁ τελευταῖος αὐτὸς εἶνε ὁ κατόπιν Ἀλέξανδρος ΣΤ'. ὁ Πάπας Βοργίας πατέρας τῆς Λουκρητίας καὶ τοῦ Καίσαρος Βοργία, διὰ τὰ περιορισθόμεν εἰς τὰ γνωστότερα ἀπὸ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν Βοργιῶν. Δὲν ἔγεινε πάπας ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ θεοῦ του. Τὸν Κάλιστον Γ' δεδέχθη ὅπως εἶπαμε ὁ Πίος Β'. Ὅταν αὐτὸς ἀπέθανεν (1464) ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πέτρου ὁ Παῦλος Β' (μέχρι τοῦ 1471) τὸν ὁποῖον διεδέχθη ὁ Σίξτος Δ' (μέχρι τοῦ 1484) καὶ αὐτὸν τὸ Ἰννοκέντιος Η'. παπῆσας μέχρι τοῦ 1492. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰννοκέντιου Η' ἐξελέγη πάπας (ὑπερεξηκοντούτης πλέον τὴν ἡλικίαν) ὁ Ροδρίγος Βοργίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀλέξανδρος ΣΤ'. Δὲν θίγει κανεὶς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν οὔτε τὸν σεβαστὸν καὶ εἰς τοὺς μὴ ἀνέχοντας εἰς αὐτὴν πανάρχαιον θεσμόν τῆς παπασύνης, ὅταν κρίνῃ τοὺς πάπας ὡς ἀνθρώπους. Ὁ Λουδοβίκος φὸν Πιάστορ, ὁ πρό τινας ἀποθανὼν «καθολικώτατος» συγγραφεὺς καὶ ἐπισήμως τρόπον τινα ἀνεγνωρισμένος ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Ἐδρην ὡς ἱστοριογράφος τῶν παπῶν, ἔχει θέσῃ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τῆς τῶν πράξεων εἰς τὴν θέσιν των. Καὶ ὁ Ζᾶν Καρρέρ, συγγραφεὺς ἐνδὸς πολλοῦ ἐνδιαφέροντος βιβλίου πού φέρει τὸν τίτλον «ὁ Πάπας» καὶ ἔχει τύχη τῆς ἐγκρίσεως τοῦ σήμερον «βασιλευντος» Ποντίφηκος Πίου ΙΑ'. ἔχει ἐξ ἴσου σαφῶς καθορίσῃ τὰ πράγματα. Ὁ Πάπας εἶνε ἀλάθηντος εἰς τὰ δογματικῆς

φύσεως ζητήματα καὶ εἰς τ' ἀφορῶντα τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἄνθρωπος ὅμως ὑπόκειται εἰς ἀμαρτήματα (ἀπόδειξις ὅτι ἐξομολογεῖται τακτικὰ) καὶ δὲν εἶνε εἰς κανένα ἀπηγορευμένον νὰ ὀμιλῇ διὰ τ' ἀνθρώπινα παραπτώματα τῶν παπῶν. Ἡ περὶ τοῦ ἐναντίου γνώμη — παρατηρεῖ προσφυστάτα ὁ σεβαστός μου φίλος Ζᾶν Καρρέρ — δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ἀλλ' ἀπὸ τὴν «Σακρατίαν», ἀπὸ τὸ Νεωκρητὸν δηλαδή. Ὅπως δὲν ἔχω καμμίαν διάθεσιν νὰ ὀμιλήσω ἐδῶ διὰ τοὺς Βοργίας καὶ τὴν ἱστορίαν των.

Ἠκολούθησεν ἡ ἐποχὴ τῶν ἐμφυλίων αἱματηρῶν ἀγώνων εἰς τὴν Ἰταλίαν. Κατ' ἀνάγκην ἀνέμειχθη εἰς αὐτοὺς ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία, ἐφ' ὅσον, ἐκτὸς τῆς πνευματικῆς τῆς ὑποστάσεως, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ ἔχῃ, ἦτο συνάμα καὶ Κοσμικὸν Κράτος. Εὐτυχῶς ὠρισμένοι Πάπαι, ὅπως ὁ προμνησθεὶς Ἀλέξανδρος ΣΤ' (Βοργίας) — ἀσχετῶς πρὸς τὰ ἐλαττώματά του. — ὁ Ἰούλιος Β' (Ντέλλα Ρόδερε), ὁ Λέων Γ' (Ἰωάννης τῶν Μεδίκων) καὶ ἄλλοι ἐδείξαν τάλαντι μεγάλων πολιτικῶν καὶ ἀξίαν λόγου Ἰταλικὴν φιλοπατρίαν. Μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον ΣΤ' (ἔτος 1503) ἀρχίζει ἡ ἐπικράτησις, ὁ θρίαμβος εἰμπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς, τῆς Ἀναγεννήσεως. Καὶ ἀκριβῶς ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον ψέγουν τὸν Ἰούλιον Β' καὶ πολὺ περισσότερον τὸν Λέοντα Γ' καὶ τοὺς διαδόχους του πολλοὶ συγγραφεῖς, μεταξὺ τῶν ὁποίων μερικοὶ «καθολικώτατοι», εἶνε τὸ ὅτι ἔθυσαν ὑπὲρ τοῦ δέον εἰς τὸν βωμὸν τῆς θεᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδόθη τὸ ὄνομα Ἀναγέννησις καὶ πού δὲν ἦτο ἄλλη ἀπὸ τὴν θείαν πράγματι πνοὴν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἡ ἀναβίωσις τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν, χάρις εἰς τοὺς ἐκ τοῦ Βυζαντίου Ἑλληνας σοφοὺς πού ἤρχοντο πρόσφυγες εἰς τὴν Ἰταλίαν «φέροντες παιδείαν καὶ ζητοῦντες ἄρτον» ἔχυσεν ἕνα ἀπλετον φῶς εἰς ὅλην τὴν Δύσιν καὶ ἔτσι διελύθη ἡ μεσαιωνικὴ νύχτα πού ἐπέβρε σὰν ἐπιφάντης τὰ στήθη τῆς Ἀνθρωπότητος. Εἶνε ἀλήθεια ὅτι μερικοὶ σύγχρονοι ἱστορικοὶ — οἱ Ἱταλοὶ ἰδίως — προσπαθοῦν νὰ μειώσουν τὴν συμβολὴν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ἀφύπνισιν αὐτὴν τοῦ Δυτικοῦ Κόσμου καὶ εἰς τὴν Ἐπικράτησιν τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἀλλ' ὅτι ἔχουν ἄδικον οἱ ἐπιδιώκοντες αὐτὴν τὴν μείωσιν ἀποδεικνύεται ἀπὸ ὅσα γράφουν οἱ Ἱταλοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τοὺς ὁποίους ἡ λογικὴ ἐπιβάλλει νὰ πιστεύωμεν περισσότερον ἀπὸ τοὺς συγχρόνους. Ἐπὶ Πάπα Λέοντος Γ'.

(Ιωάννου των Μεδίκων) ένός από τους λαμπρότερους Ποντίφηκας της Αναγεννήσεως, συνετέλεσθη το σχίσμα του Λουθήρου. Είς ώρισμένες χώρας της Δύσεως επεκράτησεν ή θρησκευτική Μεταρρύθμιση και έλαβεν έτσι την επίσημον γένεσιν της ή Προτεσταντική Εκκλησία. Η Παπωσύνη όμως υπέστη και τὸ νέον αὐτὸ πλήγμα χωρὶς νὰ «γονατίσῃ». Η σύνοδος τοῦ Τρέντον ἐπὶ Παύλου Γ'. ἀπεκατέστησε τὸ κύρος τῶν Παπῶν. Ὁ Ἰγνάτιος Λουόλας μετὰ τὴν ἱδρυσιν τοῦ Τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν (1534) συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἐπιβληθῇ αὐτὸ τὸ κύρος. Ὁ Παῦλος Δ', ὁ Πίος Δ', ὁ Πίος Ε', ὁ Σίξτος Ε', ἐπανέφεραν τὴν αὐτοπρόκλητον τῶν ἡθῶν. Ὁ Κλήμης Η'. ἀπεσόδῃσε πολιτικώτατα τὸ σχίσμα τῆς Γαλλίας, διότι ἐπέισε τὸν Ἑρρίκον Δ', κατόπιν μακρῶν διαπραγματεύσεων, ν' ἀπαρνηθῇ τὸν καλθινισμόν καὶ νὰ γείνη ἀπὸ Ουγενότος καθολικός. (Τὸ Παρίσι ἀξίζει μίαν λειτουργίαν).

Οἱ διάδοχοί του ἐφάνησαν διστακτικώτεροι καὶ μερικοὶ ἴσως ὑπὲρ τὸ δέον ἐπιφυλακτικοὶ εἰς τὴν πολιτικὴν των δράσιν. Ὁ Κλήμης Γ'. ὑπέκυψεν πρὸ τοῦ ὑπερηφάνου «βασιλέως Ἡλίου» (Λουδοβίκου ΙΔ'). ὁ ὁποῖος ἐθεωροῦσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀντιπρόσωπον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, συμπετόχοντα τῆς θείας γνώσεως ὅσον καὶ τῆς θείας ἐξουσίας. «Ὅλοι ὅμως οἱ πάπαι ὑπερήσπισαν τὴν πατροπαράδοτον πίστιν ἐναντίον τῶν αἱρέσεων (μετὰ τὸν Λουθηρανισμόν μὴ ἀπὸ τὰς κυριωτέρας ὑπῆρξεν ὁ Ζαντενισμός πού ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπὸ τὸν ἱδρυτὴν τοῦ Ὀλλανδῶν θεολόγον Κορνήλιον Ζάνσεν 1585—1638) καὶ τῆς φιλοσοφικῆς κινήσεως τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος. Ὁ Βενέδικτος ΙΔ'. καὶ ὁ Κλήμης ΙΙ'. ἀνέστησαν εἰς τὰς προσπάθειας μεταρρυθμιστῶν ὑπουργῶν καὶ ἡγεμόνων. Ἐπὶ Κλήμεντος ΙΔ'. (1769—1774) κατηργήθησαν τὰ τάγματα τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ ἡκολούθησε πτώσις τοῦ γοήτρου τῆς παπωσύνης. Ὁ Πίος ΣΤ'. (1775—1779) λόγῳ τοῦ ὅτι εἰς τὴν Ρώμην ἐδολοφονήθη ὁ Γάλλος στρατηγὸς Ντυφώ, συνελήφθη, κατὰ διαταγὴν τοῦ Διευθυντηρίου, ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μπερτιέ καὶ ὠδηγήθη εἰς τὴν Γαλλίαν ὅπου ἀπέθανεν. Εἰς τὴν Ρώμην ἐκυρύχθη δι' ὀλίγον καιρὸν ἡ Δημοκρατία. Ὁ Πίος Ζ'. (1800—1823) ὑπέγραψε τὸ Κογκορδάτον μετὰ τὴν Γαλλίαν (1801) καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸ Παρίσι ὅπου ἐστεφεν αὐτοκράτορα τὸν Ναπολέοντα. Ἐπειδὴ ὅμως ἡρνήθη νὰ συμμετάσχη εἰς τὸν «Μεσογειακὸν Ἀποκλεισμόν», πού ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐκμηδένισιν τοῦ Ἀγγλι-

κοῦ ἐμπορίου διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως εἰς τ' Ἀγγλικά πλοῖα νὰ προσεγγίζουσιν εἰς Εὐρωπαϊκούς λιμένας, ὁ Ναπολέων ἐστείλεν εἰς τὴν Ρώμην τὸν στρατηγὸν Ραντὲ διὰ νὰ συλλάβῃ τὸν πάπαν. Εἰς μάτην ὁ Πίος Ζ'. προσεπάθησε νὰ καταδείξῃ ὅτι ὡς παγκόσμιος «ποιμὴν ψυχῶν» δὲν εἰμποροῦσε νὰ συμμετάσχη εἰς πολεμικὰ μέτρα στρεφόμενα ἐναντίον Χριστιανικοῦ Κράτους Ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Ναπολέοντος συνέλαβε τὸν ποιμήνα μαζὺ μετὰ τὸν καρδινάλιον Πάγκα καὶ διὰ Γενεύης—Σαδόνης τὸν μετέφερεν εἰς τὸ Φοντανιαμπλώ, ὅπου ἐκρατήθη αἰχμάλωτος ἕως τὰ 1814. Πρώτη σκέψις τοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἐπαναφορὰ τῶν ταγματῶν τῶν Ἰησουϊτῶν (1816) καὶ ἀμέσως, μαζὺ μετὰ αὐτὰ, ἐπανήλθε καὶ τὸ γόητρον τῆς παπωσύνης. Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος καὶ τὴν μεταφορὰν τοῦ εἰς τὴν Ἀγίαν Ἑλένην, ὁ Πίος Ζ'. ὄχι μόνον δὲν ἐμνησικακήσεν ἀλλὰ καὶ ἐδέχθη εἰς τὴν Ρώμην καὶ παντοιοτρόπως περιέβαλε τὸς συγγενεῖς τοῦ μεγάλου ἐκπτώτου. Εἰς τὰ 1816 ἐγείνεν ἡ ἀνασύστασις τῶν Ἰησουϊτικῶν ταγματῶν.

Εἰς τὰ 1848 ὁ πάπας Πίος Θ'. ἠνάγκασθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Γαέτταν, ὁπόθεν ἐπανήλθεν εἰς τὴν Ρώμην χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ διὰ πολὺ ὀλίγον καιρὸν. Εἰς τὰ 1867 ἡ ἡνωμένη Ἰταλία εἶχε λάβῃ εἰς τὴν κατοχὴν τῆς ὅλα σχεδὸν τὰ ἐδάφη τῶν τέως κρατῶν τῆς Ἐκκλησίας, εἰς δὲ τὰ 1870 (εἰς τὰς 20 Σεπτεμβρίου) ἐπέσε καὶ ἡ Ρώμη εἰς τὴν ὁποίαν οἱ στρατιῶται τοῦ Ἰωσήφ Γαριβάλδη εἰσῆλθαν ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν Μπρέτσια (ὁπλὴν) τῆς Πόρτα Λία. Δὲν νομίζω ὅτι παρίσταται ἀνάγκη νὰ ἐκταθῇ εἰς τὰ μετέπειτα συμβάντα, διότι εἶνε εἰς ὅλους γνωστὰ κατόπιν τῶν ὅσων ἐγράφησαν προσφάτως ἐπὶ εὐκαιρίᾳ τῆς συνδιαλλαγῆς τῆς Ἀγίας Ἐδρας μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς ἀνασυστάσεως τοῦ Κράτους τῆς Ἐκκλησίας ἢ, διὰ τὴν ἀκρίβειαν, τῆς Πόλεως (ἢ πολιτείας) τοῦ Βατικανοῦ. Città del Vaticano.) Ἐκεῖνο πού δὲν ἐτονίσθη ἀρκετὰ εἰς τὰ πρόσφατα ἐλληνικὰ δημοσιεύματα καὶ πού νομίζω ὅτι πρέπει νὰ τονισθῇ, εἶνε τοῦτο: Ὅτι μετὰ τὸ 1870 οἱ πάπαι ἐστερήθησαν (μέχρι τῆς 11 Φεβρουαρίου 1929) τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας ἀλλ' ἡ Ἀγία Ἐδρα ἀπέκτησεν ὅλως ἐξαιρετικὴν ἐπιβολὴν ὡς πρὸς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ κύρος τῆς καὶ τὸ γόητρον τῆς αὐξήθησαν ὑπερβολικά, ἀκόμη καὶ μετὰ τῶν μὴ «Κοθολικῶν» Κρατῶν καὶ λαῶν. Οἱ πάπαι πού διεδέχθησαν τὸν Πίον Θ'. ὑπῆρξαν ὅλοι φυσιογνωμίαι ἐξαιρετικά. Ἡ φωτεινὴ μορφή τοῦ Λέ-

οντος ΙΙ'. (παπεύσαντος ἀπὸ τὸ 1878 μέχρι τοῦ 1903) εἶνε ἀπὸ ἐκείνας πού λάμπουν πράγματι διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ὁ διάδοχός του Πίος Γ'. (1903—1914) ὠνομάσθη στὴν ἀρχὴ ἀπὸ μερικὸς πού ἀρέσκονται στὴν εὐκολὴ εἰρωνεῖα curé de campagne, ἀνεδείχθη ὅμως ἀρχηγὸς μεγάλης θελήσεως καὶ ἐπίσης μεγάλης ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐκπαιδεύσεως καλὰ τὸ σκάφος τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Βενέδικτος ΙΕ'. (1914—1922) εἶνε ὁ πνευματικὸς ἀρχηγὸς πού ἔδωκε τὸν ὁρθὸν χαρακτηρισμὸν εἰς τὸν ἀπαισίας μνήμης «μεγάλον πόλεμον». Τὸν ἀπεκάλεσαν «ἀνωφελὴ σφαγὴν» (inutile strage) καὶ ἐδείχθη ἀληθινὸς Χριστιανός, ἐργασθεὶς μετὰ ὅλας τὰς δυνάμεις του διὰ τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου. Φθάνομεν ἔτσι εἰς τὸν σήμερον «ἐνδόξως βασιλεύοντα» Πίον ΙΑ'. τὸν σοφὸν ἐλληνιστὴν καὶ κάτοχον δέκα ἀκόμη ἄλλων γλωσσῶν, ἀρχαίων καὶ συγχρόνων, τοῦ παλαίου διευθυντοῦ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ καὶ τῆς Ἀμβροσιανῆς τοῦ Μιλάνου, τὸν συνηθισμένον ν' ἀνεδαίνῃ μετὰ τὴν μεγαλειότητα τὴν ἐκείνην εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλοτέρων βουνῶν, ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ τὸ συναίσθημα ὅτι βρίσκεται κοντὰ στὴν Θεότητα, τὸν δεινὸν πεζοπόρον, διὰ τὸν ὁποῖον αἱ μυστηριώδεις καὶ τρομεραὶ Ἀλπεις δὲν εἶχαν ποτὲ κανένα μυστικόν, τὸν σοφὸν καὶ συνετὸν ἀρχηγὸν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποῖου ἐπέπρωτο νὰ ἐπανακτίσῃ ἡ Ἀγία Ἐδρα τὴν κοσμικὴν τῆς ἐξουσίαν, παραλλήλως πρὸς τὴν τὸσον αὐξήθησαν καὶ κραταιωθεῖσαν πνευματικὴν. Δίπλα εἰς τὰς ἰσχυρὰς μορφὰς τῶν Παπῶν αὐτῶν λάμπουν καὶ αἱ φυσιογνωμίαι τῶν γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας, τῶν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργῶν τοῦ Βατικανοῦ, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Τοῦ καρδινάλιου Ἀντολέλλι ἐπὶ Πίου Θ'. Τοῦ καρδινάλιου Ραμπόλλα ἐπὶ Λέοντος ΙΙ'. Τοῦ καρδινάλιου Μερὺ Ντελ Βήλ (σήμερον ἱερατικοῦ προϋσταμένου τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀγίου Πέτρου) ἐπὶ Πίου Γ'. Τοῦ καρδινάλιου Γκασπάρρι ἐπὶ Βενεδίκτου ΙΕ'. καὶ ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ Πάπα Πίου ΙΑ'. Διὰ τὸν καρδινάλιον Γκασπάρρι, σοφὸν νομομαθῆ, ἐγκύψαντα ἰδιαίτερος, ὅσον καὶ εἰς ἴσως ἄλλος, εἰς τὸ κανονικὸν δίκαιον, ἔχει δικαίως λεχθῇ ὅτι ἂν δὲν ἦτο καρδινάλιος θὰ ἐγίνετο ὑπουργὸς ἢ πρωθυπουργὸς καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἴσως καὶ δικτάτωρ.

Ἀς εὐχρηθῶμεν ν' ἀποκατασταθῶν, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Πίου ΙΑ'. καὶ τοῦ καρδινάλιου Γκασπάρρι, αἱ παλαιαὶ ἀδελφικαὶ σχέσεις μεταξὺ τῶν Ἀνατο-

(Συρέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

ἀ κορίτσια, ἀφοσιωμένα ὅπως εἶτανε στὸ ἐργόχειρό τους, ἕνα ἀπόγεμα ἀργήσανε νὰ γυρίσουν στὸ παλάτι. Γυρίζανε λοιπὸν βιαστικά γιὰ νὰ προφθάσουν τὴν ὥρα τοῦ τσαγιού... Στὸ δρόμο, λέγει ἡ Μυρτώ, δείχνοντας κάποιον δρόμο τοῦ πάγκου:

— Δὲ μπορῶ νὰ ἐξηγήσω γιατί δὲν περνάμε ποτὲ ἀπὸ κεῖ δά. Αὐτὸς ὁ δρόμος θά ναι πολὺ πειὸ σύντομος.

— Ναί, ἀλλὰ βγαίνει στὸν ἐλληνικὸ ναό, κοντὰ στὸν ὁποῖο περνᾷ τὴ μέρα τοῦ ὁ μικρὸς Καρόλυ.

— Ἐ, λοιπόν; εἶπε ἡ Μυρτώ κοιτώντας τὴν Εἰρήνην μετὰ ἐκπλήξη.

Ἐ, λοιπόν! δὲν ἔχω καμμιὰ διάθεση νὰ μᾶς καρφώσῃ ἐκεῖ χάμω κανένα καπρίτσιο τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ ἢ τοῦ πατέρα του! Δὲν πάμε νὰ δοῦμε τὸν Καρόλυ παρὰ μόνον κατόπι διαταγῆς... ἔ' εἶναι ἀρκετὸ αὐτό, σὰς διαβεβαίω!

— ὦ! τὸν ἀνηψιὸ σας, Εἰρήνη! ἔκανε ἡ Μυρτώ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ.

— Εἰρήνη, μουρμούρισε συγχρόνως ἡ Τερκα, ρίχνοντας γύρω τῆς ἕνα βλέμμα φοβισμένο.

Ἡ Εἰρήνη χαμήλωσε τὴ φωνή της καὶ ἐξακολούθησε:

— Μὴν φοβάσαι τίποτε, δὲν ὑπάρχει κανεὶς... Ἀλλὰ μοῦ φαίνεται ὅτι σκέπτεσθε, ἀγνὴ Μυρτώ, πὼς μπορούμε νὰ φερόμαστε στὸν Καρόλυ ὅπως φέρονται γενικά στ' ἀνήψια τους;

λικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς Δυτικῆς καὶ νὰ μὴ βραδύνωμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως, τὴν ὁποίαν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία οὐδέποτε ἔπαισε νὰ ζητῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν Ἰδρυτὴν τῆς Θρησκείας μας.

B. ΒΕΚΙΑΡΕΛΛΗΣ

Κοίταξε τὴν ἑξαδέλφη τῆς μετὰ τρόπο μισοροῦδενικό, μισοσοβαρό.

— Μὰ δὲ μπορῶ νὰ καταλάβω τὸ γιατί;... εἶπε ἡ Μυρτώ.

— Γιατί; Γιατί; Ἐ, λοιπόν! γιατί εἶναι ὁ γυῖος τοῦ πρίγκηπος Milcza!

Ἐσέπασε σ' ἕνα μικρὸ εἰρωνικό γέλιο, κοιτάζοντας τὴν ἀπορία τῆς Μυρτῶς.

— Δὲν τὸ καταλαβαίνετε;... Ὅ, σὰς τὸ ἐξηγήσω ἀργότερα, τώρα δὲν ἔχουμε καιρὸ. Ἀς περπατήσουμε πειὸ γρήγορα.

Σὲ λίγο, φθάσανε κοντὰ στὸν μεγάλον μαρμαρίνον ἐξώστη πού ὡδηγοῦσε στὸ σαλόνι ὅπου ἔμενε συνήθως ἡ κόμισσα Ζολανγί. Ἡ Εἰρήνη, ἐνῶ ἀνέβαινε τὰ σκαλιά, φώναξε:

— Τὰ μαλλιά μου εἶναι λίγο χαλασμένα, μὰ τόσο τὸ χειρότερο, δὲν ἀνεβαίνω ἐπ' αὐτά! Διψῶ καὶ θέλω νὰ μὲν σεργιλοῦν γρήγορα ἕνα φλυτζάνι τσ... .

Ἡ φωνὴ διακόπηκε ἀποτόμως καὶ ἡ κόμισσα σταμάτησε διὰ μιᾶς. Δύο μαύρα λαγωνικά φανερωθήκανε στὴν εἴσοδο τοῦ σαλονιοῦ καὶ ὠρμήσανε καταπάνω τῆς...

— Θεέ μου! ὁ πρίγκηψ εἶναι μέσα! ψιθύρισε μὲ μιὰ φωνὴ πνιγμένη. Καὶ νάχουμε ἀργήσει τόσο!... Καὶ τὰ μαλλιά μου!...

— Κατέβα καὶ τρέξε γρήγορα, στὴν κάμαρά σου, τὴ συμβούλευε σιγαλὰ ἡ Τερκα.

— Γιὰ νὰ τὸν χάμω νὰ περιμένῃ περισσότερο;... Ἀλλωστε, ἀσφαλῶς μὲ εἶδε... Ἐ, λοιπόν! Πού πάτε εἰσεῖς, Μυρτώ; Ἀπ' ἐναντίας, πάτε μαζί μας, ἴσως ἡ παρουνίσια σας κατευνάσῃ κάπως τὴ θύελλα.

Ἡ Μυρτώ ἐμπῆκε ἀκολουθώντας τὴς ἑξαδέλφης τῆς... Ὁ πρίγκηψ Milcza καθότανε ἀπέναντι στὴ κόμισσα, ντυμένος μετὰ ἀσπρὴ φανέλλα, βυθισμένος μέσα σὲ μιὰ πολυθρόνα, καὶ φυλλομετροῦσε ἀφηρημένως κάποιον περιοδικό. Γύρισε πρὸς τὰ κορίτσια πού ἐμπαιναν τὸ σκοτεινὸ ἐκεῖνο βλέμμα πού εἶχε τρομάξει τὴ Μυρτώ:

— Τὰ ρολόγια σας πηγαίνουν πολὺ πίσω, κόμισσα, εἶπε μ' ἕναν παγωμένο τόνο.

Τὴ στιγμὴ ἐκεῖνη παρατήρησε τὴ Μυρτώ πὺλ κορυβότανε λιγάκι πίσω ἀπὸ τὴς ἑξαδέλφης τῆς, καὶ ἀφ' οὗ σιωπῆθηκε, ὑποκλίθηκε γιὰ νὰ τὴν χαιρετήσῃ.

Ἡ κόμισσα βιάσθηκε τότε νὰ τὴν παρουσιάσῃ, μετὰ τὸν σχολὸ ἀναμφιβόλως νὰ ἀποσπορήσῃ τὴ θύελλα, ὅπως εἶπε ἡ Εἰρήνη. Ὁ πρίγκηψ ἀπήντησε μερικὰ λόγια εὐγενικὰ καὶ ψυχρὰ στὴ Μυρτώ, ἡ ὁποία κατώρθωσε νὰ ἀπαντήσῃ χωρὶς νὰ τὰ χά-

σῃ, παρὰ τὴν παράξενη ντροπὴ πού τὴν κυρίεψε ἑξαφνα.

Ὁ πρίγκηψ ἔδωκε τὸ χέρι τοῦ στὴς ἀδελφές του καὶ ξανακάθησε ἀπέναντι στὴ μητέρα του. Ἡ Εἰρήνη προχώρησε πρὸς τὸ τραπέζι τοῦ τσαγιού γιὰ νὰ κάμῃ τὴ συνθηθεμένη τῆς ὑπηρεσία. Ἀλλὰ ἡ σοβαρὴ φωνὴ τοῦ πρίγκηπος ἀκούσθησε:

— Ἀφήστε τὴν Τερκα νὰ μᾶς σεβρίσῃ τὸ τσάι καὶ πηγαίνετε νὰ διορθώσετε τὰ μαλλιά σας, ἔχετε τὴν ὀψη τρελλῆς μετὰ τὰ μαλλιά σας ἔτσι ἀτακτά.

Ἡ κόρη ἐγείνε κατακόκκινη καὶ βγήκε χωρὶς νὰ διαμαρτυρηθῇ... Ἡ Μυρτώ εἶχε καθίσει κοντὰ στὸ τραπέζι, καὶ βλέποντας ὅτι ἡ κόμισσα κεντούσε, πῆρε καὶ ἐκεῖνη κάποιο ἀρχινισμένο κέντημα. Ὁ πρίγκηψ φυλλομετροῦσε πάλι τὸν περιοδικό του μ' ἕνα ὕψος ἀφηρημένο καὶ ἀλαζονικό. Φάνηκε ὅτι μόλις καὶ μετὰ βίας ἀντελήφθηκε τὸν Renat, πού μῆκε ἡσυχὰ ἡσυχὰ, παρὰ τὸ σύνθηρες, καὶ τὸν πλησίασε γιὰ νὰ τοῦ φιλήσῃ τὸ χέρι.

Ἡ Μυρτώ αἰσθανότανε γύρω τῆς κάποια ἀμύση στὴν ὁποία δὲν εἶτανε συνθηθεμένη. Ἐπίσης ἡ κόμισσα καὶ τὰ παιδιά τῆς φαινότανε ὅτι εἶτανε τρομερὰ στενοχωρημένοι. Ὁ Renat, ὁ δορυφοποιὸς Renat, καθότανε κοντὰ στὴ μητέρα του, ἡσυχὸς ὅσο καὶ ἡ Mitzi. Ἡ ἄκρα προσοχὴ μετὰ τὴν ὁποία ἡ Τερκα ἔκαμνε πάντα τὸ σεβρίσματος τοῦ τσαγιού, σήμερον φαινότανε ὅτι ἦτο διαλάτσια, σὰν νάθελε νὰ εἶναι ἡ ἐκπλήρωση αὐτοῦ τοῦ ἔργου τελείως ἀφύρη... Καὶ ἡ Εἰρήνη, μπαίνοντας ξανά στὸ σαλόνι, ἐνῶ πάντοτε εἶτανε τόσο ἀνοιχτόστομη, γλύστρησε σιωπηλὴ καὶ πῆγε στὴ θέσιν τῆς, θέλοντας προσφώνως νὰ ἀποφύγῃ τὴν προσοχὴ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς.

Ἐκεῖνο πού προκαλοῦσε αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα, εἶτανε ἡ παρουσία τοῦ πρίγκηπος καὶ ἡ Μυρτώ δοκίμαζε ἐπίσης τὸ ἴδιο συναίσθημα. Ἀλλὰ, ὅσον ἀφορᾷ αὐτὴ, δὲν ἦτο τίποτε τὸ παράδοξο, γιατί δὲν τὸν ἐγνώριζε, γι' αὐτὸν δὲν εἶτανε παρὰ μιὰ ξένη, ὅπως τὸ εἶχε ἀποδείξει καθαρὰ προσφωνώντας τὴν ποῖν ἀπὸ λίγο μετὰ τὴ λέξη «μαντεμουαζέλ», ἐνῶ τὰ ἄλλα παιδιά τῆς κόμισσης δὲν τὴν ἀρνηθῆκανε τὸν τίτλο τῆς ἑξαδέλφης.

Βλέποντας τὸν ἡ Μυρτώ, ἔτσι πού φοβιζότανε καλὰ ἐκεῖ πού καθότανε, παρατήρησε ἀμέσως τὴν μεγάλὴ ὁμοιότητα πού ὑπῆρχε ἀνάμεσα στὸν πρίγκηπα καὶ στὸ πορτραῖτο τοῦ μεγάλου Milcza στὸ Πα-

οίσι. Μονάχα, μεταξύ τους υπήρχε ή διαφορά που χωρίζει τον άνθρωπο που βρίσκεται σ' όλη τη λάμψη της νεότητος από τον άνθρωπο που υπέφερε στη ζωή του. Τό όραιο πρόσωπο του πρίγκιπος είχε κάποια έκφραση σκληρή και άλαζονική, που την έτόνωνε ακόμα περισσότερο το ακατάδεχτο ζάρωμα των χειλιών του, κ' έπρεπε να συμπεράνει κανείς ότι ή υπεροπτική στάση, ή παγερή σιωπή ή τὰ σύντομα λόγια αυτού του ανθρώπου προς τη μητέρα του και τις αδελφές του, δεν έπιδεχότανε καμιά διάθεση εκ μέρους των δικών του να έλθουν σε άνακούφισή του.

Τὰ δυο λαγωνικά, που κοιτόντανε στα πόδια του άφροντιζού τους, σηκώθηκαν έξαφνα και όρμησαν προς την πόρτα. Η κόρησσαν, σήκωσε τὰ μάτια, κ' είπε ζωηρά :

— "Α! είναι ο Karoly !

Μιά γερή μελαχροινή γυναίκα, νέα ακόμη, ντυμένη μ' ένα πλούσιο ένδικό κουστούμι, φάνηκε στην είσοδο. Κρατούσε στην άγκυλιά της ένα μικρό εύθραυστο παιδάκι ντυμένο στα άσπρα, που δέν φαινότανε παραπάνω από τριών χρονών.

Η κόρησσαν σηκώθηκε γρήγορα κ' άφου προχώρησε, πήρε το παιδί από τὰ χέρια της υπηρέτριας. Η Terka, οί αδελφές της κ' ο Renat πλησιάσανε, χαϊδεύανε έλαφρά τὰ μαύρα του μαλλιά, με κάποιον τρόπο που φανέρονε πως εκπληρούσανε κάποια παράγραφο της έθιμοτυπίας. . . Κ' ή ίδια ή κόρησσαν δέν έδειχνε περισσότερη θεριότητα για τόν έγγονό της.

Ο Karoly γύρισε προς τόν πατέρα του τὰ μεγάλα μαύρα μάτια του, το μικρό χλομό κ' άρροστιάριζο πρόσωπό του φωτίστηκε έξαφνα, κ' άπλωσε τὰ χέρια του στον πρίγκιπα. . . Έκείνος σηκώθηκε, προχώρησε προς το παιδί και το πήρε στην άγκυλιά του.

Τό σκληρό κ' αυστηρό πρόσωπό του πήρε έξαφνα μιά άπίστευτη γλυκύτητα, τὰ υπέροχα μάτια του λουσθήσανε από κάποια χαϊδευτική τρυφερότητα, κοιτάζοντας το μικρό εκείνο πλάσμα ποίτανε κολημένο άπάνω στο στήθος του. . . Σάν να μην είτανε πειά ο ίδιος άνθρωπος, αυτή τη στιγμή είταν άληθινά ο νεωδός άρχοντας του πορτραίτου που είχε ιδεί ή Μυρτώ.

Ο Karoly, με τὸ κεφάλι γεμμένο στον ώμο του πατέρα του, τὸν κοίταζε μ' ένα είδος λατρείας. Τὰ μικρά άδύνατα δαχτυλάκια του χαϊδεύανε άπαλά τὰ μαύρα και πολύ πυκνά και σγουρά μαλλιά του, που δίνανε στη φυσιογνωμία του πρίγκιπος Milcza έναν χαρακτήρα παράξενο.

Τό βλέμμα του παιδιού έπεσε έξαφνα επάνω στη Μυρτώ που είχε μείνει καθισμένη και τὸ κοίταζε με συμπόνια. Την κοίταζε για μιὰ στιγμή, κ' ύστερα την έδεξε με τὸ δάχτυλό του.

— Ποιά είναι, μπαμπά;

Είχε μιὰ φωνή γλυκειά και τραγουδιστή, που ταίριαζε πολύ με τὸ εύθραυστο έξωτερικό του.

— Πήγαινε να τὴ ρωτήσης, χρυσό μου, άπήντησε ο πρίγκιπς Milcza.

Τόβαλε χάμω, και τὸ παιδάκι έκαμε μερικά βήματα προς τὴ Μυρτώ.

Πόσο μικρό και λεπτοκαμωμένο είτανε! . . . Η καρδιά της Μυρτώς σφίχτηκε από τὸν οίκτο. Σηκώθηκε, και γέρνοντας προς τὸν Karoly, τὸν πήρε στην άγκυλιά της.

— Όνομάζομαι Μυρτώ Έλευννή, κ' έρχομαι από τὴ Γαλλία, είπε χαϊδεύοντάς το με τὸ γλυκό βλέμμα τὸν ώραιών ματιών της.

— Μυρτώ. . . Μυρτώ. . . επανέλαβε ο Karoly περνώντας τὸ χεράκι του άπάνω από τὸ χέρι του κοριτσιού. Όραιο είναι. . . θὰ μείνετε εδώ;

— Μά, υποθέτω. . .

— Είμαι εύχαριστημένος. . . Θέλω να μείνω με σας σήμερα.

Καί, μ' ένα κίνημα γεμάτο έμπιστοσύνη, πέρασε τὸ χεράκι του γύρω άπ' τὸ λαιμό της Μυρτώς.

— Να μιὰ συμπάθεια αυθόρμητη από εκείνες που δέν τις συνηθίζει ο Karoly, είπε ο πρίγκιπς που παρακολούθουσε αυτή τη σκηνή με μιὰ αινιγματική ματιά. Φαίνεται ότι αγαπάτε πολύ τὰ παιδιά, μαντεμουάζελ, γιατί ο Karoly θὰ τὸ έχει διαισθανθεί.

— Πράγματι, πρίγκιπς, είμαι πολύ άφοσιωμένη σ' αυτά τὰ άξιαγάπητα μικρά πλάσματα, και είμαι συνηθεισμένη μ' αυτά, έπειδή ασχολούμην με κάποιο φιλανθρωπικό σύνδεσμο κοντά στο διαμέρισμα που κατοικούσαμε.

— Μπορείτε να άποσυρθητε, Μάρσα, είπε ο πρίγκιπς άποτεινόμενος στην υπηρέτρια που στεκότανε κοντά στην πόρτα. Σερβίρετε σύντομα τὸ τσάι, Terka. Είστε άπελυστικά άργοκίνητη, σήμερα.

Ξανακάθισε, ενώ ή Μυρτώ πήρε πάλι τὴ θέση του, κρατώντας τὸν Karoly στα γόνατά της. Τό παιδί σφιγγότανε επάνω της χωρίς να βγάλλει μιλιὰ, μὰ τὸ βλέμμα του δέν άφηνε τὸν πατέρα του, που τὰ μάτια του, όσakis συναντούσανε τὰ μάτια του γιου του, πέρνανε εκείνη τὴ γλυκειά και χαϊδευτική έκφραση που έκαμε τόση αντίθεση με τὴ συνηθεισμένη σκληρότητα του βλέμματός του, όπως επίσης ή φωνή του ή τόσο κοφτή, τόσο ψυχρή και έπιτακτική, είχε τώρα πὸν άποτεινόντανε στο παιδί πὸν άπίστευτη τρυφερότητα.

Ο πρίγκιπς εξέταλλε μιλούσας πολύ λίγο, και τὸ σαλόνι της κόμησσανς Zolanyi είχε χάσει εκείνο τὸ βράδυ τὴ συνηθεισμένη φυσιογνωμία που είχε όταν ή Ειρήνη και ο Renat τὸ ζωογονούσανε με τὴ ζωηρότητά τους και με τὴ φιλανηία τους. Η ίδια ή κόρησσαν, που συνήθως αγαπούσε τὴν όμιλία, νόμιζε κανείς ότι κοπίαζε για νάβρη κάποια θέματα, τὰ όποία όμως εξαντλούσανε γρήγορα από τὸν λακωνισμό του γιου της.

Ο μαίτρο ντ' ότέλ έφερε για τὸν Karoly γάλα μέσα σ' ένα μικρό σκαλιστό κύπελλο που είτανε ένα άληθινό άριστοτέχνημα. Τό παιδί ήθελε να τὸ χύση ή Μυρτώ μέσα σ' ένα τασάκι, να τὸ κρατᾷ με τὸ χέρι της κ' εκείνο να τὸ πίνη σιγά σιγά.

— Επιστύχετε ένα σπουδαίο άποτέλεσμα, μαντεμουάζελ, είπε ο πρίγκιπς μ' έναν τόνο ικανοποιημένο. Είναι λίγες μέρες, που ο Karoly δέν ήθελε να πάρη τὸ γάλα του, και δέν τολμούσαν να τὸν βιάσω, φοβούμενος μήπως προκύψη μάλλον κακό παρά καλό. Μὰ αυτός ο μικρός ιδιότροπος συγκατατίθεται σήμερα. . . προς τιμὴν σας, προφανώς.

— Τὴν άγαπᾷ πολύ, μπαμπά, άκούσθηκε ή λεπτή φωνή του Karoly.

— Μπορείτε να είσθε υπερέφηφαν, Μυρτώ, λέγει χαμογελώντας ή κόρησσαν.

— Αυτό δέν πειράζει προς τὸ παρόν. Θὰ τὸν διδάξω άργότερα τὴ δυσσιτία,

είπε ο πρίγκιπς μ' ένα τόνο άπότομο που έκαμε περιεργή έντύπωση στη Μυρτώ.

Σηκώθηκε και βγήκε στην ταράσσα. Άφου άναψε ένα πούρο, άρχισε να καπνίζει σουλατσάροντας.

Η Ειρήνη και ο Renat τόλμησαν τότε να σαλέψουν λιγάκι κ' άρχισαν να μιλάνε με χαμηλή φωνή. Άλλά ή μητέρα τους έβγαλε σε λίγο τὸ δάχτυλο στο στόμα δείχνοντας με τὸ βλέμμα της τὸν Karoly. Τό παιδί άποκοιμώτανε στην άγκυλιά της Μυρτώς.

Ο πρίγκιπς Milcza μπήκε σιγά σιγά, κάθισε κ' έπιασε τὸ διάβασμα έως τη στιγμή που ο Karoly ξύπνησε. Τότε άποσύρθηκε, πέρνοντας και τὸ παιδί του, μισοκοιμισμένο, επανέλαμβανε κουνώντας τὸ χεράκι του προς τὴ Μυρτώ.

— Σας άγαπᾷ, Μυρτώ. Θάρθετε να διασκεδάσετε μαζί μου, θὰ μὸν πῆτε ιστορίες. Άγαπᾷ πολύ τις ιστορίες. . .

Όταν ή πόρτα έκλεισε πίσω από τὸν πρίγκιπα, βασίλεψε για μιὰ στιγμή ή σιωπή μέσα στο σαλόνι. Κατόπιν ο Renat σηκώθηκε άποτόμως και όρμησε έξω μουρμουρίζοντας :

— Δε μπορᾷ πειά!

Η Ειρήνη έβγαλε ένα μαντίλι από μπουτίστα και σφούγγισε τὸ μέτωπό της, λέγοντας με μιὰ φωνή άπρηδωμένη :

— Έχω μιὰ φοβερή ήμικρανία! Είναι τρομερά κουραστικό να είναι κανείς υποχρεωμένος να έπιτηρεῖ ο ίδιος τὸν έαυτό του, όταν ξεύρει ότι ένας λόγος, μιὰ άπλή κίνηση μπορεῖ να γίνη άφορηή για σοβαρές παρατηρήσεις. . . κ' άδικες.

— Ειρήνη! λέγει ή κόρησσαν οίχνοντας μιὰ ματιά φοβισμένη προς τὴν πόρτα. — Όχι δά, μαμιά, δέν πιστεύω να υποπεινόςασθε ότι ο πρίγκιπς Milcza άφουγκράζεται στην κλειδωνιά! Είπε ή νεαρά κόρη μ' ένα ειρωνικό χαμόγελο.

— Μὰ κάποιος υπηρέτης μπορεῖ να κούση, παιδί μου! . . . Καί αν ποτέ ένας τέτοιος λόγος έφθανε σ' αυτήά του! . . . Δέν προσέχεις άρκετά τὰ λόγια σου, Ειρήνη.

— Αυτό μερικάς φορές είναι πειδ δυνατό από μένα. Είναι στιγμές που επαναστατᾷ, βλέπετε. . . Πάω να κάμω έναν γύρω στο πάρκο, όπως ο Renat, για να κατευνάσω τὰ νεύρα μου. . . Κ' εσεις μαζί, Μυρτώ; Όχι, θὰ πάω να προσευχηθᾷ στην εκκλησία.

— Κάποιο ειρωνικό και κάπως κακό φως πέρασε από τὸ βλέμμα της Ειρήνης. Έβγήκε συγχρόνως με τὴ Μυρτώ, και μέσα στο διάδρομο, έβγαλε για μιὰ στιγμή τὸ χέρι της στον ώμο της εξαδέλφης της.

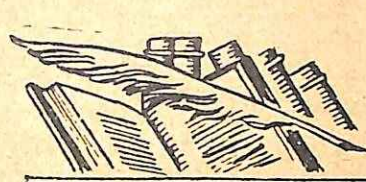
— Έτσι είαι, πηγαίνετε να πάρετε δύναμη, Μυρτώ, γιατί εάν δέν άπατώμαι, έντός ολίγου θὰ χρειασθῇ να αναπτύξετε όλη τὴν ύπομονή σας και όλη τὴν. . . πᾶς θὰ τᾷλεγα; όλη τὴν ταπεινότητά σας. Ο Karoly σὰς έχει πάρει ύπό τὴν εὐνοιάν του. . . Καί θὰ μάθετε τι σημαίνει νάχλ κανείς τὴν εὐνοία του Karoly.

— Τί θέλετε να πῆτε, Ειρήνη; Είπε ή Μυρτώ κοιτάζοντάς την με έκπληξη.

— Θὰ τὸ μάθετε σε λίγο. . . κ' εύχομαι ειλικρινᾶς τὸ σκλάβωμά σας τὰ μην διαρκέση περισσότερό από τὸ δικό μου.

Κ' έπιασε να γελᾷ μ' ένα γέλιο κοροϊδευτικό κ' άπομακρύνθηκε, αφήνοντας τὴ Μυρτώ κατάπληκτη και έαλισμένη.

(Άκολουθεῖ)

Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Αντρέα Καραντώνη: Εισαγωγή στο Παλαμικό Έργο. Αν πάσουμε από κάτω αυτό είναι ή άναίδεια. Μια γενεά δόγκληρη ανθρώπων που γράφουν δέν νοιούθουν τὸ παραμικρότερο δέος προς τὰ ζήτήματα με τὰ όποια καταπιάνονται. Έλάδουμε ένα φυλλάδιο του κ. Αντρέα Καραντώνη (;) «Εισαγωγή στο Παλαμικό έργο» εις δυο άντίτυπα, πράγμα που δείχνει πως ο συγγραφέας του έπιθυμεί ν' άκούση τὴ γνώμη μας για τὸ βιβλίο του. Άν και είναι άθλος να φτάση κανείς ως τὸ τέλος ενός βιβλίου που προδίδει όχι άπλως άκρισία αλλά παντελή έλλειψη μυαλού, ωστόσο τὸ φανέρωμα αυτό μας δίνει άφορηή να επαναλάβουμε μερικά πράγματα, για τὰ όποια έχουμε εξηγηθῇ εδώ και δυο χρόνια. Δέν χωρεῖ καμιά συζήτηση ότι τὸ έργο του κ. Κωστή Παλαμά θ' άποσολήση τὴν κριτική μερικά χρόνια άκόμη. Άντικρυς σ' αυτό τὸ έργο έχουμε περισσότερες από μιὰ φορά πει τὴ γνώμη μας ή καλύτερα έχουμε εξηγήσει τις έπιφυλάξεις μας.

Δέν συζητήσαμε ποτέ αν ο κ. Παλαμάς έχει γράψει μερικά τραγούδια παρουσιάσιμα, τραγούδια που μπορεῖ ν' άρέσουν και να συγκινήσουν, στίχους στρωτούς με πλούσιες ήχηρές ρίμες και άποστροφές που θὰ τις ζήλευε και ο έμπειρότερος κοιννοβουλευτικός ρήτορας. Κάθε άλλο. Άν μάλιστα οί φιλοδοξίες του κ. Παλαμά σταματούσαν ως εκεί κανείς δέν θὰ ήθελε να πικράνη ένα γέροντα σεβάσμιον και κατά τὰ άλλα άξιον κάθε συμπάθειας. Ο κ. Παλαμάς όμως και ή σχολή του εδώ και χρόνια επιμένουν να παραπλανούν τὴν κοινή γνώμη, να δημιουργούν στη γενεά των νέων τὴ σφαλερή ιδέα πως ο κ. Παλαμάς είναι ο «ποιητής» στην πλατύτερη σημασία της λέξης, ότι είναι ή γάργαρα πνευματική πηγή της νεωτέρας Έλλάδος. Να γιατί τὸ κριτικό ξεκαθάρισμα ήρθε με μιὰ άσυμείβιστη δριμύτητα. Πολλοί εξαγκτήρισαν τὴν κριτικὴν του κ. Άποστολάκη άρνηση. Αυτό όμως δείχνει τὴν πνευματική κατάντια εκείνων που δέν μπόρεσαν να δουν στη

βαθύτερη και μοναδική εργασία που έχει να επιδείξη ή νεώτερη Έλλάδα τίποτε άλλο από τὴν σκληρή άρνηση της Παλαμικής στιχοπλοκίας. Η κριτική εκείνη είναι τόσο δημιουργική όσο και μιὰ ποίηση, γιατί μας άποκαλύπτει, γιατί μας φανερώνει, έναν άληθινό ποιητή, τὸ Σολωμό. Δέν είναι λοιπόν άρνηση ενός κοινού λυρικού ποιητού. Είναι άρνηση της ιδέας ότι ο κ. Παλαμάς εκπροσωπεῖ τὴ μεγάλη ποίηση στον τόπο μας. Άλλά και αν άκόμη ή κριτική δέν είχε ως κύριο σκοπό να μάς παρουσιάση έναν μεγάλο ποιητή, τὸ Σολωμό, αλλά σταματούσε στην άρνηση, και πάλι θάταν σκόπιμη και άφέλιμη και πάλι θάταν ο πρόσδρομος της δημιουργίας. Πριν από τὴ μεγάλη Γερμανική λογοτεχνική άνθηση είχαμε τὴν άδυσώπητη κριτική του Λέσκι που φανερώθηκε με δριμύτητα και χολή που δέν είχε ξαναφανεί στα φιλολογικά γρονικά. Κι όμως από τὸ σκληρό εκείνο όχι ξεπήδησε μιὰ δόγκληρη δημιουργία. Η κριτική λοιπόν άρνηση ήρθε να ξεκαθαρίση τὴν πλάνη. Τοῦτο δέν σημαίνει ότι ή κριτική δέν θὰ εύχαριστηθῇ παρά μονάχα όταν δῇ άπέναντί της έργα μεγαλόπνοα. Αυτό είναι ή σύγχυση που παθαίνουν όλοι.

Ένας τεχνίτης άρκει να βρίσκει στον καλὸ δρόμο, άρκει νάχη ειλικρίνεια. Τὰ παρακάτω είναι ζήτημα δυνάμεως. Ο ένας μπορεῖ και φτάνει στο τέρμα του μεγάλου δρόμου, άλλος στη μέση, κ' άλλος στην άρχή. Ο πόθος όμως πρέπει να ναι άγνός στο έργο, να υπάρχει ειλικρίνεια και να λείπη εκείνη ή πόζα που είχε στο έργο του και στη ζωή του ακόμα ο κ. Παλαμάς.

Μπορεῖ καλύτερα ή κριτική ν' άρνηθῇ τὸν Παλαμά ως υπόδειγμα ποιήσεως και να ένθαρρύνη έναν νέον με άγνότητα και ταλέντο που δέν έχει να επιδείξη παρά μέτρια πράγματα. Ο τελευταίος κρίνεται σαν νέος, ή σαν μιὰ κοινή λογοτεχνική εκδήλωση. Ο άλλος ο πρώτος σαν σύμβολο. Αυτό που κάνουμε είναι μιὰ επανάληψη άπόφρων γνώστων και προτιμήσαμε να δίνουμε κάθε τόσο τις εξηγήσεις αυτές παρά ν' ασχοληθούμε με τὴν κριτική φυλλαδίων που δέν έχουν καμιά σχέση με τὴν πνευματική ζωή.

K. M.

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ

Τὰ άποτελέσματα του Α' διαγωνισμού διηγέματος των «Ελληνικών Γραμμάτων» κατά όμορυνίαν της Έπιτροπής είναι τὰ ακό.ουδα :

Τὸ Α' βραβείον των δραχ. 2000 λαμβάνει τὸ διήγημα «Ο Καπτα-Σουρμελής ο Στουραϊνης» του κ. Ιωάννου Σκαρίμπα από την Χαλκίδα.

Τὸ δεύτερον των δραχμῶν 1000 μοιράζονται τὰ διήγηματα «Ο φίλος μου ο Πεζανός» του κ. Νίκου Άθανασιάδη και τὸ «Μεσολάω» της κ. Ε.ρ. Νικολάκη. Ο έπαινος άπονμεται ες τὸ κατωθι διήγημα.

Κ. Άνδρέου: Ποιές είναι οί πατέρας. Όλόκληρη ή έκθεση της έπιτροπής θα δημοσιευθῇ στοτέπόμενοφυλλομας.

Η κηδεία του Βασίλειος Γεωργίου του Α' έργον της Καθ. Ε. Λασκαρίδου που ως δοκιμαμένο πρέπει να εύρίσκεται, μαζὺ με τὰ άλλα πράγματα του βασιλέως που ήγοράσθησαν στο Έθνολογικό Μουσείο.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΧΙΟΥΜΟΡ

Αύγουστον Σκλάβον. Καί τὸ διήγημα καὶ οἱ ἐπιστολὲς δείχνουν ἀνωριμότητα. Κοινοτυπικὴ αἰσθηματολογία, φωτογραφικὴ παράθεσις γεγονότων δίχως καμιά σημασία καὶ φανερὴ ἑλλειψὴ ζωῆς. Ὅσα λέτε γιὰ τὸν πόνο δείχνουν πῶς δὲν πονεῖτε, ἀλλὰ κάνετε φιλολογία «περὶ τὸν πόνο». Γιὰ βωτὰτε ἰδιαίτερος καὶ τὸν ἑαυτὸ σας; Σάμπως νάχουμε δικίον παρατηρήσει, σοβαρευτῆτε μὲ τὴ ζωὴ καὶ σκίζετε μόνος τὰ χειρόγραφα σας ὡς πού νά βρῆτε τὸν καλὸ καὶ ἀληθινὸ δρόμο. Μὲ τὴν δουλειά καὶ τὴν ὑπομονή θὰ φθάσετε κάπου. — **Γ. Βερούδην.** Τὰ τραγούδια σας δείχνουν ἄνθρωπο πού ἂν πασχίση θὰ γράφῃ καλὰ τραγούδια. Ὡς τόσο θὰ θέλαμε, ὅταν παρουσιασθῆτε νὰ δείξετε κάτι καλλιτεχνικὸ καὶ δὲν βρίσκουμε ὅτι θὰ ὀφελῇ σὺν οὐτε σὰς οὐτε θὰ εἶναι σύμφωνα μὲ τοὺς πνευματικοὺς σκοποὺς πού ἐπιδιώκει τὸ περιοδικόν. — **Δ. Στάνη.** Θὰ δημοσιευθῇ σ' ἓνα ἀπὸ τὰ φύλλα τοῦ Ἰουνίου. — **Ρ. Οὐγκλὸς (;)** Πρῶτα πρῶτα τὴν ὑπογραφήν σας γράφετέ την καθαρά γιὰ νὰ μπορούμε νὰ τὴν διαβάσωμε. Ὅσο γιὰ τὰ δύο κομμάτια πού μᾶς στέλνате δὲν τὰ βρίσκουμε ἀξιόλογα. Πολλὴ φιλολογία καὶ καμμιὰ οὐσία. — **Σ. Φιλοβήρη.** Πράγματι ἔγινε κάποιον λάθος. Τὰ πρᾶγματα τακτοποιήθηκαν κατὰ τὰς ὑποδείξεις σας. — **Συμαρβάν.** Τὸ τραγούδι πολὺ καλὸ καὶ ὠραῖο. Ὁ στίχος στὴ μετάφραση θάῃε λίγο δούλεμα. Δὲν νομίζετε; ὡς τόσο θὰ δημοσιευθῇ. — **Δ. Στεφανίδην.** Μὰ τὴν ἀλήθειαν τὸ ἔργο σας εἶναι ἔργο ζέστης. Τέσσερις σελίδες πού δὲν λένε ἀπολύτως τίποτα. Ὡστόσο σὲ κάποιον σημεῖο στὸ τέλος τῆς 3ης σελίδας λέτε :

«Ἀλλ' ὅσα δικαιολογῶ ὅλους τοὺς συγγραφεῖς. Δὲν φαίνεται τί νὰ γράφουν καὶ καταφεύγουν στὴν πολυλογία. Ἐγὼ τὴν νὰ πῶ πού βαρύνει τὸ κεφάλι μου καὶ δὲν φαίρω ἀπὸ πού ν' ἀρχίσω».

Καί γι' αὐτὸ δὲν ἀρχίζετε διόλου καὶ μόνο ὅταν τελειώνετε τὴν τετάρτην σελίδα τὸ καταλαβαίνετε καὶ μόνος σας, ἀλλὰ σὰν νὰ βαρύνεσθε ν' ἀποκαλύψετε τὸν θησαυρὸν τοῦ ἐγκεφάλου σας λέτε στὸν ἀναγνώστη :

«Δὲν βαρύνει καὶ μένει, κάνει καὶ ζέστη. Γιὰ σὺν σὲ βαρύνει... Δάβωλε, τί ἀνάγκη νὰ δώσω λογαριασμό...»

Ἐφ' ὃ καὶ δὲν δίνετε λογαριασμό ὅπως θὰ ἐπιτρέψετε καὶ σὲ μᾶς νὰ μὴ δώσωμε λογαριασμό γιὰτὶ δὲν δημοσιεύομε τὸ ἔργο σας. — **Β. Ἀράπη.** Κάτι θέλετε νὰ πῆτε, ἀλλὰ τὸ ἐκφράζετε πολὺ ἄτεχνα. Μὴ βιάζεσθε καὶ δουλέψετε καλύτερα τὸ στίχο σας. — **Ντενίς.** Ἔχετε μιὰ στοιχειαστικὴ διάθεση, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν φτάνει. Τὸ κομμάτι σας δὲν μᾶς ικανοποιεῖ. — **Γ. Βερούδην.** Ὁ «Κεφάλας» εἶναι ἀρκετὰ καλός. Πρὸ παντὸς ἔχει ἀπλότητα καὶ μιὰ συγκίνηση ἀληθινή. Θὰ δημοσιευθῇ. — **Τάκη Λέγγρη.** Ἡ «Φωφὴ» εἶναι κάτι πού θὰ μπορούσε νὰ γραφῇ καλύτερα. Θέλει κάποια διορθώματα. Ἀργότερα διορθώματα μπορεῖ νὰ τὸ δημοσιεύσωμε. — **Κλαύδιον Ἀρσένην.** Ὁ «Χρόνος» σας εἶναι ἀρκετὰ καλός. Θὰ δημοσιευθῇ. — **Σ. Οἰκονόμου.** Τὸ κομμάτι σας γιὰ τὸν Παπαδιαμάντην δημοσιεύεται. Στείλτε μᾶς τὰ ἄλλα σχετικὰ στοιχεῖα πού ἔχετε. — **Α. Καπᾶτον.** Ὅταν ἐλάβαμε τὸ γράμμα σας εἶχε τυπωθῇ τὸ ποίημά σας «Ἐνδοχὸς» πού δημοσιεύθηκε. Μὰ καὶ τὸ γράμμα ἂν ἔρχονταν πρὶν, τὸ τραγούδι ἀφοῦ ἐκρίθη δημοσιεύσιμον θάμπαινε. Ἐνὰ μόνον ἐκύρωσε τὸ ὕψος τῆς ἐπιστολῆς σας. Τὴν ἀνίσωτην πού παρατηρήσαμε στὰ ποιήματά σας. Ἐνὰ ὅπως δὴποτε καλὸ κι' ἓνα ἄλλο

Ἡ ἐξοδος τῆς Βουλγαρίας στὸ Αἰγαίον
(Γελοιογραφία τοῦ Βουλγάρου γελοιογράφου κ. Μπουζινωφ, στὰ 1922)

κάτω τοῦ μηδενός. Σὰς συνιστοῦμε πρὸς τὸ καλὸ σας νὰ εἰσθε σεμνότερος. — **Αλ. Ρίμην.** Στείλτε μόνον, χωρὶς νόημα, χωρὶς οὐσία. Δὲν ἀρκεῖ ὁ στίχος καὶ ἡ δημοκρατικὴ γιὰ νὰ κάμουν ἓναν ποιητὴν. Ἔχετε εὐκολία στὸ στίχο πού μπορεῖ ν' ἀποβῇ σὲ καλὸ καὶ σὲ κακό σας. Διαλέξετε γιὰ νὰ μὴν παρασυρθῆτε ἀπ' αὐτὸ καὶ νομίζετε ὅτι κάνετε ποίηση. **Ν. Πετρ. Μαρκ.** : «Οἱ δύο σκέλες πού φέρνουν στὸν Ἰλιγγ» δὲν λείει ἀπολύτως τίποτα. Ὁ τύπος σας μὲ τὸ νὰ λέτε ὅτι εἶναι παλινάθρωπος κλπ. δὲν τὸν δείχνετε. Κάνετε ψευδοκοινωνιολογία μὰ δὲν μπορεῖτε νὰ συλλάβετε ἀνθρώπους. Εἰστε πολυγράφος καὶ σὰς συνιστοῦμε νὰ περιορισθῆτε σὲ λίγα πρᾶγματα καὶ νὰ μὴν στέλνετε κάτι ἂν προηγουμένως δὲν τὸ δουλέψετε καλὰ. Γιὰ τίς ἐνέργειάς σας τίς ἄλλες σὰς εὐχαριστοῦμε. Τὸ γράμμα σας γιὰ τὸ Δημηκίδην θὰ δημοσιευθῇ. — **Βάσων Κατσουράνη.** Ὁ «Πανορμήτης καὶ τὸ Μαργιὸν τοῦ Πρωτενίου» εἶναι ἓνα κομμάτι περίφημο. Θὰ δημοσιευθῇ πολὺ σύντομα. Ἄν ἔχετε στείλτε μᾶς κι' ἄλλα παρόμοια.

Μ. Καπόλλαν : «Ἡ κατάσκοπος τῆς Λεπτοκαρυᾶς» καίτι δὲν ἔχει λογοτεχνικά χαρίσματα εἶναι ὥστόσο ἓνα πολὺ ἐνδιαφέρον περιστατικὸ καὶ σὰν τέτοιο θὰ δημοσιευθῇ. Γράφετε στρωτὰ, λογοτεχνικά. Μὰ ἡ ψυχολογία τοῦ τύπου σας δύναται κάπως ριχά. Ὡστόσο τὸ κομμάτι σας ἔχει χαρίσματα καὶ θὰ δημοσιευθῇ. — **Νίκων Λυκαδότην :** Ἀπὸ τὰ τραγούδια σας μόνο τῆς «Πατρίδας» σας ἔχει μιὰ συγκίνηση. Ἰσως αὐτὸ δημοσιευθῇ κάποτε. Τὰ ἄλλα πρόχειρα πολὺ. — **Πάλην Κόνταν :** Ἀπὸ τὸ τραγούδι σας δὲν λείπει τὸ αἰσθημα. Αὐτὸ ὅμως μᾶς κάνει πιὸ ἀπαιτητικούς καὶ γι' αὐτὸ θὰ σὰς παρακαλοῦσαμε νὰ μᾶς στείλετε κάτι καλλιτεχνικὸ γιὰ δημοσίευσιν. — **Ν. Βουλγαρίδην :** Καί τὸ «Ποῦ ἄρχησε νῆρθη ὅπως καὶ τὸ προηγούμενον μᾶς δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι σὰς ἔχει παρασύρει ἡ φιλολογία εἰς βάρος τῆς ζωῆς. — **Κ. Τριανταφυλλίδην :** Τὸ τραγούδι σας καλογραμμένο ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ βαθύτερη οὐσία. Δὲν ἔχει οὐτὴν ἀγνή ἐρωτικὴ συγκίνηση. Τὸ μόνον τοῦ στοιχείου εἶναι ἓνας αἰσθησιασμός τόσο ἀχαλίνωτος!

Καταδέσει
ΧΡΗΜΑΤΩΝ Ταμειευτήριον
Ἀπόδοσις
ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ
5 % Ταχύτης
ΣΥΝΑΜΑΓΩΝ
Λαϊκὴ Τράπεζα
"ΓΚΡΕΚΑ"

Poudre de riz de

L.T. RIVER PARIS

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ

ΕΔΡΑ : ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΙΔΙΟΥ 3

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 2.700.000

Μέτοχοι : Καλλιτέχνη Φιλότεχνοι
ἢ Ἑθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος

ΤΜΗΜΑ ΩΔΕΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΟΔΟΣ ΦΕΙΔΙΟΥ 3
Διδάσκονται ἅπαντα τὰ ὄργανα καὶ μαθήματα Μονωδία, Δραματικὴ, Ἀπαγγελία, Ἱστορία Μουσικῆς, Prima Vista, Ρυθμικὴ σύστημα Dalcroze.

ΕΙΣ ΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΗΝΑ ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ & ΣΙΑΣ Α. Ἀλεξάνδρας 15
ΔΗΜ. ΚΑΤΖΗΜΜΑΝΟΥΝΑ—Ἀχαρνῶν Σουρμελῇ
ΓΕΡ. ΣΑΛΒΑΝΟΥ—Κεραμειῶν—Ἐλευσινίων
ΛΕΟΝΤΕΙΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ—Τέρμα Πατησίων
ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΡΩΤΟΠΑΤΑ—Πατησίων 306
ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΤΙΔΗ—Παγκράτι
ΑΛ. ΖΕΡΒΟΥ—ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΥ—Καλλιθέα
ΠΑΝ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ—Κηφισοῦ
Ν. ΜΠΟΡΟΥΝΗ—Πειραιᾶ
Μ. ΤΕΤΡΑΚΗ—Πειραιᾶ
ΜΑΡΚΟΥ καὶ ΜΑΚΡΗ—Ν. Φάληρον
Α. ΦΑΛΤΑΦ—Ν. Φιλαδέλφεια

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΧΑΛΚΙΔΟΣ
ΚΟΡΙΝΘΟΥ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΚΡΗΤΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΑΝΙΩΝ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΙΟΥ
ΒΟΛΟΥ

Μέσος ὁρος φοιτῶντων μαθητῶν κατ' ἔτος 2500

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

ΠΙΑΝΑ

ΜΟΝΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΗΜΟΤΕΡΩΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ
BLUTHNER SROTHORN STEIN WEC NEUMEYER,
SOPH K.A.T.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΤΕΜΑΧΙΑ

Ὅλα τὰ κλασσικά, παιδαγωγικά καὶ νεώτερα. Γίνονται δεκταὶ ἰδιαίτερα παραγγελαί. Συνεργασία μὲ τοὺς μεγαλύτερους ἐκδοτικοὺς οἰκοὺς τῆς Ἑλλάδος.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Βιολιά, βιόλες, βιολοντσέλλα, κοντραμπάσσα, μανδολίνα, κιθάρες, ὅλα τὰ εἴδη τῶν πνευστῶν ὀργάνων, ἑξαετάκια παντός εἶδους μπάνατι, φλαουτοειδῶν, ῥόλοι, πιανόλες, χρονομετρηταί.

ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ

Ἀναλαμβάνει τὴν ἐκδοσιν μουσικῶν τεμαχίων καὶ ἐκδόσεις ἔργων διαφόρων μουσουργῶν.

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΔΙΣΜΑΤΩΝ

Χορδίζονται, λουστράρονται καὶ ἐπισκευάζονται παντὸς εἶδους πιάνο, πιανόλες καὶ μουσικὰ ὄργανα ἀπὸ ἀρίστους τεχνίτας.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΑΛΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 25.500.000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΑΧ. 830.228

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

FILIALES

Τράπεζα Λαρίσης — Λάρισα
Τράπεζα Τρικάλων — Τρίκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος
καὶ τὰς κυριωτέρας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ταμειυτήριον μέχρι 100.000 δραχ.
μέ 7 οἰθ.—Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως
Τραπεζιτικὰς ἐργασίας

“ΒΟΤΡΥΣ,”

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Κεφάλ. Μετοχικὸν καὶ Ἀποθεματικὸν
Δρ. 90.000.000 τὴν 31 Δεκεμβρίου 1927

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ:
ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΑΣ ΑΡ. 27α

ΟΙΝΟΙ ΧΥΜΑ: Λευκοί, ἐρυθροί,
γλυκοί, μωσχάτοι

ΟΙΝΟΙ Εἰς Φιάλας: Ἐπιτραπέζιοι
ἐπιδόρπιοι, ὀρεκτικοί, τονωτικοί,
ΒΕΡΜΟΥΤ: Ἐκ παλαιοῦ μωσχάτου Οἴνου

ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ: Ἀπαράμιλλος
ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ Οἴνου “ΒΟΤΡΥΣ,”

ΚΟΝΙΑΚ ΒΟΤΡΥΣ

Ἐφάμιλλον τῶν καλλιτέρων Γαλλικῶν Κονιάκ
Πωλοῦνται εἰς ὅλα τὰ κέντρα καταναλώσεως

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΖΩΓΡΑΦΙΔΟΥ

ΟΔΟΣ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΙΩΤΙΣΣΗΣ 3
(ΜΕΓΑΡΟΝ ΠΟΛΥΖΩΗ) ΤΗΛ. 61-26

Πλουτισθὲν διὰ τῶν τελειωτέρων
μηχανημάτων καὶ διαθέτων ὅλα
τὰ μέσα ἀναλαμβάνει κάθε ἐργα-
σίαν, με ταχύτητα καὶ καλλι-
τεχνίαν ἀπαράμιλλον.

ΤΙΜΑΙ
ΣΥΓΚΑΤΑΒΑΤΙΚΑΙ

ΦΑΝΕΡΩΣΑΤΕ ΚΡΥΜΜΕΝΗ ΩΜΟΡΦΙΑ

Ἀραιρέσατε τὰ ἐπικαθίσματα ἀπὸ τοὺς ὀδόντας

Θέλετε νὰ ἔχητε λευκότερους,
ὠραιότερους ὀδόντας; Ἴδου μία
νέα μέθοδος ὅπως τὸ ἐπιτύχητε.

Ἐάν ζητήτε νῆαν ὠμορφιά
καὶ νῆα θέλητρα, δοκιμάσατε
τὸν νέον τοῦτον τρόπον.

Ψάψατε τοὺς ὀδόντας σας
διὰ τῆς γλώσσης, καὶ θὰ αἰσθαν-
θῇτε τὴν παρουσίαν ἐπικαθί-
σματος ἑν εἶδος ὀλισθηροῦ ἐπι-
στρώματος

Ἐφ' ὅσον τὰ ἐπικαθίσματα
αἰτηροῦνται ἐπὶ τῶν ὀδόντων,
τὸ μειδιάμα σας εἶνε ἐστερημέ-

νον πάσης χάριτος.

Σήμερον ἐφευρέθη ἡ Πέφοντεντ
νέον εἶδος ὀδοντόπαστας. Ἀπο-
συνθέτει τὰ ἐπικαθίσματα. Διατη-
ρεῖ τοὺς ὀδόντας στιλπνοτάτους.

Δοκιμάσατε τὴν Πέφοντεντ.
Ἴδτε πόσον καθαροὶ φαίνονται
οἱ ὀδόντες σας κατόπιν χρήσεως.
Ὀλίγων ἡμερῶν χρήσις τῆς ὀδον-
τόπαστας ταύτης θὰ σας κατα-
πείσῃ καθ' ὅλοκληρίαν περὶ τῆς
ἀποτελεσματικότητός της.

Ἀγοράσατε σήμερον τὴν ὀδον-
τόπασταν ταύτην.

Persol ΚΑΤΑΤΕΘΕΝ
ΣΗΜΑ

1175

ΠΕΨΟΝΤΕΝΤ ἡ νέα Ἀμερικανικὴ ὀδοντόπαστα

Γεν. Ἀντιπρόσωπος Π. ΠΕΡΟΓΛΟΥ, Πλατεία Ὁμονοίας 3—Ἀθήναι

ΓΚΡΕΚΑ

Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ

ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΣΑΙΚΣΠΗΡ

“ΟΝΕΙΡΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΗΣ ΝΥΧΤΙΑΣ,”

μετάφραση Β. ΡΩΤΑ

ΚΡΙΤΙΚΗ:

Τὸ «Ὀνειρο εἶναι ἓνα ὠραῖο ἔργο,
ἐνὸς συγγραφέως πολὺ μεγάλου, κ' ἔχει
μεταφραστὴ ὁλοζώντανα ἀπὸ ἓναν ἑλ-
ληνα ποὺ τὸ ἀγάπησε μ' ὅλην τὴν δύ-
ναμιν τῆς καρδιάς του.

(ΦΩΤΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ ΕΛ. ΒΗΜΑ)

... Εἶναι μία μετάφρασις ἐξαιρετικὰ
ἐπιτυχημένη, πράγματι ἀριστοτεχνική,
ἀπὸ τὰς ὀλίγας ποὺ ἔχομεν εἰς τὴν
γλώσσαν μας...

(ΕΦ. ΕΘΝΟΣ)

... Ὁ μεταφραστὴς ἐπέτυχε, πράγμα-
τι, με τὸν ἑλληνικὸν στίχον ν' ἀποδώ-
σει ἱκανοποιητικώτατα τὸν φραστικὸν
τὸν φραστικὸν πλοῦτον τοῦ φανταστι-
κοῦ αὐτοῦ ἔργου καὶ νὰ κατανικήσῃ
τὰς πολλὰς δυσκολίας, ποὺ παρουσιάζει
εἰς τὴν μετάφρασιν ἓνα παιγνίδι μεγα-
λοφυΐας, ὅπως τὸ «Ὀνειρον Καλοκαι-
ρινῆς Νυχτιάς»...

(ΕΦ. ΕΣΤΙΑ)

... Τόσον εὐσυνείδητον καὶ ἀκριβο-
λόγον μεταφραστικὴν ἐργασίαν εἶχαμε
νὰ ἰδοῦμε ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Βιζέλα,
τοῦ Θεοτόκη καὶ τοῦ Ποριώτου. Ἡ ἐρ-
γασία τοῦ κ. Ρώτα τιμᾷ τὰ ἑλληνικά
γράμματα καὶ εἶναι εἰς τὴν πενιχρὰν
φιλολογικὴν ἐσοδείαν, τοῦ ἔτους ποὺ
λήγει—τὸ μόνον ἴσως βιβλίον ποὺ ἀξι-
ζει νὰ διαβασθῇ.

(Τ. ΜΠ. ΕΦ. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ)

Νὰ μιὰ ἀληθινὰ καλλιτεχνική, μιὰ
ἀληθινὰ δημιουργικὴ μετάφρασις τῆς
ἐξαισίας σαικηπηρικῆς φαντασμογο-
ρίας. Πουθενὰ σχεδὸν δὲν αἰσθάνεται
κανεὶς τὴν μετάφρασιν, τὴν μεταφορὰ ἀπὸ
τῆς γλώσσας, ἀλλὰ διαρκῶς, ἀπὸ
τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, ἔχει τὴν ἐντύ-
πωσιν ὅτι διαβάζει ἔργο πρωτότυπο....
Ὀλὴ ἡ ἀπόκρυφὴ δόνησις, ὁ βαθὺς
παλμὸς τοῦ σαικηπηρικοῦ λυρισμοῦ, με-
ταγγίσθηκε αὐτοῦσιος στοὺς στίχους
αὐτοῦς. Τὸ ἴδιο καὶ στοὺς κωμικοὺς.
κατ' ὁρθεὶς νὰ διασώσῃ ὁ μεταφραστὴς
ὅλην τὴν ἀέρινη χάριν, ὅλο τὸ ἐλαφρὸ
καὶ τρυφερώτατο χιούμορ τοῦ μεγαλή-
τερου ποιητοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων.

(ΠΕΡΙΟΔ. ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ)

... Ἡ μετάφρασις αὕτη εἶναι ἓνας
σωστὸς ἄθλος καὶ ὅσοι θέλουν νὰ γνω-
ρίσουν σὲ μετάφρασιν τὸ Σαίξπηρ,
πρέπει νὰ διαβάσουν τ' «Ὀνειρο Κα-
λοκαιριανῆς Νυχτιάς» μεταφρασμένο
ἀριστουργηματικὰ ἀπὸ τὸν κ. Β. Ρώτα.

(ΠΕΡ. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ)

Γιὰ τοὺς δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ τὸ
προμηθευθοῦν ἀπὸ βιβλιοπωλεῖα, ὁ με-
ταφραστὴς ἀναλαμβάνει νὰ τὸ στείλῃ
ταχυδρομικῶς συστημένο, ἅμα λάβει
35 δραχ. χωρὶς ἄλλη ἐπιβάρυνση.

Συμπληρώσατε τὸ δελτίο καὶ ἀπο-
στείλατε τὸ στὴ διεύθυνση Β. Ρώταν
Ταχ. Κιβώτιο 171.

ΚΑΦΕΣ ΧΩΡΙΣ ΚΑΦΕΪΝΗ
ΕΙΝΑΙ ΑΝΩΤΕΡΟΣ ΕΙΣ ΓΕΥΣΙΝ ΚΑΙ
ΑΡΩΜΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΚΑΦΕ
ΠΩΛΕΙΤΑΙ
ΕΙΣ ΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΕΙΣΟΔΙΜΟΠΩΛΕΙΑ

ΔΕΜΕΝΟΙ ΟΙ ΤΟΜΟΙ
Α. Β. Γ. ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΠΟΥΛΙΟΥΝΤΑΙ ΠΡΟΣ ΔΡΑΧ. 100 ΕΚΑΣΤΟΣ
ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΟΔΟΣ ΜΑΓΕΡ 29

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΕΡΝΑΕΙ ΓΡΗΓΟΡΑ

Όλοι μας περιμένουμε με ανυπομονησία ώστε να περάσουν
οι 6 μέρες για να έλθει η Κυριακή και να μπορέσουμε
να ξευδερωδοῦμε ἀπὸ τὴς βαρετὲς καθημερινὲς βροντίδες
καὶ νὰ ἀναπνεύσουμε τὸ μεθυστικὸ καὶ μυρωμένο ἀέρα
τῆς ἐβροχῆς ποὺ σκορπᾷ γύρω του τὴν χαρὰ τῆς ζωῆς.
Ἐκδρομὲς στὰ βουνά, στὰ δάση, στὴ θάλασσα,
στὰ ὄρη τὴς τοπείας μὲ ἀφέχαστες συντροφίες,
ὅλα δὲ βεχασδοῦν χωρὶς ἓνα

Kodak